

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

ကြောင်း စကားရပ်ကို အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုထားတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။ ဥပမာဆောင်၍ ထင်ရှားအောင် ဆိုရသော် ဤသို့ ဖြစ်၏။

ပုဂ္ဂိုလ်၏ ကိစ္စဟူသည် သဘာဝဓမ္မတို့သာတည်း။ ထိုကြောင့် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်ကြကုန်သော သဘာဝဓမ္မတို့၏ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟု ကွဲပြားခြင်းကြောင့် ကာယာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ်၊ ဝေဒနာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ်၊ စိတ္တာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ်၊ ဓမ္မာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ်ဟု ပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ ကွဲပြားခြင်းသည် ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤဥပမာ အတူပင် -

တစ်ခုသော ဓမ္မ၏ အခြားတစ်ပါးသော ဓမ္မသည် ကိစ္စကား မဖြစ်နိုင် (= တစ်ခုသော ဓမ္မ၏ ကိစ္စကို အခြားတစ်ခုသော ဓမ္မက မရွက်ဆောင်နိုင်။) ထိုကြောင့် သဘာဝဓမ္မတို့၏ ကွဲပြားခြင်းကြောင့် ထိုသဘာဝဓမ္မတို့၏ ကိစ္စ၏ ကွဲပြားမှုကား မရှိနိုင်၊ ဤကဲ့သို့ သဘာဝဓမ္မတို့၏ ကွဲပြားမှုကြောင့် ကိစ္စ၏ကွဲပြားခြင်း မရှိနိုင်သောကြောင့် ဖြစ်၏။ ထိုသို့ ပရမတ္ထ သဘာဝဓမ္မတို့၏ ကွဲပြားခြင်းကြောင့် ကိစ္စ၏ ကွဲပြားမှုကို အလိုမရှိအပ်သည်၏ အဖြစ်၊ ကိစ္စ၏ ကွဲပြားခြင်းကြောင့်သာ ပရမတ္ထ သဘာဝဓမ္မတို့၏ အထူးအပြားကို အလိုမရှိအပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့် တစ်ပါးတည်းသာလျှင် ဖြစ်သော သတိသည် (၄)ပါးသော ဝိပလ္လာသတရားကို ပယ်ရှားတတ်သည် ဖြစ်ရကား အရိယမဂ်အနိက္ခ ခဏ၌ ပြီးပြည့်စုံလာ၏။ ယင်းသို့လျှင် သတိ၏ လေးမျိုးသော လုပ်ငန်းကိစ္စရပ်သည် အရိယမဂ်ခဏ၌ ပြီးပြည့်စုံလတ်သော် အခြားတစ်ပါးသော အကျိုးထူးကား မရှိတော့ပြီ ဖြစ်၏။ ယင်းဝိပလ္လာသတရား လေးမျိုးကို ပယ်ခြင်း အကျိုးထူးသာရှိ၏။ ယင်းသို့ အခြားတစ်ပါးသော အကျိုးထူး မရှိသော ထိုဝိပလ္လာသတရား လေးမျိုးကိုသာ ပယ်ရှားခြင်း ကိစ္စ၏ အပြားအားဖြင့် အရိယမဂ်နှင့် ယှဉ်သော တစ်ခုတည်းသော သတိသည် ကာယာနုပဿနာ၊ ဝေဒနာနုပဿနာ၊ စိတ္တာနုပဿနာ၊ ဓမ္မာနုပဿနာဟူသော လေးမျိုးကုန်သော အမည်တို့ကို ရရှိပေ၏။ ဤကား အထက်ပါ အဋ္ဌကထာစကားရပ်၌ ဆိုလိုရင်း အဓိပ္ပါယ်တည်း။ (မူလဋီ-၂-၁၆၁။)

လုပ်ငန်းခွင် (၄) ဆင့်

၁။ ယော ဟိ စတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ပရိဂ္ဂဟေတွာ ဥပါဒါရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊

၂။ အရူပံ ပရိဂ္ဂဏှာတိ၊

၃။ ရူပါ ရူပံ ပန ပရိဂ္ဂဏှန္တော . . .

၄။ ယောပိ ရူပါ ရူပံ ပရိဂ္ဂဟေတွာ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေန္တော . . . (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၆၀။)

၃။ ရူပါ ရူပါနံ လက္ခဏာဒီဟိ ပရိစ္ဆိန္နိတွာ ဂဟဏံ ရူပါရူပပရိဂ္ဂဟော၊

၄။ နာမရူပမတ္ထမေတံ၊ န အညော ကောစိ သတ္တာဒိကောတိ ဝဝတ္ထာပနံ နာမရူပဝဝတ္ထာပနံ။

(မူလဋီ-၁-၁၁၂။)

အာနာပါနဿတိ သမာဓိကို ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အခြေပါဒကပြု၍ သမာဓိကို ထူထောင်ပြီးလျှင် - ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း၊ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း ရှုကွက်တို့ကို အဆင့်ဆင့် တင်ပြခဲ့ပြီးလေပြီ။ ယင်း ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း၊ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတို့၌ အထက်ပါ အဋ္ဌသာလိနီ အဋ္ဌကထာနှင့် မူလဋီကာတို့၌ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူသည့်အတိုင်း လုပ်ငန်းခွင် (၄)ဆင့်တို့ကို ဖော်ပြခဲ့ပြီးလေပြီ။ ယင်းလုပ်ငန်းခွင် (၄)ဆင့်တို့မှာ -

၁။ ရူပပရိဂ္ဂဟ - ဓာတ်ကြီးလေးပါးကို အခြေတည်၍ ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်တို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း = သိမ်းဆည်းခြင်း၊

၂။ အရူပပရိဂ္ဂဟ - နာမ်တရားတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း = သိမ်းဆည်းခြင်း၊

၃။ ရူပါရူပမရိက္ခဟ - ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား၍ ယူခြင်း = သိမ်းဆည်းခြင်း - (ဤအပိုင်းတွင် သဘာဝလက္ခဏာအားဖြင့် ရုပ်တရား နာမ်တရား တို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပုံ သိမ်းဆည်းပုံကိုသာ ဖော်ပြရသေးသည်။ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန် အားဖြင့် သိမ်းဆည်းပုံကို လက္ခဏာဒိစတုက္ကပိုင်းတွင် ကြည့်ပါ။)

၄။ နာမရူပဝေဠာန - “ပုဂ္ဂိုလ်-သတ္တဝါ-ဇီဝ-အတ္တ မရှိ၊ ရုပ်နာမ်မျှသာ ရှိ၏”ဟု (တစ်နည်း - ပုဂ္ဂိုလ်- သတ္တဝါ-ဇီဝ-အတ္တ-လူ-နတ်-ဗြဟ္မာ မရှိ၊ ရုပ်နာမ်မျှသာ ရှိ၏ - ဟု) နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း-

အဇ္ဈတ္တသန္တာန်ဝယ် ဤလုပ်ငန်းခွင် (၄)ဆင့်တို့ကို အဆင့်ဆင့် တင်ပြခဲ့ပြီးလေပြီ။ ယင်းလုပ်ငန်းခွင် (၄) ဆင့်တို့ကို တစ်ဆင့်ပြီးတစ်ဆင့် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း သိမ်းဆည်းခြင်းသည် သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးကို ပွားများ နေသည် မည်ကြောင်းကိုလည်း အထူးမှတ်သားပါ။ ယခုအခါတွင် သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးလုံး၌ ဒုတိယဆင့် လုပ် ငန်းခွင်ကို ဆက်လက်၍ တင်ပြပေအံ့။

သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး - ဒုတိယဆင့်

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၁။)

ဤသို့လျှင် အဇ္ဈတ္တ ကာယ၌မူလည်း (= ရူပကာယ၌မူလည်း၊ တစ်နည်း - ရူပကာယ၊ နာမကာယ၌မူ လည်း) ကာယဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ဗဟိဒ္ဓ ကာယ၌မူလည်း ကာယဟု အဖန် ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ ကာယ၌မူလည်း ကာယဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ (ကာယာနုပဿနာ- အာနာပါနပိုင်း၊ ဣရိယာပထပိုင်း၊ သမ္ပဇနပိုင်း၊ ပဋိကူလ- မနသိကာရပိုင်း၊ ဓာတုမနသိကာရပိုင်း၊ နဝသိဝထိကပိုင်းဟူသော အပိုင်းကြီး (၁၄)ပိုင်းတို့တွင် ပုံစံတူ ဟောကြား ထားတော်မူပေသည်။)

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၂။)

ဤသို့လျှင် အဇ္ဈတ္တ ဝေဒနာတို့၌မူလည်း ဝေဒနာဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ဗဟိဒ္ဓ ဝေဒနာတို့၌မူလည်း ဝေဒနာဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ ဝေ- ဒနာတို့၌မူလည်း ဝေဒနာဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ (မ-၁-၇၂။)

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝါ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၆။)

= ဤသို့လျှင် အဇ္ဈတ္တ စိတ်၌မူလည်း စိတ်ဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ဗဟိဒ္ဓ စိတ်၌မူလည်း စိတ်ဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ စိတ်၌မူလည်း စိတ် ဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ (မ-၁-၇၆။)

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဝါ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ၊ အဇ္ဈတ္တဗဟိဒ္ဓါ ဝါ ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၇-၇၈-၈၀-၈၁-၉၀။)

ဤသို့လျှင် အဇ္ဈတ္တ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌မူလည်း ဓမ္မသဘောတရားဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ ဗဟိဒ္ဓ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌မူလည်း ဓမ္မသဘောတရားဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌မူလည်း ဓမ္မသဘောတရားဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။ (မ-၁-၇၇-၇၈ . . .) (ဓမ္မာနုပဿနာ-နိဝရဏပိုင်း၊ ခန္ဓပိုင်း၊ အာယတနပိုင်း၊ ဗောဇ္ဈင်ပိုင်း၊ သစ္စာပိုင်းဟူသော ငါးပိုင်းလုံး၌ ပုံစံတူ ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။)

အဋ္ဌကထာကြီးများ၏ ဖြတ်ထုံးများ

လောကုတ္တရမဂ္ဂေါ ဟိ အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတွာ အဇ္ဈတ္တံ ဝုဋ္ဌာတိ၊ အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာ-
တိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝိသိတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝိသိတွာ အဇ္ဈတ္တံ ဝုဋ္ဌာတိ။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၀။)

တတ္ထ အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတွာ အဇ္ဈတ္တံ ဝုဋ္ဌာတိတိအာဒိသု တာဝ ဣဓေကစော အာဒိတောဝ အဇ္ဈတ္တံ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု အဘိနိဝိသတိ၊ အဘိနိဝိသိတွာ တေ အနိစ္စာဒိတော ပဿတိ။ ယသ္မာ ပန န သုဒ္ဓါအဇ္ဈတ္တ-
ဒဿနမတ္တေနဝ မဂ္ဂဝုဋ္ဌာနံ ဟောတိ၊ ဗဟိဒ္ဓါ ပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗမေဝ။ တသ္မာ ပရဿ ခန္ဓေပိ အနုပါဒိန္ဒသင်္ခါရေပိ “အနိစ္စံ ဒုက္ခမနတ္တာ”တိ ပဿတိ။ သော ကာလေန အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသတိ၊ ကာလေန ဗဟိဒ္ဓါတိ။ တဿေဝံ သမ္ပသတော အဇ္ဈတ္တံ သမ္ပသနကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ယဋိယတိ။ ဧဝံ အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတွာ အဇ္ဈတ္တံ ဝုဋ္ဌာတိ နာမ။ သစေ ပနဿ ဗဟိဒ္ဓါ သမ္ပသနကာလေ ဝိပဿနာ မဂ္ဂေန သဒ္ဓိံ ယဋိယတိ။ ဧဝံ **အဇ္ဈတ္တံ အဘိနိဝိသိတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ဝုဋ္ဌာတိ** နာမ။ ဧသေဝ နယော **ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝိသိတွာ ဗဟိဒ္ဓါ ခ အဇ္ဈတ္တံ ဝုဋ္ဌာနေပိ**။

(အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၀-၂၇၁။ ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၃၀၀။ စကားလုံး အနည်းငယ် ကွဲ၏။ အဓိပ္ပါယ် တူ၏။)

= လောကုတ္တရမဂ္ဂအရာ၌ -

- ၁။ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာမှ ထသည်လည်း ရှိ၏။
- ၂။ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာမှ ထသည်လည်း ရှိ၏။
- ၃။ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာမှ ထသည်လည်း ရှိ၏။
- ၄။ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာမှ ထသည်လည်း ရှိ၏။

ထိုစကားရပ်၌ ဆိုလိုရင်း သဘောအကျယ်မှာ ဤသို့ ဖြစ်၏ -

၁။ ဤသာသနာတော်၌ အချို့သော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်ကုန်သော ဒုက္ခသစ္စာတရား၊ သမုဒယသစ္စာတရားတည်းဟူသော သင်္ခါရတရားတို့ကို စတင်၍ နှလုံးသွင်းရာဝယ် ရှေးဦးစွာ အဇ္ဈတ္တသန္တာန် (= မိမိသန္တာန်)၌ တည်ရှိကြကုန်သော ခန္ဓာငါးပါးတို့၌ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်း၏။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြား ယူ၏။ သိမ်းဆည်း၏။ နှလုံးသွင်းပြီး၍ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပြီး၍ သိမ်းဆည်းပြီး၍ ထိုအဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို အနိစ္စ စသည်ဖြင့် လက္ခဏာရေးတင်ကာ ဝိပဿနာ ရှု၏။ သို့သော် အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါးသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုနေရုံမျှဖြင့်ကား အရိယမဂ်တည်းဟူသော ဝုဋ္ဌာနသည် (= သင်္ခါရနိမိတ်အာရုံမှ ထ၍ နိဗ္ဗာန်ကို အာရုံပြုသော အရိယမဂ်ဉာဏ်သည်) မဖြစ်နိုင်သေး။ သို့ရကား ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာငါးပါးကိုလည်း ဝိပဿနာရှုရမည်သာလျှင် ဖြစ်ပေ သည်။ ထို့ကြောင့် သူတစ်ပါး၏ ခန္ဓာငါးပါးတို့ကိုလည်းကောင်း၊ သက်မဲ့ အနုပါဒိန္ဒ သင်္ခါရတရားတို့ကိုလည်း ကောင်း “အနိစ္စဟု ဒုက္ခဟု အနတ္တဟု” ဝိပဿနာ ရှု၏။

ထိုယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ရံခါ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါးကို ဝိပဿနာရှု၏။ ရံခါ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာငါးပါးကို ဝိပ-
ဿနာ ရှု၏။ ထိုသို့ သုံးသပ်ရှုပွားနေသော ထိုယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိပဿနာဉာဏ်သည် အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာကို

ဝိပဿနာရှုခိုက်၌ အရိယမဂ်နှင့် အတူတကွ ဆက်စပ်မိ၏။ ဤသို့ ဆက်စပ်မိလတ်သော် - **အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာမှ ထသည်** မည်၏။

၂။ နောက်တစ်မျိုးကား အကယ်၍ ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ ဝိပဿနာဉာဏ်သည် ဗဟိဒ္ဓခန္ဓာကို ဝိပဿနာ ရှုခိုက်၌ အရိယမဂ်နှင့် အတူတကွ ဆက်စပ်မိလတ်သော် - **အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာမှ ထသည်** မည်၏။

၃။ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာငါးပါး၌ ရှေးဦးစွာ စွဲစွဲမြဲမြဲ နှလုံးသွင်းပြီး၍ ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာမှလည်းကောင်း၊

၄။ အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာမှလည်းကောင်း ထခြင်း၌လည်း ဤနည်းပင်တည်း။ (အဘိ-ဋ္ဌ-၁-၂၇၀။)

အဇ္ဈတ္တံ ဝါ အဘိနိဝေသိတွာ ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မာပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာယေဝ၊ ဗဟိဒ္ဓါ အဘိနိဝေသိတွာ အဇ္ဈတ္တဓမ္မာပိ။

(သံ-ဋ္ဌ-၂-၅၉။)

ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မာပိ ဒဋ္ဌဗ္ဗာယေဝ သဗ္ဗဿပိ ပရိညေယျဿ ပရိဇာနိတဗ္ဗတော။ (သံ-ဋီ-၂-၇၅။)

ဤအထက်ပါ ကဋ္ဌာရသုတ္တန် အဋ္ဌကထာကလည်း - အဇ္ဈတ္တ ဓမ္မတို့၌ နှလုံးသွင်း ရှုပွားပြီးလျှင်လည်း ဗဟိဒ္ဓ ဓမ္မတို့ကိုလည်း ရှုရမည်သာ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓ ဓမ္မတို့၌ နှလုံးသွင်း ရှုပွားပြီးလျှင်လည်း အဇ္ဈတ္တ ဓမ္မတို့ကိုလည်း ရှုရမည်သာ ဖြစ်ကြောင်းကိုလည်းကောင်း အဋ္ဌသာလိနီအဋ္ဌကထာ ဝိသုဒ္ဓိမဂ်အဋ္ဌကထာ တို့နှင့် အဓိပ္ပါယ်တူပင် ဖွင့်ဆိုထားပေသည်။ သံယုတ် ဋီကာဆရာတော်ကလည်း - သိသင့် သိထိုက်သော ပရိညေယျ တရားအားလုံးကိုလည်း ထိုးထွင်း၍ သိရမည်သာ ဖြစ်သောကြောင့် အဇ္ဈတ္တ ဓမ္မ၊ ဗဟိဒ္ဓ ဓမ္မ နှစ်မျိုးလုံးကိုပင် ဝိပဿနာရှုရန် အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုတော်မူကြောင်းကိုလည်း ထပ်ဆင့် ထောက်ခံလျက် ဖွင့်ဆိုသွားပေသည်။ ဘုရားရှင်ကလည်း -

၁။ ရံခါ အဇ္ဈတ္တ = ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မတို့ကို၊

၂။ ရံခါ ဗဟိဒ္ဓ = ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မတို့ကို၊

၃။ ရံခါ အဇ္ဈတ္တ+ဗဟိဒ္ဓ = ကာယ၊ ဝေဒနာ၊ စိတ္တ၊ ဓမ္မတို့ကို

နှလုံးသွင်းရန် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူရန် သိမ်းဆည်းရန် ဝိပဿနာရှုရန် ညွှန်ကြားတော်မူ၏။

အဋ္ဌကထာကြီးများကလည်း -

၁။ အဇ္ဈတ္တ ဓမ္မသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုရုံမျှဖြင့်လည်း အရိယမဂ်သည် မဖြစ်ပေါ်လာနိုင်။

၂။ ဗဟိဒ္ဓ ဓမ္မသက်သက်ကို ဝိပဿနာ ရှုရုံမျှဖြင့်လည်း အရိယမဂ်သည် မဖြစ်ပေါ်လာနိုင် ဟု -

ဖွင့်ဆိုထားတော်မူကြ၏။ ဘုရားဟောပါဠိတော်တို့နှင့် အဋ္ဌကထာကြီးတို့၏ ဖွင့်ဆိုချက်သည် ဂင်္ဂါရေနှင့် ယမုနာရေ ရောသကဲ့သို့ တစ်သားတည်း နှီးနှောမိလျက် ရှိ၏။ **“မြီရာ၌ သံပတ်၊ တင်းရာ၌ သပ်ပင်း”** - ဟူ၏သို့ အဋ္ဌကထာကြီးတို့၏ ဖွင့်ဆိုချက်သည် ဘုရားဟောပါဠိတော်ကြီးကို ခိုင်ခံ့အောင် မြဲမြံအောင် သံပတ်လိုက်သည် နှင့်လည်း တူ၏။ သပ်ပင်းလိုက်သည်နှင့်လည်း တူ၏။

အသင် ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် မည်သည့်လမ်းသို့ လိုက်မည်နည်း?

စဉ်းစားရန် ဝေဖန်ရန် ဆုံးဖြတ်ချက်ချရန် အချိန်သို့ကား ဆိုက်ရောက်လာပြီ ဖြစ်ပေသည်။

ဗဟိဒ္ဓသို့ ဉာဏ်ကို စေလွှတ်ပါ

အသင်သူတော်ကောင်းသည် အဇ္ဈတ္တ၌ -

- ၁။ ရုပ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၂။ နာမ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၃။ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၄။ ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း - ဟူသော

ဤလုပ်ငန်းရပ်ကြီး (၄)မျိုးတို့ကို ပြုလုပ်ပြီးသောအခါ ကြိုးစားအားထုတ်ပြီးသောအခါ ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း ပုံစံတူပင် သိမ်းဆည်းရမည် ဖြစ်ပေသည်။ ဤကျမ်းတွင်ကား အဇ္ဈတ္တ၌ ရုပ်တရားက စ၍ သိမ်းဆည်းပုံကို တင်ပြထားသဖြင့် ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း ရုပ်တရားကပင် စတင်၍ သိမ်းဆည်းပုံကို ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

အဇ္ဈတ္တ၌ အထက်ပါ လုပ်ငန်းရပ်ကြီး (၄)မျိုးကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ကြိမ်ဖန်များစွာ ထပ်ကာထပ်ကာ သိမ်းဆည်း ရှုပွားပြီးသောအခါ အဇ္ဈတ္တ၌ပင် ရုပ်တရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပါ။

ထိုနောင် လင်းရောင်ခြည်စွမ်းအင်၏ အကူအညီကို ယူ၍ မိမိ ဝတ်ရုံထားသော သင်္ကန်း၌ သို့မဟုတ် ဝတ်ဆင်ထားသော အဝတ်၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စတင်၍ ရှုကြည့်ပါ။ သဘောမပေါက်နိုင်ပါက လက်ဖြင့် ထိထားသော အဝတ်သင်္ကန်းက စ၍ ပထဝီ စသည့် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို တစ်စတစ်စ သိမ်းဆည်းကြည့်ပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။

ယင်းအဝတ်သင်္ကန်း၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို သဘောပေါက်ပါက ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကိုပင် ဆက်လက်၍ ရှုနေပါ။ ဤအဆင့်သို့တိုင်အောင် ရောက်ရှိနေသော အသင်သူတော်ကောင်း၏ အသိဉာဏ်၌ သင်္ကန်းအဝတ်၌ တည်ရှိသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့၏ သဘာဝလက္ခဏာ အသီးအသီး ဖြစ်သော မာမှု၊ ကြမ်းမှု၊ လေးမှု၊ ပျော့မှု၊ ချောမှု၊ ပေါ့မှု၊ ယိုစီးမှု၊ ဖွဲစည်းမှု၊ ပူမှု၊ အေးမှု၊ ထောက်မှု၊ တွန်းမှု သဘောတရားများသည် အလွယ်တကူပင် ထင်ရှားနေမည် ဖြစ်သည်။ မကြာမီ အချိန်အတွင်းမှာပင် အဝတ်သင်္ကန်းကို မတွေ့ရတော့ဘဲ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကိုသာ တွေ့ရှိနေမည်။ ထိုရုပ်ကလာပ်များကား မကြည်သော ရုပ်ကလာပ်များသာတည်း။ ရုပ်ကလာပ် တစ်ခုတွင် တည်ရှိသော တေဇောဓာတ် = ဥတုကြောင့် ဘုတ် အဆက်ဆက် ရိုက်ခတ်လျက် ဆင့်ကဲ ဖြစ်ပွားနေကြသော သြဇာလျှင် (၈)ခုမြောက်ရှိသော ဥတုဇဉ်ဇဉ်မက ရုပ်ကလာပ်တို့သာတည်း။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ဓာတ်ခွဲလျက် ယင်း ရုပ်တရားတို့ကို “ရုပ်-ရုပ်”ဟု သို့မဟုတ် “ရုပ်တရား-ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ရံခါ အဝတ်ချင်း တစ်နည်းဆိုသော် ရုပ်ကလာပ်ချင်း ပွတ်ချုပ် ထိခိုက်မိ၍ အသံ ဖြစ်ပေါ်လာတတ်၏။ ဥတုဇသဒ္ဓ-နဝက ကလာပ်ရုပ်တို့တည်း။ (၉)မျိုးသော ရုပ်တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ဓာတ်ခွဲလျက် သိမ်းဆည်းပါ။

သတိပြုရန် အချက်တစ်ရပ်

ထိုသို့ ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောကသို့ ဝတ်ဆင်ထားသော ဝတ်ရုံထားသော အဝတ်သင်္ကန်းမှစ၍ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ အချို့သော ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်တို့သည် ယင်း အဝတ်သင်္ကန်း၌ မကြည်သော ရုပ်ကလာပ်များကို သာမက ကြည်သော ရုပ်ကလာပ်များကိုလည်း တွေ့သည်ဟု ယူဆတတ်ကြ၏။ အမှန်စင်စစ်မှာမူကား အဝတ်သင်္ကန်း၌ ကြည်သော ရုပ်ကလာပ်များကား မရှိပေ။ သို့သော် အဝတ်သင်္ကန်းတို့၏အတွင်း ကြုံကြုံကြားကြား၌ အလွန်သေးငယ် မှုန်မွှားသော ပိုးကောင် သတ္တဝါငယ်များလည်း အခါအားလျော်စွာ ရှိတတ်၏။ ထို သေးငယ်

မှုန်မွှားသော သတ္တဝါငယ်ကလေးတို့၌ အနည်းဆုံး ပမာဏအားဖြင့် ကာယအကြည်ဓာတ်ကား တည်ရှိနေ၏။ ထို့ကြောင့် ကြည်သည့် ရုပ်ကလာပ်များကိုလည်း တွေ့ခြင်းဖြစ်၏။ ထိုပြင် ဝတ်ဆင်ထားသော ဝတ်ရုံထားသော အဝတ်သင်္ကန်း၌ လင်းရောင်ခြည်စွမ်းအင် အကူအညီဖြင့် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုလိုက်ရာ အဝတ်သင်္ကန်း ကို ကျော်လွန်၍ ထိုးဖောက်၍ အဝတ်သင်္ကန်း ပတ်ထားသော အသားများအထိ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုလိုက်မိသော် ကာယအကြည်ဓာတ် ပါဝင်သော ကြည်သည့် ရုပ်ကလာပ်များကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ခြင်းလည်း ဖြစ်နိုင်၏။ သို့အတွက် ကြည်သည့် ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များသည် ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက၌ မရှိဟု မှတ်ပါ။ အနု-ပါဒိန္န အမည်ရသော သက်မဲ့ ဗဟိဒ္ဓလောက၌ ဥတုဇဉ်ဇဉ်မက ရုပ်ကလာပ်နှင့် အသံပါသော ဥတုဇသဒ္ဓနဝက ကလာပ် နှစ်မျိုးသာ ရှိပေသည်။ ယင်းဥတုဇရုပ်တို့၌ ကာယအကြည်ဓာတ် စသော ပဿာဒရုပ် = အကြည်ရုပ်များ မပါရှိကြသဖြင့် ယင်း ဥတုဇရုပ်ကလာပ်တို့သည် မကြည်ဟု မှတ်ပါ။ နောက်တွင် ဆက်လက် ဖော်ပြလတ္တံ့ဖြစ် သော သစ်ပင် ရေ မြေ တော တောင် စသော သက်မဲ့လောက တစ်ခုလုံး၌လည်း နည်းတူပင် မှတ်ပါ။

အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဝတ်ဆင်ထားသော ဝတ်ရုံထားသော အဝတ်သင်္ကန်း၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါး ကို စိုက်၍ ရှုလိုက်ရာ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကိုသာ ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရသဖြင့် ယင်းရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲ လျက် ပရမတ္ထ ရုပ်အစစ်များကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်သောအခါ သိမ်းဆည်းနိုင်သောအခါ တစ်ဖန် အဇ္ဈတ္တ သန္တာန်ဝယ် (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။ အဇ္ဈတ္တ၌ တစ်လှည့် ဗဟိဒ္ဓ၌ တစ်လှည့် ရုပ်တရားတို့ကို အပြန်ပြန်အလှန်လှန် သိမ်း ဆည်းပါ ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူပါ။ အောင်မြင်မှုရခဲ့သော် ထိုင်နေသော ကြမ်းပြင်၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်သောအခါ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ဓာတ်ခွဲပါ။ ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်မျိုးလုံး၌ အပြန်ပြန် အလှန်လှန် ရှုပါ။

ဉာဏ် ထက်မြက် နူးရှုမှု

အကယ်၍ သက်မဲ့ ဗဟိဒ္ဓလောက၌ ရုပ်ကလာပ်များကို ဉာဏ်ဖြင့်မြင်အောင် ရှုရာ၌လည်းကောင်း၊ ရုပ် ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲလျက် (၈)မျိုးသော၊ (၉)မျိုးသော ပရမတ္ထရုပ်တရားများကို သိမ်းဆည်းရာ၌လည်းကောင်း အောင်မြင်မှု မရရှိနိုင် ဖြစ်နေပါက တစ်ဖန် အဇ္ဈတ္တဝယ် (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်တ- ရားတို့ကိုသာ ကြိမ်ဖန်များစွာ အပြန်ပြန် အလှန်လှန် သိမ်းဆည်း ရှုပွားနေပါ။ အဇ္ဈတ္တ ရုပ်တရားတို့ကို လျင်လျင် မြန်မြန် သိမ်းဆည်း၍ ရနေသော ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ်က အားကြီးသော မှီရာ ဥပနိဿယသတ္တိဖြင့် ကျေးဇူးပြုပေး သဖြင့် ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကိုလည်း လွယ်လွယ်ကူကူပင် သိမ်းဆည်း၍ ရရှိနိုင်ပေသည်။ ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက၌ ရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်ပါက ရှုနိုင်ပါက အဇ္ဈတ္တ ရုပ်တရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပါ ရှုပါ။ ထို သို့ အဇ္ဈတ္တ၌ တစ်လှည့် ဗဟိဒ္ဓ၌ တစ်လှည့် အပြန်ပြန် အလှန်လှန် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း ရှုပွားခြင်းဖြင့် ရူပပရိဂ္ဂဟဉာဏ် = ရုပ်တရားကို သိမ်းဆည်းနေသော ဉာဏ်သည် ပို၍ ပို၍ ထက်မြက်စူးရှလာ၏။ လျင်မြန် သွက်လက်လာ၏။ ထိုသို့ လျင်မြန်စူးရှသော ဉာဏ်ဖြင့် ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောကဝယ် ခပ်ဝေးဝေးသို့တိုင်အောင် တဖြည်းဖြည်း ဉာဏ်ကို စေလွှတ်၍ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားပါက ပို၍ လွယ်ကူမည် ဖြစ်သည်။ သို့အတွက် ဗဟိဒ္ဓလောက၌ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွား၍ရတိုင်း အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်တရားတို့ကို အပြန်ပြန် အလှန်လှန် သိမ်းဆည်း ရှုပွားရန် မမေ့ပါနှင့်။

သစ်ပင် - ရေ - မြေ - တော - တောင်

မိမိတရားထိုင်၍ နှလုံးသွင်းရာ ဖြစ်သော နေရာ အဆောက်အအုံ၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုလိုက်ခြင်းဖြင့် ရုပ်ကလာပ်များကို ဉာဏ်ဖြင့်တွေ့မြင်ရ၍ ယင်းရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲလျက် ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွား၍ ရသောအခါ ထိုသို့ရှုနေသော ဉာဏ်အရောင်အလင်း၏ အကူအညီဖြင့် ပတ်ဝန်းကျင်သို့ တစ်စတစ်စ တိုး၍ ဉာဏ်ကို စေလွှတ်ကြည့်ပါ။ ယင်းဉာဏ်အရောင်အလင်းဖြင့် တွေ့ထိမိရာ သစ်ပင်-ရေ-မြေ-တော-တောင်တို့၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်သောအခါ ဓာတ်ခွဲပါ။ ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ နှစ်ဌာနတို့၌ ရုပ်တရားတို့ကို အပြန်ပြန် အလှန်လှန် သိမ်းဆည်းပါ။ ဤ၌လည်း သစ်ပင်-ရေ-မြေ-တော-တောင်တို့၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုလိုက်သောအခါ ဉာဏ်သည် ထက်မြက် စူးရှနေသဖြင့် ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို အလွယ်တကူပင် တွေ့ရှိနိုင်ပေ၏။ ယောဂီပုဂ္ဂိုလ်အချို့တို့သည် ကြည်သည့် ရုပ်ကလာပ် မကြည်သည့် ရုပ်ကလာပ်များကို ရောနှော၍ တွေ့မြင်နေတတ်၏။ ထို သစ်ပင်-ရေ-မြေ-တော-တောင်တို့၌ ပူးကပ်၍ တည်ရှိကြသော ပိုးမွှား စသော တိရစ္ဆာန်သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ အကျုံးဝင်သော ကာယအကြည်ဓာတ် စသော ပဿာဒရုပ်များ ပါဝင်တည်ရှိသော ရုပ်ကလာပ်အမှုန်တို့ကား ကြည်သည့် ရုပ်ကလာပ်အမှုန်တို့ ဖြစ်ကြ၏။

ဤနည်းအတိုင်း သက်မဲ့ ဗဟိဒ္ဓလောက တစ်ခုလုံးသို့ ဉာဏ်ကို တစ်စတစ်စ တိုး၍ စေလွှတ်ကြည့်ပါ။ ဉာဏ်အရောင်အလင်းဖြင့် တွေ့ထိမိရာ သက်မဲ့ အရာဝတ္ထုမှန်သမျှ၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်များကို တွေ့မြင်ရတိုင်း ဓာတ်ခွဲလျက် ပရမတ္ထရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ လေတိုက်ခတ်သဖြင့် သစ်ပင်ချင်း သစ်ခက်ချင်း သစ်ရွက်ချင်း ရိုက်ခတ်၍ အသံမြည်ခဲ့သော် ဥတုဇသဒ္ဓနဝက ကလာပ်ရုပ်တို့တည်း။ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားပါ။ ဤနည်းအတိုင်း အရပ် (၁၀)မျက်နှာ၌ သက်မဲ့ ရုပ်တရားတို့ကို ဆက်လက် သိမ်းဆည်းပါ။ (၃၁)ဘုံအတွင်း သက်မဲ့ ဗဟိဒ္ဓလောက၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်တရားတို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းပါ။

ဉာဏ်အရောင်အလင်းဖြင့် တွေ့ထိမိရာ အရပ်၌ တည်ရှိသော မည်သည့်သက်မဲ့အရာဝတ္ထု၌မဆို ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုလိုက်တိုင်း ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကိုသာ ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရ၍ ယင်း ရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲလျက် ရုပ်ပရမတ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်လျှင် အနုပါဒိဏ္ဏ အမည်ရသော ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက၌ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်းလုပ်ငန်းကြီးသည် အောင်မြင်လေပြီ။ သစ်ပင်-ရေ-မြေ-တော-တောင်ကို မတွေ့မြင်ရတော့ဘဲ ရုပ်တရား အစုအပုံကိုသာ ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရပေလိမ့်မည်။

သက်ရှိ ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်လောကသို့

သစေ ပန ဗဟိဒ္ဓါ ပိ မနသိကာရံ ဥပသံဟရတိ၊ အထဿ အာဟိဏ္ဏန္တာ မနုဿတိရစ္ဆာနာဒယော သတ္တာကာရံ ဝိဇဟိတွာ ဓာတုသမူဟဝသေနော ဥပဋ္ဌဟန္တိ၊ တေဟိ ကရိယမာနာ ကိရိယာ ဓာတုမယေန ယန္တေန ပဝတ္ထိယမာနာ ဟုတွာ ဥပဋ္ဌာတိ၊ တေဟိ အဇ္ဈောဟရိယမာနံ ပါနဘောဇနာဒိ ဓာတုသယံတေ ပက္ခိပ္ပမာနော ဓာတုသယံတော ဝိယ ဥပဋ္ဌာတိ။ (မဟာဋီ-၁-၄၃၄-၄၃၅။)

ဤအထက်ပါ မဟာဋီကာဆရာတော် ဖွင့်ဆိုတော်မူသည့်အတိုင်း အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဗဟိဒ္ဓလောက၌လည်း ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို နှလုံးသွင်းရှုပွားမှုကို ဉာဏ်ဖြင့် ရှေးရှုကပ်ဆောင်ကြည့်ပါ။ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနေသော ရူပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကြောင့် ဖြစ်ပေါ်လာသော ဉာဏ်အရောင်အလင်းဖြင့် တွေ့ထိမိရာ အရပ်၌

တွေ့မြင်ရသော သက်ရှိ သတ္တဝါတို့၌တည်ရှိသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်များကို တွေ့မြင်သောအခါ ယင်းရုပ်ကလာပ်များကို ဓာတ်ခွဲလျက် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ထိုအခါ ထိုသို့ ရုပ်တရားတို့ကို ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားနေသော ထိုယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ အသိဉာဏ်၌ လှည့်လည် ကျက်စား သွားလာကြကုန်သော လူ တိရစ္ဆာန် စသော သတ္တဝါတို့သည် သတ္တဝါဟူသော အခြင်းအရာကို ပယ်စွန့်၍ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့၏ အပေါင်းအစု၏ အစွမ်းဖြင့်သာလျှင် အသိဉာဏ်၌ တည်နေကုန်၏။ ထိုသတ္တဝါတို့သည် ပြုလုပ်အပ်သော အပြုအမူမှန်သမျှသည် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးဖြင့် ပြီးသော ယန္တရားစက်ဖြင့် လည်ပတ်စေအပ်သည် ဖြစ်၍ ဉာဏ်၌ထင်လာ၏။ ထိုသတ္တဝါတို့သည် စားမျိုအပ်သော သောက်ဖွယ်စားဖွယ် စသည်သည် ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့၏ အပေါင်းအစု၌ ထည့်သွင်းအပ်သော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့၏ အပေါင်းအစုကဲ့သို့ ထင်လာ၏။

(မဟာဋီ-၁-၄၃၄-၄၃၅။)

သတ္တာကာရံ ဝိဇဟိတွာ - သတ္တဝါဟူသော အခြင်းအရာကို ပယ်စွန့်၏ဟူသည် သတ္တသညာ အတ္တသညာ ကွာသွားမှုကို ဆိုလိုသည်။ ရှေး- **ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းသိုင်း**တွင် ရှင်းလင်း တင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို ရှုလိုက်တိုင်း ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကိုသာ တွေ့ရှိရ၍ ယင်းရုပ်ကလာပ်တို့ကို ဓာတ်ခွဲလျက် ပရမတ်သို့ဆိုက်အောင် ရုပ်တရားတို့ကို အထူးသဖြင့် ရုပ်ကလာပ်တို့၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးတို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်သောအခါမှ သတ္တသညာ = အတ္တသညာသည် ကွာသွားမည် ဖြစ်ပေသည်။ ဤအဆင့်အထိ ရည်ညွှန်းထားသည်ဟု သဘောပေါက်ပါ။ ယနုပ္ပါမ္ပ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်မည်၊ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်ပါမှ အနတ္တသို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်မည်၊ အနတ္တသို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်ပါမှ သတ္တသညာ ကွာနိုင်မည်။ သတိရှိစေ။

ဤမဟာဋီကာဆရာတော်၏ ဖွင့်ဆို ရှင်းလင်းချက်များကို ဤကျမ်းတွင် ထပ်မံဖော်ပြနေခြင်းမှာ ဗဟိဒ္ဓကို ရှုရာ၌ အနုမာနအားဖြင့် မျက်ရမ်းမှန်းဆ၍သာ ရှု၍ ရနိုင်သည် ရကောင်းသည်ဟု အသင်သူတော်ကောင်းအနေဖြင့် ထင်မြင် ယူဆနေမည်စိုးသောကြောင့်ပင် ဖြစ်သည်။ အနုမာနအားဖြင့် မျက်ရမ်းမှန်းဆ၍ ဗဟိဒ္ဓကို ရှုရသည် မဟုတ်၊ ပစ္စက္ခအားဖြင့် တိုက်ရိုက် မျက်မှောက်ပြုလျက် ထွင်းဖောက်သိမြင်အောင် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည်ဟု သိစေလို၍ ခိုင်လုံသော ကျမ်းဂန်အထောက်အထားများကို တင်ပြနေခြင်း ဖြစ်သည်။

အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက၌ ရုပ်တရားတို့ကို ကျေကျေနပ်နပ်ကြီး အားပါးတရ သိမ်းဆည်း ရှုပွားပြီးသောအခါ ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိလောကသို့ ပြောင်း၍ ရှုနိုင်ပြီ ဖြစ်သည်။ သမာဓိကို အဆင့်ဆင့် ထူထောင်လျက် မိမိ၏ အဇ္ဈတ္တသန္တာန်၌ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသ ရုပ်တရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ မော်တော်ကား ထွက်ခါနီးဝယ် စက်ကို နှိုးလိုက်သကဲ့သို့ ဉာဏ်အား ထက်မြက် စူးရှလာအောင် အရှိန်ယူလိုက်ခြင်းပင် ဖြစ်သည်။

ထိုနောင် မိမိနှင့် အနီးကပ်ဆုံး ရှေ့တည့်တည့်၌ ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို ဉာဏ်ဖြင့် မြင်အောင် စတင်၍ ရှုပါ။ ရှေ့တည့်တည့်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်ကို မြင်ရေးအတွက် လင်းရောင်ခြည်စွမ်းအင်၏ အကူအညီကိုကား လိုအပ်လျက်ပင် ရှိသည်။ မိမိ၏ အဇ္ဈတ္တတွင် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနေသော ရူပပရိဂ္ဂဟ ဉာဏ်ကြောင့် ထွက်ပေါ်နေသော လင်းရောင်ခြည်ဖြင့် တွေ့ထိမိသော ရှေ့တည့်တည့်က ပုဂ္ဂိုလ်၌ တည်ရှိသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စတင်၍ ရှုပါ။ အကယ်၍ ရှေ့တည့်တည့်၌ ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး မရှိ ဖြစ်နေပါက လင်းရောင်ခြည်ဖြင့် တွေ့ထိမိရာ အရပ်၌ တည်ရှိသော ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၌ စတင်၍ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို ရှုပါ။ ပုဂ္ဂိုလ် တစ်ဦးတစ်ယောက်ကိုမျှ ဉာဏ်အလင်းရောင် အတွင်း၌ မတွေ့မမြင်ဘဲ မျက်ရမ်းမှန်းဆ၍ကား မရှုပါနှင့်။ အနီးကပ်ဆုံး ပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦး၌ တည်ရှိသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်၍ ရှုနိုင်သောအခါ ယင်းဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကိုပင် ဆက်လက်

ရှုနေပါက ယင်းဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကိုပင် အာရုံယူ၍ သမာဓိကို ဆက်လက် ထူထောင်နေပါက မကြာမီ ရုပ်ကလာပ်များကို စတင်၍ တွေ့ရှိနိုင်ပါသည်။ ရုပ်ကလာပ်များကို လွယ်လွယ်နှင့် မတွေ့သေးပါက ယင်းဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကိုသာ ဆက်ရှုနေပါ။ တဖြည်းဖြည်း အဖြူတုံး အဖြူခဲမှ အကြည်တုံး အကြည်ပြင်ကို တွေ့ရှိမည် ဖြစ်သည်။ ယင်းအဖြူပြင် အကြည်ပြင်တို့၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို မြင်အောင် ဆက်ရှုပါ။ ယင်းအကြည်ပြင်၌ အာကာသဓာတ်ကို မြင်အောင် တစ်ဖန် ဆက်ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို တွေ့ရှိနိုင်ပေသည်။

အဇ္ဈတ္တမျက်စိဝယ် ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား (၆)မျိုး၊ ရုပ်အမျိုးအစား (၅၄)မျိုး ရှိသကဲ့သို့ အလားတူပင် ဗဟိဒ္ဓမျက်စိ၌လည်း ရုပ်ကလာပ် အမျိုးအစား (၆)မျိုး၊ ရုပ်အမျိုးအစား (၅၄)မျိုးပင် ရှိပေသည်။ ယင်းရုပ်တရားတို့ကို အဇ္ဈတ္တ၌ တစ်လှည့် ဗဟိဒ္ဓ၌ တစ်လှည့် အပြန်ပြန် အလှန်လှန် သိမ်းဆည်းပါ။ အလားတူပင် ကျန် (၅)ဒွါရတို့၌လည်းကောင်း၊ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌လည်းကောင်း ရုပ်တရားတို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းပါ။

ဒွါရတစ်ခုစီ၌၊ ကောဋ္ဌာသတစ်ခုစီ၌တည်ရှိသော ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်သောအခါ ဓာတ်ခွဲလျက် ရုပ်တရားတို့ကို အဇ္ဈတ္တ၌ ဖော်ပြထားသကဲ့သို့ ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းပါ။ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်မျိုးလုံး၌ ဒွါရတစ်ခုစီ ကောဋ္ဌာသတစ်ခုစီ အတွင်း၌ တည်ရှိသော (၅၄)မျိုး၊ (၄၄)မျိုးစသော ရုပ်တရားတို့ကို အပြန်ပြန် အလှန်လှန် သိမ်းဆည်းနိုင်သောအခါ ယင်း (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိသော ရုပ်တရားအားလုံးတို့ကိုလည်း ခြုံငုံ၍ “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းပါ။ ရုပ်အစစ်များကို သိမ်းဆည်း ပြီးပါက ရုပ်အတုတို့ကိုလည်း အဇ္ဈတ္တ၌ သိမ်းဆည်းသကဲ့သို့ ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း ဆက်လက်သိမ်းဆည်းပါ။ စိတ္တဇရုပ်၊ ဥတုဇရုပ်၊ အာဟာရဇရုပ်တို့၌ ရုပ်အစစ်သက်သက်သာ ပါဝင်သော ရုပ်ကလာပ်တို့လည်း ရှိကြ၏။ ရုပ်အစစ် ရုပ်အတု ရောနှောနေသော ရုပ်ကလာပ်တို့လည်း ရှိကြ၏။ တစ်ဖန် နကုတောစိ သမုဋ္ဌာန် အမည်ရသော မည်သည့်အကြောင်းတရားကြောင့်မျှ မဖြစ်သော ရုပ်အတု (၁၀)မျိုးတွင် ပါဝင်သော လက္ခဏာရုပ် (၄)မျိုးတို့လည်း ရှိကြ၏။ ယင်းရုပ်အစစ် ရုပ်အတု အားလုံးကို ခြုံငုံ၍ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်မျိုးလုံး၌ တစ်လှည့်စီ အပြန်ပြန် အလှန်လှန် “ရုပ်တရား ရုပ်တရား”ဟု သိမ်းဆည်းနေပါ။

အောင်မြင်မှု ရရှိပါက ဗဟိဒ္ဓသို့ တစ်စတစ်စ တိုး၍ သက်ရှိလောက ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ လင်းရောင်ခြည်ဖြင့် တွေ့ထိမိရာ အရပ်၌ တွေ့ရှိသမျှ လူ တိရစ္ဆာန် စသော သတ္တဝါတို့၌ ဓာတ်ကြီး (၄)ပါးကို စိုက်ရှုပါ။ ရုပ်ကလာပ်အမှုန်များကို တွေ့မြင်ပါက ဓာတ်ခွဲလျက် ပရမတ္ထရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ဒွါရ တစ်ခုစီ၊ ကောဋ္ဌာသ တစ်ခုစီ၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်တရားတို့ကို ဒွါရ တစ်ခုစီ ခွဲ၍လည်းကောင်း၊ ကောဋ္ဌာသ တစ်ခုစီ ခွဲ၍လည်းကောင်း ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းပါ။ (၆)ဒွါရ (၄၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်အစစ် ရုပ်အတု အားလုံးတို့ကိုလည်း ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းပါ။

ဤနည်းဖြင့် တစ်စတစ်စ တိုး၍ ဉာဏ်ကို စေလွှတ်၍ (၃၁)ဘုံ သက်ရှိလောက၌ တွေ့ရှိသမျှ ရုပ်အားလုံးကို ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းပါ။ စွမ်းနိုင်ပါက အနန္တစကြဝဠာသို့တိုင်အောင် ဉာဏ်ကို ဖြန့်ကြက်လျက် ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ လူ နတ် ဗြဟ္မာတို့ကို မတွေ့ရတော့ဘဲ ရုပ်တရားအစုအပုံကိုသာ ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်ရသည်တိုင်အောင် ဆက်လက်၍ ကြိုးပမ်းပါ။

ဘာဝရုပ်

အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် အမျိုးသားဖြစ်လျှင် အဇ္ဈတ္တ၌ အမျိုးသားဘာဝရုပ် (= ပုမ္မာဝရုပ်) တစ်မျိုးတည်းကိုသာ ရှု၍ရနိုင်မည်။ အကယ်၍ အသင်ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် အမျိုးသမီးယောဂီ ဖြစ်လျှင်ကား အမျိုးသမီးဘာဝရုပ် (= ကုတ္တိဘာဝရုပ်) တစ်မျိုးကိုသာ ရှု၍ ရနိုင်မည်။ သို့သော် ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိလောကကို

ရှုရာ၌ကား အမျိုးသားဘာဝရုပ် အမျိုးသမီးဘာဝရုပ် နှစ်မျိုးလုံးကိုပင် ရှု၍ ရရှိနိုင်ပေသည်။ သို့သော် သာဝက ပါရမီဉာဏ်အရာဝယ် ဗဟိဒ္ဓ လောကကို ရှုရာ၌ ယောက်ျား-မိန်းမ-ပုဂ္ဂိုလ်-သတ္တဝါ သန္တာန် ခွဲခြား ဝေဖန်မှုကို မပြုဘဲ ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီသဖြင့် သာမန် ပေါင်းစုခြင်း၍ ရှုရန် အနုပဒသုတ္တန်ဋီကာတွင် ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထား၏။ -

တသ္မာ သသန္တာနဂတေ သဗ္ဗဓမ္မေ, ပရသန္တာနဂတေ စ တေသံ သန္တာနဝိဘာဂံ အကတွာ ဗဟိဒ္ဓါဘာဝ-
သာမညတော သမ္ပသနံ၊ အယံ သာဝကာနံ သမ္ပသနစာရော။ (မ-ဋီ-၃-၂၇၄-၂၇၅။)

= အလုံးစုံသော ရုပ်နာမ်တို့ကို ပရိညာ သုံးမျိုးတို့ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိရှိပါမှ ကိလေသဒုက္ခ သံသာရဒုက္ခ တို့ ကုန်ဆုံးနိုင်မည် ဖြစ်ကြောင်းကို ဘုရားရှင်ကိုယ်တော်တိုင် ဟောကြားထားတော်မူသောကြောင့် -

- ၁။ မိမိ အဇ္ဈတ္တ သန္တာန်၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခါရတရား အားလုံးတို့ကိုလည်းကောင်း၊
- ၂။ သူတစ်ပါး သန္တာန်၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်နာမ်ဓမ္မ သင်္ခါရတရား အားလုံးတို့ကိုလည်းကောင်း၊ ထိုသင်္ခါရ-
တရားတို့ကို ယောက်ျား မိန်းမ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ခွဲခြားဝေဖန်မှု မပြုဘဲ ဗဟိဒ္ဓအဖြစ် တူညီသောကြောင့်
သာမညအားဖြင့် ပေါင်းစုခြင်း၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်မှုကို ပြုအပ်၏။

ဤသည်ကား သာဝကတို့၏ ဝိပဿနာဉာဏ်၏ ကျက်စားရာနယ်မြေဟူသော သမ္ပသနစာရခေတ်တည်း။
(မ-ဋီ-၃-၂၇၄-၂၇၅။)

သို့အတွက် (၃၁)ဘုံ အတွင်းဝယ် -

- ၁။ ရုပ်သက်သက်ရှိသော သတ္တဝါ, (အသညသတ် သတ္တဝါ)
- ၂။ ရုပ်နာမ် နှစ်မျိုးရှိသော သတ္တဝါ, (ပဉ္စဝေါကာရ သတ္တဝါ)

ဤသတ္တဝါတို့ကို ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီသဖြင့် ပေါင်းစုခြင်း၍ ယင်းသတ္တဝါတို့၏ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း နိုင်အောင် ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူနိုင်အောင် လေ့ကျင့်ပါ။ (၃၁)ဘုံ အတွင်း၌ ယောက်ျား မိန်းမ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ လူ နတ် ဗြဟ္မာကို ရှုမတွေ့တော့ဘဲ ရုပ်တရားအစုအပုံကိုသာ ဉာဏ်ဖြင့် တွေ့မြင်နေအောင် ဤရုပ်ကို သိမ်း ဆည်းနေသည့် အပိုင်းတွင် လေ့ကျင့်ပေးပါ။

သို့သော် ယင်းအနုပဒသုတ္တန်ဋီကာ၌ပင်လျှင် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည် ဗဟိဒ္ဓကို ရှုရာ၌ အချို့အချို့သော သင်္ခါရတရားတို့ကို သန္တာန် ခွဲခြားဝေဖန်လျက် ရှုပွားကြောင်းကို ဤသို့လည်း ဖွင့်ဆို ထား၏။

ထေရော ပန ဗဟိဒ္ဓါဓမ္မေပိ သန္တာနဝိဘာဂေန ကေစိ ကေစိ ဥဒ္ဓရိတွာ သမ္ပသိ၊ တဉ္စ ခေါ ဉာဏေန ဖုဋ္ဌ မတ္တံ ကတွာ။ တေ န ဂုတ္တံ “ယဉ္ဇိကောဋိယာ ဥပ္ပိဇ္ဇေန္တော ဝိယ ကေဒေသမေဝ သမ္ပသန္တော”တိ။
(မ-ဋီ-၃-၂၇၅။)

= အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည်ကား ဗဟိဒ္ဓ သင်္ခါရတရားတို့၌လည်း ယောက်ျား မိန်းမ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ စသည့် သန္တာန် ခွဲခြားဝေဖန်ခြင်းဖြင့် အချို့အချို့သော သင်္ခါရတရားတို့ကို သီးသန့် ထုတ်ဆောင် ၍ လက္ခဏာရေးသုံးတန်တင်ကာ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်တော်မူ၏။ ထိုသို့ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ခြင်းကိုလည်း ယင်း သင်္ခါရတရားတို့ကို ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် တွေ့ထိအပ်ကာမျှသာ ပြု၍ ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်တော်မူ၏။ ထို့ကြောင့် - “မြေကြီးကို တောင်ဝှေးစွန်းဖြင့် ထောက်၍ သွားသကဲ့သို့ သင်္ခါရတရား တစ်စိတ်တစ်ဒေသကို သာလျှင် ဝိပဿနာ ရှုပွား သုံးသပ်တော်မူ၏” - ဟု အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုတော်မူခြင်း ဖြစ်၏။ (မ-ဋီ-၃-၂၇၅။)

တောင်ငွေစွန်းဖြင့် မြေကြီးကို ထောက်၍ သွားရာ၌ တောင်ငွေထိပ်စွန်းဖြင့် တွေ့ထိမိသော မြေအရပ်ထက် တောင်ငွေ ထိပ်စွန်းဖြင့် မတွေ့ထိမိသော မြေအရပ်က သာလွန်၍ များသကဲ့သို့ အလားတူပင် အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးသည် ဗဟိဒ္ဓ သတ္တဝါတစ်ချို့ သန္တာန်၌ တည်ရှိကြသော သင်္ခါရတရားတို့ကို ထုတ်နုတ်၍ သီးသန့် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်တော်မူသည် မှန်သော်လည်း ရှုလိုက်နိုင်သော သတ္တဝါတို့၏ သင်္ခါရတရားတို့ထက် မရှုလိုက်မိသော ဉာဏ်ဖြင့် မထုတ်ဆောင်လိုက်မိသော သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ တည်ရှိကြသော သင်္ခါရတရားတို့ကသာ သာလွန်၍ များပြားသည်ဟု ဆိုလိုပေသည်။ သင်္ခါရတရား အမျိုးအစားကိုကား ကုန်စင်အောင် ဝိပဿနာ ရှုတော်မူသည်သာ ဖြစ်၏။ သတ္တဝါတိုင်း သတ္တဝါတိုင်း သန္တာန်၌ တည်ရှိသော သင်္ခါရတရားတိုင်း သင်္ခါရတရားတိုင်းကိုကား ကုန်စင်အောင် မရှုနိုင်ပေ။ ဤသို့သာ ဆိုလိုသည်ကို သဘောပေါက်ပါ။

ဤသို့ အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်ကိုယ်တော်မြတ်ကြီး စသည့် ဉာဏ်ကြီးရှင်တို့၏ ဝိပဿနာ လုပ်ထုံးလုပ်နည်းကို အတုယူ၍ ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရာ၌ အချို့အချို့သော သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်တရားတို့ကိုကား သီးသန့် ထုတ်နုတ်၍ ရှုလိုက ရှုနိုင်သည် သိမ်းဆည်းနိုင်သည်။ ဗဟိဒ္ဓ (၃၂)ကောဋ္ဌာသတို့ကို ရှု၍ ရရှိနိုင်သဖြင့် ယင်း (၃၂)ကောဋ္ဌာသတို့၌ တည်ရှိကြသော ရုပ်တရားတို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းနိုင် ရှုပွားနိုင်သည်သာ ဖြစ်သည်။ အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော မဟာဋီကာ (၁-၄၃၅)၏ စကားတော်ကို ထောက်ရှုပါ။ (ဤကျမ်းစာ - စာမျက်နှာ - ၅၇၇ - ပြန်ကြည့်ပါ။)

● ဗဟိဒ္ဓ နာမ်လောကသို့

အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန် ကိုယ်တော်မြတ်ကြီးကား အဘိညာဏ်အရာ၌ ကျွမ်းကျင်လိမ္မာတော်မူသော သူတော်ကောင်းကြီး ဖြစ်သဖြင့် ဗဟိဒ္ဓနာမ်တရားတို့ကိုလည်း သိမ်းဆည်းရှုပွားရာ၌ အချို့အချို့သော သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ တည်ရှိကြသော နာမ်တရားတို့ကိုလည်း သီးသန့် ထုတ်ဆောင်၍ ရှုတော်မူနိုင်ခြင်း ဖြစ်၏။ အသင် သူတော်ကောင်းသည်လည်း ပရစိတ္တဝိဇာနန အဘိညာဏ် = သူတစ်ပါး၏ စိတ်ကို သိသော အဘိညာဏ်ကို ရရှိထားသူ ဖြစ်ပါမူ အချို့အချို့သော သတ္တဝါတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်တည်ရှိနေကြသော နာမ်တရားတို့ကို သီးသန့် ထုတ်ဆောင်၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားနိုင်ပါသည်။ သူတစ်ပါး၏ စိတ်ကို အတိအကျ သိနိုင်ခြင်းမှာ ပရစိတ္တဝိဇာနန အဘိညာဏ်၏အရာသာ ဖြစ်သောကြောင့်တည်း။

ပရစိတ္တဝိဇာနနအဘိညာဏ်ကို မရရှိသော သူတော်ကောင်းသည်ကား ဗဟိဒ္ဓ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားရာ၌ ယောက်ျား မိန်းမ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ခွဲခြားဝေဖန်ခြင်းကို မပြုဘဲ ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီ၍ သာမန် ပေါင်းစု ခြုံငုံ၍သာ သိမ်းဆည်း ရှုပွားပါ။

အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဗဟိဒ္ဓ သက်မဲ့လောက ရုပ်တရားနှင့် ဗဟိဒ္ဓ သက်ရှိလောက ရုပ်တရားအား လုံးတို့ကိုလည်း ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းပါ။ (၃၁)ဘုံကို ခြုံငုံ၍ ရုပ်တရားအားလုံးကို သိမ်းဆည်းနိုင်ခဲ့သော် ဗဟိဒ္ဓ၌ လည်း နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို ပြောင်း၍ ရှုနိုင်ပြီဖြစ်သည်။ အဇ္ဈတ္တ၌ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို စတင်အားသစ်ရာဝယ် ဈာန်အင်္ဂါနှင့် ဈာန်သမ္ပယုတ်တရားတို့မှစ၍ သိမ်းဆည်းသကဲ့သို့ အလားတူပင် ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း ဈာန်အင်္ဂါနှင့် ဈာန်သမ္ပယုတ်တရားတို့မှ စ၍ နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ အောင်မြင်မှုရရှိပါက အဇ္ဈတ္တတစ်လှည့် ဗဟိဒ္ဓတစ်လှည့် ယင်းနာမ်တရားတို့ကို အပြန်ပြန် အလှန်လှန် သိမ်းဆည်းပါ။

ဈာန်နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းမှု၌ အားရကျေနပ်မှုကို ရရှိသောအခါ ရုပ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ်တရားတို့ကို စတင်၍ သိမ်းဆည်းနိုင်ပေပြီ။ အဇ္ဈတ္တ၌ နာမ်တရားတို့ကို စတင်၍

သိမ်းဆည်းခဲ့စဉ်က မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားတို့က စ၍ သိမ်းဆည်းခဲ့သဖြင့် ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း နည်းတူပင် ရုပ်တရားတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားတို့က စ၍ပင် သိမ်းဆည်းပါ။ အဇ္ဈတ္တ၌ မနောဒွါရိကဇော ဝီထိစိတ်အစဉ်တို့တွင် ကုသိုလ်ဇော စောသည့် အကောင်းအုပ်စု နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းသည့် နည်းစနစ်အတိုင်း ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း သိမ်းဆည်းပါ။ အလွယ်မှ အခက်သို့ တစ်စတစ်စ ကူးပြောင်းခြင်း ဖြစ်၏။ ပုံစံတစ်ခုကို ဆိုပေအံ့။

အဇ္ဈတ္တ၌ -

၁။ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို သိမ်းဆည်း၍၊

၂။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို အာရုံယူပြီးလျှင်၊ ယင်း စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို -

(က) စက္ခုအကြည်ဓာတ်ဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(ခ) ရုပ်တရားဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(ဂ) အနိစ္စဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(ဃ) ဒုက္ခဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(င) အနတ္တဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(စ) အသုဘဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ -

ဤနာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းသကဲ့သို့ အလားတူပင် ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီ၍ သာမန် ပေါင်းစုခြင်း၍ -

၁။ ဗဟိဒ္ဓ - ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ကို သိမ်းဆည်း၍၊

၂။ ဗဟိဒ္ဓ - စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို အာရုံယူပြီးလျှင်၊ ယင်း စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို -

(က) စက္ခုအကြည်ဓာတ်ဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ

(ခ) ရုပ်တရားဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(ဂ) အနိစ္စဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(ဃ) ဒုက္ခဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(င) အနတ္တဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

(စ) အသုဘဟု သိနေသော မနောဒွါရဝီထိနာမ်တရားများ၊

ဤနာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ မည်သူမည်ဝါ၏ ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်ဟုလည်းကောင်း၊ မည်သူမည်ဝါ၏ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ဟုလည်းကောင်း၊ မည်သူမည်ဝါ၏ မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားများဟုလည်းကောင်း ပုဂ္ဂိုလ်သတ္တဝါ ခွဲခြား ဝေဖန်ခြင်းကို မပြုပါနှင့်။ ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီ၍ သာမန်အားဖြင့်သာ ပေါင်းစုခြင်း၍ ရှုပါ။ စက္ခုအကြည်ဓာတ်ကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသော အကုသိုလ်ဇောများ စောကြသည့် မနောဒွါရဝီထိ နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းရာ၌လည်း အဇ္ဈတ္တ၌ ရှုသည့်စနစ်အတိုင်းသာလျှင် ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း နည်းမှီး၍ ရှုပါ။ ဓမ္မာရုံလိုင်း၌ အကျုံးဝင်သော ရုပ်အစစ် ရုပ်အတုတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော နာမ်တရားတို့၌လည်း နည်းတူပင် သဘောပေါက်ပါ။

အဇ္ဈတ္တ၌ ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ -

၁။ စက္ခုအကြည်ဓာတ် = စက္ခုဒွါရနှင့် ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ် = မနောဒွါရတို့ကို ပူးတွဲ သိမ်းဆည်းပြီးလျှင်၊

၂။ ရူပါရုံကို အာရုံယူ၍၊

နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်း - သတိပဋ္ဌာန် (၄)ပါး အခန်း

အာယတနဒွါရအလိုက် ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော စက္ခုဒွါရီထိ၊ မနောဒွါရီထိ နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းသကဲ့သို့၊ အလားတူပင် ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း -

- ၁။ စက္ခုဒွါရနှင့် မနောဒွါရတို့ကို ပူးတွဲ သိမ်းဆည်းပြီးလျှင်၊
- ၂။ ဗဟိဒ္ဓရူပါရုံကို အာရုံယူ၍

အာယတနဒွါရအလိုက် ဖြစ်ပေါ်လာကြသော စက္ခုဒွါရီထိ၊ မနောဒွါရီထိ နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပါ။ မည်သူမည်ဝါ၏ စက္ခုဒွါရ၊ မနောဒွါရ၊ ရူပါရုံ စသည်ဖြင့် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ခွဲခြားဝေဖန်မှုကို မပြုပါနှင့်။ ဗဟိဒ္ဓချင်း တူညီ၍ သာမန်အားဖြင့် ပေါင်းစုခြင်း၌သာ သိမ်းဆည်းပါ။ သဒ္ဓါရုံ စသည့် အာရုံတို့ကို အာရုံပြု၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော သောတဒွါရီထိ မနောဒွါရီထိ နာမ်တရား စသည်တို့ကိုလည်း အဇ္ဈတ္တ၌ ရှုသည့် စနစ်ကိုပင် နည်းမှီ၍ ရှုပါ။ ဇောများမှာ ယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်က ကုသိုလ်ဇော ဖြစ်၍ အယောနိသော မနသိကာရ ဖြစ်က အကုသိုလ်ဇော ဖြစ်ကြပေမည်။ အဇ္ဈတ္တတစ်လှည့် ဗဟိဒ္ဓတစ်လှည့် သိမ်းဆည်း ရှုပွားပါ။

အနီးမှ အဝေးသို့

ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရာ၌ ရှေးဦးစွာ အနီးပတ်ဝန်းကျင်မှ စ၍ သိမ်းဆည်းပါ။ တဖြည်းဖြည်း တစ်စတစ်စ တိုး၍ အဝေးသို့ ဉာဏ်ကို စေလွှတ်၍ ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ အဇ္ဈတ္တ ရုပ်နာမ်ကို ရှုလိုက်၊ ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်နာမ်ကို ရှုလိုက် - ဤသို့ ပြုလုပ်ခြင်းဖြင့် ဉာဏ်ကို ထက်မြက်စူးရှလာအောင် သွေးပေးပါ။ နောက်ဆုံး (၃၁)ဘုံ၌ ခြုံငုံ၍ ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းနိုင်သည့် အဆင့်သို့ ရောက်အောင် သွားပါ။ အောင်မြင်မှုရခဲ့သော် -

အဇ္ဈတ္တ၌ -

- ၁။ ရုပ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၂။ နာမ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၃။ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၄။ ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း -

ဟူသော ဤလုပ်ငန်းရပ်ကြီး (၄)ခုကို ပြုလုပ်သကဲ့သို့၊ အလားတူပင် -

ဗဟိဒ္ဓ၌လည်း -

- ၁။ ရုပ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၂။ နာမ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၃။ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၄။ ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း -

ဟူသော ဤလုပ်ငန်းရပ်ကြီး (၄)ခုကို ပြုလုပ်ပါ။ တစ်ဖန် အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ နှစ်မျိုးလုံး၌ပင် အဇ္ဈတ္တ၌တစ်လှည့်၊ ဗဟိဒ္ဓ၌တစ်လှည့်အားဖြင့် တစ်ထိုင်အတွင်းမှာပင် အပြန်ပြန် အလှန်လှန် အကြိမ်များစွာ -

- ၁။ ရုပ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၂။ နာမ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၃။ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၄။ ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း -

ဟူသော ဤလုပ်ငန်းရပ်ကြီး (၄)မျိုးကိုလည်း ပြုလုပ်ပါ။ ထိုသို့ ကြိုးစားအားထုတ်နိုင်ခဲ့သော် -

နာမရူပမတ္တတော ဥဒ္ဓိ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ ဒေဝေါ ဗြဟ္မာ ဝါ နတ္ထိတိ နိဋ္ဌံ ဂစ္ဆတိ။

(ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၈။)

= နာမ်တရား ရုပ်တရားမျှထက် အပိုအလွန် အခြားတစ်ပါးသော သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း၊ ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်းကောင်း၊ နတ်သည်လည်းကောင်း၊ ဗြဟ္မာသည်လည်းကောင်း မရှိဟု သန္နိဋ္ဌာန်ကျ ဆုံးဖြတ်ချက်ချနိုင်ခြင်းသို့ ရောက်ရှိသွားပေသည်။ **[မှတ်ချက် -** အသညသတ်ဘုံ၌ ရုပ်သက်သက်သာ ရှိ၏။ အရူပလေးဘုံ၌ နာမ်သက်သက်သာ ရှိ၏။ ပဉ္စဝေါကာရ (၂၆)ဘုံ၌ - ရုပ်+နာမ် နှစ်မျိုးလုံး ရှိ၏။ ယင်း (၃၁)ဘုံကို ခြုံငုံ၍ သိမ်းဆည်းပါ။]

နာမရူပဝတ္ထာနုညဏ်

အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ နှစ်မျိုးလုံးတို့၌ -

၁။ ရုပ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း = ရူပ ပရိဂ္ဂဟ၊

၂။ နာမ်သက်သက်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း = အရူပ ပရိဂ္ဂဟ၊

၃။ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းခြင်း = ရူပါရူပ ပရိဂ္ဂဟ -

ဤပရိဂ္ဂဟ သုံးမျိုးလုံး၌ ပါရဂူမြောက် ကမ်းတစ်ဖက်သို့ ရောက်ပြီးသော ဝိပဿနာ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းလျက် ရှိသော = ဝိပဿနာကမ္မိက ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် -

၄။ နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားခြင်း = နာမရူပဝတ္ထာနု လုပ်ငန်းရပ်ကြီးကိုပါ ဆက်လက်၍ ပြုကျင့်ရန် အထက်၌ ဖော်ပြခဲ့၏။ ထိုသို့ နာမရူပဝတ္ထာနု ဘာဝနာလုပ်ငန်းရပ်ကို ဆက်လက်၍ ပြုလုပ်သင့်ကြောင်း ကိုလည်း ဝိသုဒ္ဓိမဂ္ဂအဋ္ဌကထာက ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူ၏။

သော ဧဝံ ယာထာဝသရသတော နာမရူပံ ဝတ္ထပေတွာ သုဋ္ဌတရံ “သတ္တော ပုဂ္ဂလော”တိ ဣမိဿာ လောကသမညာယ ပဟာနတ္ထာယ သတ္တသမ္မောဟဿ သမတိက္ကမတ္ထာယ အသမ္မောဟဘူမိယံ စိတ္တံ ဌပနတ္ထာယ သမ္ပဟုလသုတ္တန္တဝသေန “နာမရူပမတ္တမေဝိဒံ၊ န သတ္တော၊ န ပုဂ္ဂလော အတ္ထိ”တိ ဧတမတ္ထံ သံသန္နေတွာ ဝတ္ထပေတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၈။)

လောကသမညာယပိ ပဟာနတ္ထာယ၊ ပဂေဝ “သတ္တော ဇီဝေါ”တိ ပဝတ္တနကမိစ္ဆာဘိနိဝေသဿာတိ အဓိပ္ပါယော။ နာမရူပမတ္တတာယ အဝိနိစ္ဆိတတ္တာ၊ သန္တာနာဒိယနဘောဒဿ စ အကတတ္တာ အဘိနိဝေသေန ဝိနာ သမူဟေကတ္တဂ္ဂဟဏဝသေန “သတ္တော”တိ ပဝတ္တော သမ္မောဟော **သတ္တသမ္မောဟော၊** တဿ ဝိက္ခမ္ဘနာ **အသမ္မောဟဘူမိ။** (မဟာဋီ-၂-၃၆၂။)

၁။ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းလျက်ရှိသော ထို ဝိပဿနာကမ္မိက ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် အထက်တွင် ရှင်းလင်း တင်ပြခဲ့သည့် အစီအစဉ်အတိုင်း မဖောက်မပြန် ဟုတ်မှန်တိုင်းသော မိမိ၏ ကိုယ်ပိုင် သဘာဝလက္ခဏာအားဖြင့် နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားပြီး၍ ကောင်းသည်ထက် ကောင်းမွန်စွာ သတ္တဝါဟု ပုဂ္ဂိုလ်ဟု လောက၌ လူတို့ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲနေသော (= သတ္တဝါ ထင်ရှားရှိ၏၊ ပုဂ္ဂိုလ်ထင်ရှားရှိ၏ဟု ယုံကြည်ချက်ဖြင့် လူတို့ ခေါ်ဝေါ်သုံးစွဲနေသော) လောကသမညာအတ္တစွဲ သတ္တစွဲကိုလည်းကောင်း၊ အသက်ကောင် လိပ်ပြာကောင် ဝိညာဏ်ကောင် သတ္တဝါကောင် အတ္တကောင် တကယ် ထင်ရှားရှိ၏ဟု သာသနာပ အယူဝါဒ ရှိသူတို့၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသော အမှားမှား အယွင်းယွင်း နှလုံးသွင်းခြင်း = မိစ္ဆာဘိနိဝေသ အတ္တဒိဋ္ဌိစွဲကိုလည်းကောင်း ပယ်ရှားခြင်းငှာ၊

၂။ နာမ်ရုပ်မျှသာ ရှိသည်၏အဖြစ်ကို ဆုံးဖြတ်ချက် မချနိုင်သည့်အတွက်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ သန္တတိ-
ဃန၊ သမူဟဃန၊ ကိစ္စဃန၊ အာရမ္မဏဃနဟူသော ရုပ်တုံးရုပ်ခဲ နာမ်တုံးနာမ်ခဲတို့ကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီး
ခြင်းကို မပြုလုပ်နိုင်သည်၏ အဖြစ် မပြုလုပ်သည်၏ အဖြစ်ကြောင့်လည်းကောင်း၊ ဝိပဿနာ၏ ရှေးအဖို့၌ ပြု
သင့် ပြုထိုက်သော ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်ကြသည့် ရုပ်ပရမတ် နာမ်ပရမတ်တို့ကို နှလုံးသွင်းခြင်း
အဘိနိဝေသနှင့် ကင်း၍ အပေါင်းအစု သမူဟအတုံးအခဲ တစ်ခုတည်း၏ အဖြစ်ကို စွဲယူခြင်း၏ အစွမ်းဖြင့်
ဖြစ်ပေါ်လာသော သမ္မောဟ = ပြင်းစွာ တွေဝေမှု = လူ နတ် ဗြဟ္မာ ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ဇီဝ အတ္တ တကယ် ထင်ရှား
ရှိ၏ဟု အသိမှားမှုသည် သတ္တသမ္မောဟ မည်၏။ ယင်းသတ္တသမ္မောဟကို ကောင်းစွာ လွန်မြောက်ခြင်း အကျိုးငှာ၊

၃။ သတ္တဝါဟု လွန်စွာ တွေဝေတတ်သော = သတ္တဝါဟု အသိမှားနေသော သမ္မောဟတရား၏ ဆန့်ကျင်ဘက်
ဖြစ်၍ ထိုသမ္မောဟတရားကို ပယ်ခွာတတ်သော အသမ္မောဟဘုံ၌ စိတ်ကိုထားခြင်း အကျိုးငှာ -

“ဤဘုံသုံးပါး အတွင်း၌ ဖြစ်နေသော တရားအပေါင်းသည် နာမ်နှင့် ရုပ်မျှသာလျှင်တည်း၊ သတ္တဝါ မရှိ၊
ပုဂ္ဂိုလ် မရှိ၊ ဇီဝ မရှိ၊ အတ္တ မရှိ”

တစ်နည်းဆိုသော် -

“ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ဇီဝ အတ္တ မရှိ၊ ရုပ်နာမ်မျှသာ ရှိ၏။”

ဤသို့သော အနက်သဘောကို များစွာသော သုတ္တန်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် နှိုးနှော၍ နာမ်ရုပ်ကို ပိုင်းခြား
မှတ်သား၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၈။)

ယထာ ဟိ အင်္ဂသမ္ဘာရာ၊ ဟောတိ သဒ္ဓေါ ရထော ဣတိ။

ဧဝံ ခန္ဓေသု သန္ဓေသု၊ ဟောတိ သတ္တောတိ သမ္မတိ။ (သံ-၁-၁၃၇။)

သေယျထာပိ အာဝုသော ကဋ္ဌဉ္စ ပဋိစ္စ ဝဏ္ဏိဉ္စ ပဋိစ္စ တိဏဉ္စ ပဋိစ္စ မတ္တိကဉ္စ ပဋိစ္စ အာကာသော ပရိဝါ-
ရိတော အဂါရန္တေဝ သင်္ခိ ဂစ္ဆတိ၊ ဧဝမေဝ ခေါ အာဝုသော အဋ္ဌိဉ္စ ပဋိစ္စ နှာရုဉ္စ ပဋိစ္စ မံသဉ္စ ပဋိစ္စ စမ္ပဉ္စ ပဋိစ္စ
အာကာသော ပရိဝါရိတော ရူပန္တေဝ သင်္ခိ ဂစ္ဆတိ။ (မ-၁-၂၄၈။)

ဒုက္ခမေဝ ဟိ သမ္ဘောတိ၊ ဒုက္ခံ တိဋ္ဌတိ ဝေတိ စ။

နာညတြ ဒုက္ခာ သမ္ဘောတိ၊ နာညံ ဒုက္ခာ နိရုဇ္ဈတိ။ (သံ-၁-၁၃၇။)

ယထာဘူတဿနဉာဏ်

ဝင်ရိုး လှည်းဘီး ပုံတောင်း ထောက်အကန့် စသည့် အစိတ်အပိုင်း အဆောက်အဦတို့သည် ရထားဟု
ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၏ အကြောင်းရင်း ဖြစ်သော တစ်ခုသော ပုံစံ အနေအထားအားဖြင့် တည်နေခဲ့သော် ရထားဟု
ခေါ်ဝေါ်ရုံမျှသာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ပရမတ္ထ ဉာဏ်ပညာမျက်စိဖြင့် ရထား၏ အင်္ဂါအစိတ်အပိုင်း တစ်ခုစီ တစ်ခုစီကို
စူးစမ်းဆင်ခြင်ခဲ့သော် ရထားမည်သည် မရှိသကဲ့သို့ (ဥတုဇုဋ္ဌမကရုပ်တို့၏ အပေါင်းအစုသာ ဖြစ်သကဲ့သို့)
အလားတူပင် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့သည် ထင်ရှားရှိကုန်လတ်သော် သတ္တဝါဟူသော ခေါ်ဝေါ်သမုတ်ခြင်းသည်
ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ (ပရမတ္ထအားဖြင့် သတ္တဝါဟူသည် မရှိ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးသာ ရှိသည် ဟူလိုသည်။)

သစ်သား၊ နွယ်၊ မြေညက်၊ မိုးစရာမြက် စသည့် အိမ်၏ အဆောက်အဦတို့သည် အိမ်ဟု ခေါ်ဝေါ်ခြင်း၏
အကြောင်းဖြစ်သော တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် အာကာသကို ခြံရံ၍ တည်ကုန်လတ်သော် အိမ်ဟူသော
ဝေါဟာရသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့ ပရမတ်အားဖြင့် အိမ်ဟူသည် မရှိသကဲ့သို့ (ဥတုဇုဋ္ဌမကရုပ်တို့၏

အပေါင်းအစုမျှသာ ဖြစ်သကဲ့သို့၊ ဤဥပမာအတူပင် အရိုး၊ အကြော၊ အသား၊ အရေကို အစွဲပြု၍ အရိုး အကြော စသည်တို့ဖြင့် ခြံရံထားအပ်သော အာကာသကို သရီရ = ခန္ဓာကိုယ်ဟူ၍ ခေါ်ဝေါ်သမုတ်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ရုပ်တရားဟု ခေါ်ဝေါ်သမုတ်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။

[သစ်သား စသည်တို့သည် အိမ် ကျောင်းဟု ခေါ်ဝေါ်နိုင်လောက်သော အခြင်းအရာ တစ်မျိုးဖြင့် တည်နေ ခဲ့သော် သစ်သား စသည့် မူလအမည်ဟောင်းကို စွန့်၍ အိမ် ကျောင်း ဟူ၍သာလျှင် အမည်သညာ ဝေါဟာရသို့ ရောက်သကဲ့သို့ ထို့အတူ အရိုး အကြော စသည်တို့သည် ရုပ်ဟု ကိုယ်ဟု ခေါ်နိုင်လောက်သော အခြင်းအရာ တစ်မျိုးဖြင့် တည်နေခဲ့သော် အရိုး အကြော စသည့် မူလအမည်ကို စွန့်၍ ရူပ = ရုပ်၊ သရီရ = ကိုယ်ဟူ၍သာလျှင် ခေါ်ဝေါ်ခြင်းသို့ ရောက်၏ဟု ဆိုလိုသည်။။ **ရူပံ သရီရမိစ္ဆေဝ သမံ ဂစ္ဆတိတိ ယောဇနာ** (မဟာဋီ-၂-၃၆၂။) - ဤ၌ သရီရ = ကိုယ်ဟူသည် ရူပ-ရုပ်ကိုပင် ဆိုလိုသည်။ တစ်နည်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးကို ဆိုလိုသည်။]

လက်ချောင်း လက်မ စသည်တို့သည် လက်သီးဆုပ်ဟု ခေါ်ဝေါ်နိုင်လောက်အောင် တစ်ခုသော အခြင်း အရာအားဖြင့် တည်ကုန်လတ်သော် လက်သီးဆုပ်ဟူသော ဝေါဟာရမျှသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့၊ စောင်းခွက်၊ စောင်းညှို့ စသည်တို့သည် စောင်းဟု ခေါ်ဝေါ်နိုင်လောက်အောင် တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေ ကုန်လတ်သော် စောင်းဟူသော ဝေါဟာရမျှသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့၊ ဆင် မြင်း စသည်တို့သည် စစ်တပ်ဟု ခေါ်ဝေါ်နိုင်လောက်သော တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေကုန်လတ်သော် စစ်တပ်ဟူသော ဝေါ- ဟာရမျှသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့၊ တံတိုင်း အိမ် တံခါးမုခ် ပြအိုး တန်ဆောင်း စသည်တို့သည် မြို့ဟု ခေါ်ဝေါ် နိုင်လောက်အောင် တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေကုန်လတ်သော် မြို့ဟူသော ဝေါဟာရမျှသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့၊ ပင်စည် အခက် အရွက် စသည်တို့သည် သစ်ပင်ဟု ခေါ်ဝေါ်နိုင်လောက်သော တစ်ခုသော အခြင်းအရာအားဖြင့် တည်နေကုန်လတ်သော် သစ်ပင်ဟူသော ဝေါဟာရမျှသည် ဖြစ်ပေါ်လာသကဲ့သို့၊ ပရမတ် အားဖြင့် ပင်စည် သစ်ခက် စသော တစ်ခု တစ်ခုသော အစိတ်အပိုင်းကို ဉာဏ်ဖြင့် စူးစမ်းဆင်ခြင်လတ်သည် ရှိသော် သစ်ပင်မည်သည် မရှိသကဲ့သို့ (ဥတုဇုမဋ္ဌမကရုပ်တို့၏ အပေါင်းအစုမျှသာ ဖြစ်သကဲ့သို့) -

ဤဥပမာအတူပင်လျှင် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ်နာမ်တရားတို့သည် ရှေးနှင့်နောက် အစဉ်မပြတ် ဆက် စပ်လျက် သန္တာန်အစဉ်၏ အစွမ်းဖြင့် တစ်ပေါင်းတစ်စုတည်း ဖြစ်ကုန်လတ်သော် ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ (ဇီဝ အတ္တ) ဟူသော ဝေါဟာရမျှသာ ဖြစ်၏။ ပရမတ်အားဖြင့် တစ်ခု တစ်ခုသော တရားကို ဉာဏ်ဖြင့် စူးစမ်းဆင်ခြင်လတ် သော် - “**ငါမြန်၏ဟူ၍လည်းကောင်း၊ ငါဟူ၍လည်းကောင်း**” ဤသို့သော မိစ္ဆာအယူစွဲ၏ တည်ရာဝတ္ထု ဖြစ်သော သတ္တဝါမည်သည် မရှိသည်သာတည်း။ ပရမတ်အားဖြင့်ကား နာမ်ရုပ်မျှသာ ရှိ၏။ - ဤသို့ ဟုတ်မှန်သောသဘော အားဖြင့် သိခြင်းသည် ဝိပဿနာကမ္မိက ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာပေသည်။

ဧဝံ ပဿတော ဟိ ဒဿနံ **ယထာဘူတဒဿနံ** နာမ ဟောတိ။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၉။)

“ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ဇီဝ အတ္တ မရှိ၊ ရုပ်နာမ်မျှသာ ရှိ၏” - ဟု ဤသို့ သိမြင်နေသော ဉာဏ်အမြင်သည် **ယထာဘူတဒဿနံ** = ဟုတ်တိုင်းမှန်စွာ သိသော ဉာဏ်အမြင် မည်ပေသည်။ ဤယထာဘူတ ဉာဏ်အမြင်ကိုပင် **ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ဇီဝ အတ္တဟု အမှားမှား အယွင်းယွင်း ခွဲယူခြင်း မိစ္ဆာဂါဟမှ ခင်ကြယ်သောကြောင့် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိဟူ၍** ခေါ်ဆို၏။ (ဝိသုဒ္ဓိ-၂-၂၂၈-၂၂၉။)

သို့သော် အသင်သူတော်ကောင်းသည် ဤမျှဖြင့်ကား မကျေနပ်သင့်သေး၊ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပဋ္ဌာန်- ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်းရဦးမည် ဖြစ်ပါသည်။ **လက္ခဏာဒီဇတုက္ကပိုင်း**တွင် ဖော်ပြထားပါသည်။

နိဗ္ဗာန်ဂါမိနိပဋိပဒါ အမည်ရသော ဤကျမ်းတွင်ကား ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ပိုင်းပြီးပါမှ လက္ခဏာဒိစတုက္က ပိုင်းကို ဖော်ပြထားပါသည်။ အကြောင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏ - အချို့အချို့သော ပရမတ်တရားတို့၏ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန် ရှုကွက်တို့မှာ အကြောင်းတရား အကျိုးတရားတို့ကို သိမ်းဆည်းတတ်သည့် ပစ္စယ-ပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရရှိပြီးမှသာလျှင် သိမ်းဆည်းရှုပွားပါက သဘောပေါက်နိုင်၏။ ဥပမာ ပုံစံတစ်ခုကို ဆိုအံ့ - သင်္ခါရက္ခန္ဓာကို ခြုံ၍ရှုသော လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန် ရှုကွက်သည် အတိတ်အကြောင်းတရားကြောင့် ပစ္စယပဋ္ဌာန်အကျိုးတရားဖြစ်ပုံ၊ ပစ္စယပဋ္ဌာန်အကြောင်းတရားကြောင့် အနာဂတ်အကျိုးတရားဖြစ်ပုံ စသည့် အတိတ်အဆက်ဆက် အနာဂတ်အဆက်ဆက်တို့၌ အကြောင်းတရား အကျိုးတရားတို့ကို ပိုင်းခြားယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရရှိပါမှသာလျှင် ရှု၍ရနိုင်သော ရှုကွက်တစ်မျိုး ဖြစ်၏။ ဤသို့ စသည့် အကြောင်းပြချက်တို့ကြောင့် ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ပိုင်း = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်း ပြီးစီးပါမှ လက္ခဏာဒိစတုက္ကပိုင်းကို ဖော်ပြထားခြင်း ဖြစ်သည်။ ရှုကွက်များကို တိတိကျကျ ပိုမိုနက်ရှိုင်းစွာ သဘောပေါက်နိုင်ရန်အတွက်ပင် ဖြစ်သည်။

သို့သော် အဋ္ဌကထာကြီးများ၌ ညွှန်ကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း ဤနာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ပိုင်း၌လည်း လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ကို ရရှိပြီးသောအခါ၌လည်း တစ်ကြိမ် ထပ်မံ၍ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပါ။ ထိုနောင်မှ ရုပ်-နာမ်-ကြောင်း-ကျိုး = သင်္ခါရတရားတို့ကို တစ်ဖန်ပြန်၍ သိမ်းဆည်းပြီးမှ ဝိပဿနာသို့ ကူးပါ။ ထိုသို့ လိုက်နာ ပြုကျင့်ပါက ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့နှင့် ပတ်သက်သော အသိဉာဏ်သည် ပို၍ ပို၍ သန့်ရှင်းလာမည် ဖြစ်ပေသည်။

အနုဗောဉာဏ်

နာမရူပပရိစ္ဆေဒေါ၊ တဿ စ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟော န ပဌမာဘိနိဝေသမတ္တေန ဟောတိ၊ အထ ခေါ တတ္ထ အပရာပရံ ဉာဏုပ္ပတ္တိသညိတေန အနု အနု ဗုဇ္ဈနေန။ (ဒီ-ဇီ-၂-၈၉-၉၀။)

အနု အနု ဗုဇ္ဈနဌေန အနုဗောဓော - ဟူသော ဖွင့်ဆိုချက်နှင့်အညီ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်နှင့် ပစ္စယ-ပရိဂ္ဂဟဉာဏ်ဟူသော နှစ်မျိုးသော ဉာဏ်တို့သည်ကား ရှေးဦးအစ ပထမ တစ်ကြိမ်တစ်ခါမျှ နှလုံးသွင်းလိုက်ရုံမျှဖြင့်ကား ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သည် မဟုတ်သေး၊ ကိစ္စ မပြီးနိုင်သေး၊ ထို ရုပ်-နာမ်-ကြောင်း-ကျိုး = သင်္ခါရအာရုံ၌ တပြောင်းပြောင်း တပြန်ပြန် ဉာဏ်၏ ဖြစ်ပေါ်ခြင်းဟု မှတ်သားအပ်သော ကြိမ်ဖန်များစွာ ထပ်ကာထပ်ကာ သိခြင်းဖြင့်သာ လိုရင်းကိစ္စ ပြီးစီးနိုင်သောကြောင့် အနုဗောဉာဏ် မည်၏။ ပုံစံတစ်ခု ဆိုရသော် - အသင် သူတော်ကောင်းသည် ယခုအချိန်ထိ ဝီထိစိတ်တို့၏ အကြားအကြား၌ ဖြစ်သွားကြကုန်သော ဘဝင်နာမ်တရားတို့ကို မသိမ်းဆည်းနိုင်သေး ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားမယူနိုင်သေးသည်ကို ထောက်ရှုကြည့်ပါ။ သို့အတွက် ကြိမ်ဖန်များစွာ ထပ်ကာထပ်ကာ ရှုနိုင်လျှင် ရုပ်နာမ်နှင့် ပတ်သက်သော အသိဉာဏ်များ ပို၍ ပို၍ သန့်ရှင်းလာမည် ဖြစ်ပေသည်။

ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်တစ်ဦးသည် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်တို့၏ အစွမ်းဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့ကို မသိမ်းဆည်းရသေးမီ ယခုကဲ့သို့သော အချိန်အခါမျိုး၌လည်း ရုပ်တရား နာမ်တရားတို့၏ သဘာဝလက္ခဏာကို ဦးစားပေးလျက် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ကို ရအောင် ရုပ်နာမ်ကို ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိအောင် ကြိုးပမ်းလျက် ရှိ၏။ တစ်ဖန် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့်လည်း ရုပ်နာမ်တို့ကို ထပ်မံ၍ သိမ်းဆည်းပြန်၏။ ထိုတွင် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန် နည်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့ကို မသိမ်းဆည်းရသေးမီအခါ၌ ရုပ်နာမ်တို့ကို သိနေသော အသိဉာဏ်နှင့် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စယပဋ္ဌာန်-ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့ကို တစ်ဖန် သိမ်းဆည်း

ပြီးရာအခါ၌ ရုပ်နာမ်တို့ကို သိနေသော အသိဉာဏ် - ဤအသိဉာဏ် နှစ်မျိုးတို့ကို နှိုင်းယှဉ်ကြည့်လိုက်သော်၊ လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပြီးနောက် ရရှိလာသော ရုပ်နာမ်တို့ကို ထိုးထွင်းသိမြင်နေသော အသိဉာဏ်မှာ ပို၍ ပို၍ အသိဉာဏ် သန့်ရှင်းလာသည်ကို ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်အများစု၌ တွေ့ရတတ်၏။ သို့အတွက် လက္ခဏာ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်နည်းအားဖြင့် ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်းကို အပိုလုပ်ငန်း တစ်ခုအဖြစ် ယူဆနေလျှင်ကား အသင်သူတော်ကောင်းအတွက် သာသနာတော်အတွင်း၌ ရရှိနိုင်သော အခွင့်ကောင်းကြီးများသည် ဆုံးရှုံးသွားကြတော့မည်။ ပရမတ်တရားတို့ကို လေးဘက်လေးတန်က လှည့်လည်၍ ဉာဏ်၏ ကျက်စားခွင့်ကို ရရှိခြင်းသည် ဗုဒ္ဓမြတ်စွာသာသနာတော်၏ လွန်ကဲထူးမြတ်သော အခွင့်ကောင်းကြီး တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်ပေသည်။ “တို့ ရှုနေသည့် အထဲမှာ အားလုံး ပါသွားတာပဲ”ဟု ကျွဲကူးရေပါ စိတ်သဘောထားမျိုးကိုကား အထူး ရှောင်ရှားသင့်လှပေသည်။

အယူအဆ မမှားသင့်ပေ

ဤ အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ ရုပ်နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းသည့်အပိုင်းတွင် အောက်ပါ စိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် ဖွင့်ဆိုထားတော်မူသော အဋ္ဌကထာအဖွင့်နှင့် ပတ်သက်၍ အယူအဆ မလွဲမိအောင် အထူး သတိပြုသင့်လှပေသည်။

ဣတိ အဇ္ဈတ္တံ ဓါတိ ဧဝံ သရာဂါဒိပရိဂ္ဂဟဏေန ယသ္မိံ ယသ္မိံ ခဏေ ယံ ယံ စိတ္တံ ပဝတ္တတိ၊ တံ တံ သလ္လက္ခေန္တော အတ္တနော ဝါ စိတ္တေ၊ ပရဿ ဝါ စိတ္တေ၊ ကာလေန ဝါ အတ္တနော၊ ကာလေန ဝါ ပရဿ စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

= အဇ္ဈတ္တ၌လည်းကောင်း၊ ဗဟိဒ္ဓ၌လည်းကောင်း သရာဂစိတ် = ရာဂနှင့် အတူတကွဖြစ်သော စိတ် စသော စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်သော (၁၆)မျိုးသော စိတ်ကို ဉာဏ်ဖြင့် ပိုင်းခြားယူခြင်း သိမ်းဆည်းခြင်းဖြင့် အကြင်အကြင် ခဏ၌ အကြင်အကြင် စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုထိုခဏ၌ ထိုထိုစိတ်ကို ကောင်းစွာ မှတ်သားလျက် မိမိ၏ စိတ်၌လည်းကောင်း၊ သူတစ်ပါး၏ စိတ်၌လည်းကောင်း၊ ရံခါ မိမိ၏စိတ်၌လည်းကောင်း၊ ရံခါ သူတစ်ပါး၏ စိတ်၌လည်းကောင်း စိတ်ဟု အဖန်တလဲလဲ ရှု၍ နေ၏ = ရှုနေပါ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ စကားရပ်၌ - သရာဂစိတ် စသော (၁၆)မျိုးသော စိတ်ကို သိမ်းဆည်းလျက် ကောင်းစွာ မှတ်သားလျက် အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်ဌာနလုံးတို့၌ စိတ်-ဟု တစ်လှည့်စီ ရှုနေပါဟူသော ညွှန်ကြားချက်နှင့် ပတ်သက်၍ ပညတ် ပရမတ်မဟူ ရှုချင်ရာကို ရှုချင်သလို ရှုရမည်ဟု နားလည်သဘောကျသော ဆရာမြတ်တို့လည်း ရှိကြ၏။ ဤစိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန် ဒေသနာတော်ကား အသိစိတ် = ဝိညာဏ်ကို အဦးမူ၍ နာမ်တရားတို့ကို တစ်နည်း နာမ်ရုပ်တို့ကို ကောင်းစွာ ပိုင်းခြားမှတ်သားလျက် သိမ်းဆည်းရန် ညွှန်ကြားတော်မူသော ဒေသနာတော်သာ ဖြစ်ကြောင်းကို ရှေးစိတ္တာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် ရှင်းလင်း တင်ပြခဲ့ပြီး ဖြစ်၏။

အထက်ပါ အဋ္ဌကထာစကားရပ်ဝယ် -

- ၁။ အကြင်အကြင် ခဏ၌ အကြင်အကြင် စိတ်သည် ဖြစ်၏။ ထိုထို စိတ်ကို -
- ၂။ ကောင်းစွာ ပိုင်းခြား မှတ်သားလျက်၊
- ၃။ (က) မိမိ၏ စိတ်၌လည်းကောင်း၊
- (ခ) သူတစ်ပါး၏ စိတ်၌လည်းကောင်း၊

(ဂ) ရံခါ မိမိ၏ စိတ်၌လည်းကောင်း၊ ရံခါ သူတစ်ပါး၏ စိတ်၌လည်းကောင်း စိတ်-ဟု အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုရန် သိမ်းဆည်းရန် ညွှန်ကြားထား၏။

ဤညွှန်ကြားတော်မူချက် စကားရပ်ဝယ် အရှုခံစိတ်နှင့် ရှုတတ်သောစိတ်ဟု စိတ်နှစ်မျိုးရှိနေသည်ကို သတိပြုပါ။

၁။ အကြင် အကြင် ခဏ၌ အကြင် အကြင် စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်၏။ ထိုထို စိတ်ကိုဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ ဖြစ်သော သရာဂစိတ် စသော (၁၆)မျိုးသော စိတ်ကို ညွှန်ပြတော်မူ၏။

၂။ ကောင်းစွာ ပိုင်းခြား မှတ်သားလျက် - ဟူသော စကားရပ်ဖြင့် ရှုတတ်သည့် ဝိပဿနာစိတ် = အရူပ-ပရိဂ္ဂဟဉာဏ် = နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်ကို ညွှန်ပြတော်မူ၏။

ထိုတွင် အရှုခံစိတ်မှာ သရာဂစိတ် စသော (၁၆)မျိုးသော စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ပိုင်းတွင် ဟောကြားထားတော်မူအပ်သော စိတ်တည်း။ ရှုတတ်သော စိတ်ကား ပုထုဇန သေက္ခပုဂ္ဂိုလ်တို့၏ သန္တာန်၌ ဝိပဿနာဉာဏ် = နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ပြဇာန်းသော မဟာကုသိုလ် မနောဒွါရိက ဇောဝီထိစိတ်အစဉ်တည်း။ ဝီတရာဂစိတ်၊ ဝီတဒေါသစိတ်၊ ဝီတမောဟစိတ် စသည်တို့၌ ပါဝင်၏။ ယင်းသရာဂစိတ် စသော အရှုခံစိတ်နှင့် ရှုတတ်သော စိတ်တို့ကား ဝီထိစဉ်တစ်ခု၏ အတွင်း၌လည်းကောင်း၊ စိတ္တက္ခဏတစ်ခု၏ အတွင်း၌လည်းကောင်း အတူယှဉ်တွဲ၍ကား မဖြစ်နိုင်ကြပေ။ အရှုခံစိတ်နှင့် ရှုတတ်သော စိတ်တို့ကား ဝီထိစဉ် တစ်ခုစီသာ ဖြစ်ကြ၏။ စိတ္တက္ခဏတစ်ခုစီသာ ဖြစ်၏။ အရှုခံစိတ်ကား တခြားတစ်ပါးသာတည်း။ ရှုတတ်သောစိတ်ကား တခြားတစ်ပါးသာတည်း။ သရာဂစိတ် စသော အရှုခံစိတ်သည် ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် (ဖြစ်-တည်-ပျက်) အနေအားဖြင့် ထင်ရှားရှိခိုက် ရှုတတ်သော (ကုသိုလ်) စိတ်ကား ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားမဖြစ်သေး။ ရှုတတ်သော စိတ်သည် ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်ခိုက်၌လည်း အရှုခံစိတ်သည် ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှား မရှိတော့ပြီ ဖြစ်၏။

သို့အတွက် “အကြင်အကြင် ခဏ၌ အကြင်အကြင် စိတ်သည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ထိုထိုစိတ်ကို ကောင်းစွာ ပိုင်းခြားမှတ်သားလျက် = မှတ်သားပါ”ဟူသော အဋ္ဌကထာစကားသည် အဘယ်ကို ဆိုလိုပါသနည်းဟု မေးရန် ရှိ၏။ အဖြေမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

သရာဂစိတ် စသော နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားရာ၌ ထိုထိုစိတ်နှင့် တကွသော နာမ်တရားတို့ကို = ထိုထိုဖြစ်ဆဲခဏ၌ အတူယှဉ်တွဲ ဖြစ်ကြသည့် စိတ်စေတသိက်တရားတို့ကို ကောင်းစွာ ပိုင်းခြားမှတ်သားလျက် ယင်းနာမ်တရားတို့၏ ဥပါဒ်-ဋီ-ဘင်ဟူသော ခဏပစ္စုပ္ပန်ကို မြင်အောင် ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် သိမ်းဆည်းရှုပွားပါဟူသော ဆိုလိုရင်း ဖြစ်သည်။ (ဘဒ္ဒေကရတ္ထသုတ္တန်ပိုင်းတွင် ရှင်းလင်းတင်ပြပြီး ဖြစ်သည်။ ဤနာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင် ရှုပုံစနစ်များကိုလည်း ဖော်ပြပြီး ဖြစ်သည်။)

တစ်ဖန် ဤစိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန် ဒေသနာတော်နှင့် ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာအဖွင့်တို့သည် ပညတ်ပရမတ် မခွဲဘဲ ရှုချင်ရာကို ရှုချင်သလို ရှုရန် ညွှန်ကြားနေသော ဒေသနာတော်များကား မဟုတ်ကြပေ။ အသင် ယောဂီသူတော်ကောင်းသည် စဉ်းစားနှိုင်းချိန်နိုင်ရန် အချက်တစ်ရပ်ကို တင်ပြရသော် - ယင်း (၁၆)မျိုးသော စိတ်တို့တွင် ပါဝင်သော မဟဂ္ဂုလ်စိတ် အမည်ရသော ဈာန်စိတ်တို့ပင် ဖြစ်ကြသည်။ ဈာန်စိတ်တို့ကား သမထယာ-နိကပုဂ္ဂိုလ် ယောဂီသူတော်မွန်တို့သည် သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည့် ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ တရားတို့တွင် ကဏ္ဍတစ်ရပ်အဖြစ် ပါဝင်လျက် ရှိကြ၏။ ယင်းဈာန်စိတ်တို့ကား ပညတ် ပရမတ် မခွဲဘဲ ရှုချင်ရာကို ရှုချင်သလို မပြတ်တရစပ် ရှုနေရုံမျှဖြင့် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်သော တရားမျိုးတို့ကား မဟုတ်ကြကုန်။ ဈာန်ရနိုင်သည့် ကမ္မဋ္ဌာန်း

တစ်ခုခုကို စည်းကမ်းစနစ်တကျ ရှုနိုင်ပါမှသာလျှင် ရရှိနိုင်သော တရားမျိုးတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ဤသည်မှာလည်း အသင်သူတော်ကောင်းကိုယ်တိုင် နှိုင်းချိန်နိုင်ရန် အချက်တစ်ရပ် ဖြစ်သည်။

တစ်ဖန် ဤ (၁၆)မျိုးသော စိတ်တို့ကို သိမ်းဆည်းရာဝယ် ယင်းစိတ်တို့ကို တစ်ခုပြီးတစ်ခု သီးသန့် သိမ်းဆည်းရှုပွားရန် မလို၊ သူ့ဟာသူ အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာခိုက်၌သာ သိမ်းဆည်းရှုပွားရမည်ဟုလည်း အချို့ဆရာမြတ်တို့က အယူရှိတော်မူကြပြန်၏။ ပရမတ်တရားတို့တွင် နိဗ္ဗာန် ပရမတ် တရားတော်မြတ်ကြီးကလွဲလျှင် မည်သည့် ပရမတ်တရားမဆို ဆိုင်ရာဆိုင်ရာ အကြောင်းတရားတို့က အညီအညွတ် ပေါင်းစု၍ ပြုပြင်ပေးမှသာလျှင် ဖြစ်ပေါ်လာနိုင်ကြသော တရားတို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ သူ့ဟာသူ အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာသော တရားဟူ၍ကား မရှိစကောင်းသည်သာ ဖြစ်၏။ (ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင် ထင်ရှားလတ္တံ့။)

တစ်ဖန် အချို့သူတော်စင်ကြီးတို့ကား သရာဂစိတ် စသော အကုသိုလ်စိတ်တို့ကို သီးသန့် တစ်ခမ်းတစ်နား အာရုံယူ၍ ရှုပွားမှုကို အလိုမရှိ ဖြစ်နေကြပြန်၏။ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ပြုလုပ်နေခြင်းပင် ဖြစ်၏ဟု အယူရှိကြ၏။ ယင်း အကုသိုလ်တရားတို့သည်လည်း အကျိုးပေးနိုင်၏ဟု အယူရှိကြ၏။ သမ္ပပ္ပဓာန်ပိုင်းတွင် -

အနုပ္ပန္နန္တာနံ အကုသလာနံ ဓမ္မာနံ အနုပ္ပါဒါယ ဆန္တံ ဇနေတိ . . . (မ-၁-၈၉)

မဖြစ်ပေါ်လာသေးကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်ပေါ်လာအောင်သာ ကြိုးစားအားထုတ်ရန် ဘုရားရှင်သည် ညွှန်ကြားထားတော်မူသောကြောင့် ယခုကဲ့သို့ သရာဂစိတ် စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို တမင်ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ကြိုးပမ်း၍ အားထုတ်ခြင်းသည် = အယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်အောင် ပြုလုပ်၍ ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းသည် မဖြစ်ပေါ်လာကုန်သေးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်လာအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ရာ ရောက်၏ဟုလည်း အယူရှိကြပြန်၏။

ဤသို့ ယူဆသူတို့အား “သရာဂစိတ် စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဘယ်အခါကျမှ ရှုရမှာလဲ?” - ဤသို့ မေးမြန်းလိုက်သောအခါ အာရုံ-မနသိကာရ တိုက်ဆိုင်၍ ဖြစ်ပေါ်လာသော အခါကျမှ ရှုရန် ဘုရားရှင်က ညွှန်ကြားနေကြောင်းကို အဖြေပေးကြ၏။

ဤတွင် အသင်သူတော်ကောင်းသည် ခေတ္တရပ်နား၍ စဉ်းစားပါ။ အယောနိသောမနသိကာရသည် ခပ်သိမ်းသော အကုသိုလ်တရားတို့၏ အနီးကပ်ဆုံးသော အကြောင်းတရား ဖြစ်၏။ အယောနိသောမနသိကာရဟူသည် ဆိုင်ရာဒွါရတို့၌ ဆိုင်ရာအာရုံတို့ ထင်လာသောအခါ ရှေးရှု ကျရောက်လာသောအခါ ယင်းအာရုံကို နည်းမှန် လမ်းမှန် နှလုံးမသွင်းမှု = နိစ္စ-သုခ-အတ္တ-သုဘဟု နည်းမှား လမ်းမှား နှလုံးသွင်းမှုပင် ဖြစ်၏။ ယင်း အယောနိသောမနသိကာရ ဖြစ်က အကုသိုလ်တရားများ ဖြစ်ပေါ်လာကြမည် ဖြစ်၏။ ယင်း အယောနိသောမနသိကာရကို မည်သူက ပြုလုပ်နေပါသနည်း? - ယင်း အယောနိသောမနသိကာရသည် မြင်းလှည်းစီးလျက် သို့မဟုတ် ကားစီးလျက် အသင်သူတော်ကောင်းထံသို့ ဆိုက်ရောက်လာပါသလား? စဉ်းစားပါ။

သရာဂစိတ် စသော အကုသိုလ်တရားတို့သည် အသင်သူတော်ကောင်း၏ သန္တာန်၌ ဖြစ်ပေါ်လာခဲ့သည် ဖြစ်အံ့၊ အသင်သူတော်ကောင်း၏ အယောနိသောမနသိကာရကြောင့်ပင် ဖြစ်ပေါ်လာရ၏။ ယင်းအယောနိသောမနသိကာရကို အသင်သူတော်ကောင်းသည်ပင် ပြုလုပ်သည် မဟုတ်ပါလား။ ယင်းအယောနိသော မနသိကာရကို ပြုလုပ်ပေးနေသော အခြားသော ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ တစ်စုံတစ်ယောက်များ ရှိနေပါသေးသလား? စဉ်းစားပါ။ သို့မဟုတ် အလိုအလျောက် ဖြစ်ပေါ်လာပါသလား? စဉ်းစားပါ။

အကယ်၍ မိမိ၏ အယောနိသောမနသိကာရကြောင့်ပင် ယင်း အကုသိုလ်တရားတို့သည် မိမိ၏ နာမ် သန္တတိအစဉ်၌ ဖြစ်ပေါ်လာသည်ဟုပင် လက်ခံနိုင်ငြားအံ့၊ ထိုသို့ ဖြစ်ပေါ်လာသော အကုသိုလ်တရားတို့ကိုလည်း ပရိညာပညာ သုံးမျိုးတို့ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိအောင် သိမ်းဆည်း ရှုပွားရမည်ဟု လက်ခံနိုင်ငြားအံ့ - ဤ နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်းပိုင်းတွင်လည်း ယင်း အယောနိသောမနသိကာရကို အကြောင်းခံ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြကုန်သော အကုသိုလ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားခြင်းကို အသင်သူတော်ကောင်းသည် အဘယ်အကြောင်းကြောင့် လက်မခံနိုင်ပါသနည်း? စဉ်းစားပါ။

တစ်ဖန် ကုသိုလ်တရားတို့ကိုသာ တိုးပွားအောင် ကြိုးစားအားထုတ်သင့်၏။ အကုသိုလ်တရားတို့ကို တိုးပွားအောင် မကြိုးစားသင့်ဟု အကြောင်းပြပြန်၏။

သရာဂစိတ် စသော အကုသိုလ်တရားတို့ အဝင်အပါ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့ကို ပရိညာပညာ သုံးမျိုးတို့ ဖြင့် ပိုင်းပိုင်းခြားခြား သိအောင် ကျင့်ကြံကြိုးကုတ် ပွားများအားထုတ်ခြင်းသည်ကား အရိယမဂ်၏ ရွှေ့အဖို့၌ ဖြည့်ကျင့်အပ်သော ပုဗ္ဗဘာဂ သတိပဋ္ဌာနမဂ်ဟု ခေါ်ဆိုအပ်သော လောကီသတိပဋ္ဌာန် ကျင့်စဉ်ပင် ဖြစ်၏။ လောကီမဂ္ဂသစ္စာတရားတို့ကို ပွားများခြင်းပင် ဖြစ်၏။

- ၁။ မဖြစ်ပေါ်လာသေးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို မဖြစ်အောင်၊
- ၂။ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပယ်နိုင်အောင်၊
- ၃။ မဖြစ်ပေါ်သေးသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်အောင်၊
- ၄။ ဖြစ်ပေါ်ပြီးသော ကုသိုလ်တရားတို့ကို တိုးပွားအောင် ကြိုးစားအားထုတ်ခြင်းပင် ဖြစ်၏။

- ၁။ အကုသိုလ်တရားတို့ကို ပိုင်းခြားသိတတ်သော နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်၊
- ၂။ ယင်းအကုသိုလ်တရားတို့၏ အကြောင်းတရားတို့ကို ပိုင်းခြားယူတတ် သိမ်းဆည်းတတ်သော ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊
- ၃။ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်းအကုသိုလ်တရားတို့၏ အနိစ္စအခြင်းအရာ ဒုက္ခအခြင်းအရာ အနတ္တအခြင်းအရာ အသုဘအခြင်းအရာကို ထိုးထွင်းသိသော ဝိပဿနာဉာဏ် -

ဤဉာဏ် အသီးအသီးတို့ကို ရရှိအောင်သာ ကြိုးပမ်းနေခြင်းပင် ဖြစ်၏။ အကုသိုလ်တရားတို့ကို တိုးပွားအောင် ကြိုးစားနေခြင်းလည်း မဟုတ်ပေ။

တစ်ဖန် မဖြစ်ပေါ်သေးသော အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်အောင် ကြိုးစားနေခြင်းလည်း မဟုတ်ပေ။ သတ္တဝါတို့ကား ကုသိုလ်တရားတို့ အပေါ်၌သာ အစွဲကြီး စွဲကြသည် မဟုတ်၊ အကုသိုလ်တရားတို့ အပေါ်၌လည်း အစွဲကြီး စွဲနေကြ၏။

- “ငါ့လောဘက သူများလောဘနှင့် တူတာမဟုတ်ဘူး”
- “ငါ့ဒေါသက သူများဒေါသနှင့် တူတာမဟုတ်ဘူး”
- “ငါ့မာနက သူများမာနနှင့် တူတာမဟုတ်ဘူး”
- “ငါ့စိတ်က သူများစိတ်နှင့် တူတာမဟုတ်ဘူး” -

ဤသို့ စသည်ဖြင့် အကုသိုလ်တရားတို့ အပေါ်၌လည်း အစွဲကြီး စွဲနေတတ်၏။ တစ်ဖန် မိမိတို့ စွဲလမ်းယုံကြည်နေသော အတ္တဝါဒကဲ့သို့သော မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အယူဝါဒမျိုး၌လည်း အစွဲကြီး စွဲနေတတ်ပြန်၏။

သို့အတွက် ယင်းအကုသိုလ်တရားတို့ အပေါ်၌ စွဲနေသော တဏှာ-မာန-ဒိဋ္ဌိစွဲတို့ကို ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးနိုင်

ရေးအတွက်လည်း ယင်းအကုသိုလ်တရားတို့ကို အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ် စသော ဝိပဿနာဉာဏ်တို့ဖြင့် အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံးသပ်ရခြင်း ဖြစ်ပေသည်။

တစ်ဖန် စဉ်းစားပါဦး - အကုသိုလ်တရားတို့ကို ဖြစ်ပေါ်လာအောင် သက်သက်နှလုံးသွင်း၍ မရှုပါနှင့်၊ အာရုံနှင့် မနသိကာရ တိုက်ဆိုင်မှသာ ရှုပါ - ဟူသော အဆို၌ ထပ်မံစဉ်းစားရန် အချက်တို့လည်း ရှိလာကြပြန်၏။ ဝိပဿနာ ဘာဝနာကမ္မဋ္ဌာန်းကို နေ့ညမစဲ လုံ့လသဲနေသော ပကတိသော ဝိပဿနာပုဂ္ဂိုလ်၏ သန္တာန်၌ ယောနိသောမနသိကာရကား အဖြစ်များလျက်ပင် ရှိ၏။ တစ်နာရီ နှစ်နာရီ စသည့် အချိန်တို့ပတ်လုံး ဝိပဿနာ ဉာဏ်များ ဆက်တိုက် ဖြစ်နေပါက သရာဂစိတ် စသော အကုသိုလ်တရားတို့ကား ရာဂ စသည်ဖြစ်အောင် သက်သက် နှလုံး မသွင်းခဲ့လျှင် ဖြစ်ခွင့် မရနိုင်ကြပေ။ ဝိပဿနာကို မပွားများသော အချိန်အခါတို့၌သာလျှင် ဖြစ်ခွင့် ရကောင်း ရနိုင်၏။ သို့သော် အယောနိသောမနသိကာရ ရှိပါမှသာ ရနိုင်၏။

ထိုသို့ ဝိပဿနာဉာဏ်များ မဖြစ်ခိုက် ဝိပဿနာ မရှုခိုက်၌ သရာဂစိတ် စသည့် အကုသိုလ်တရားတို့ ဖြစ်ခဲ့သော် ဝိပဿနာ မပွားများချိန် ဖြစ်နေသဖြင့် ထိုအကုသိုလ် နာမ်တရားတို့ကို ယနဟုခေါ်သော နာမ်တုံးနာမ်ခဲ လေးမျိုးကို ဉာဏ်ဖြင့် ဖြိုခွဲဖျက်ဆီးလျက် ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်အောင် ရှုနိုင်ရေးမှာလည်း အလှမ်းဝေး နေဦးမည်သာ ဖြစ်၏။ တစ်ဖန် ယင်းနာမ်တရား အသီးအသီးကို လက္ခဏ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်အားဖြင့် သိမ်းဆည်းနိုင်ရေးမှာလည်း ဝိပဿနာဉာဏ် သို့မဟုတ် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ဖြစ်ခိုက် မဟုတ်သဖြင့် ပို၍ ပို၍ပင် ခက်ခဲဖွယ်ရာ ရှိ၏။ ဝိပဿနာဉာဏ် ဖြစ်ခိုက် သို့မဟုတ် နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် ဖြစ်ခိုက်၌သာ ရှု၍ ရနိုင်သော တရားများဖြစ်သောကြောင့်တည်း။ နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ် အဝင်အပါ ဖြစ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် တို့ဖြင့်သာ ခဏပစ္စုပ္ပန်သို့ဆိုက်အောင် ယနပြုအောင် ပရမတ်သို့ဆိုက်အောင် သိနိုင်သော တရားများသာ ဖြစ်ကြသဖြင့် ဝိပဿနာဉာဏ် မဟုတ်သော ဝိပဿနာဉာဏ် မပါဝင်သော စိတ်တို့ဖြင့် ရှုနေခြင်းမှာ အဓိပ္ပါယ် ကင်းမဲ့ နေမည်သာ ဖြစ်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ် မပါသည့် ရိုးရိုးစိတ်တို့ဖြင့် ယင်းအကုသိုလ်တရားတို့၏ လက္ခဏ-ရသ-ပစ္စုပ္ပန်-ပဒဋ္ဌာန်တို့ကို ရှု ရနိုင်-မရနိုင်ကိုကား အသင်သူတော်ကောင်း ကိုယ်တိုင်ပင် လက်တွေ့သုတေသန ပြုကြည့်ပါ။

တစ်ဖန် မဟာနာဂမထေရ်မြတ်ကြီးတို့၏ သန္တာန်၌မှာကဲ့သို့ နှစ်ပေါင်း (၆၀)ခန့်လောက်ကြာအောင် ကိလေသာတို့ကို ဈာန်သမာပတ်တို့၏ စွမ်းအားဖြင့်လည်းကောင်း၊ ဝိပဿနာဉာဏ်တို့၏ စွမ်းအားဖြင့်လည်း ကောင်း ခပ်ကြာကြာ ခွာထားနိုင်ခဲ့သော် ထိုမျှကာလပတ်လုံး ယင်းကိလေသာတို့ ဥပါဒ်-ဦး-ဘင် အနေအားဖြင့် ထင်ရှားဖြစ်ခွင့် မရခဲ့သော် ယင်းကိလေသာတို့ကို ဝိပဿနာမရှုဘဲ ထားရတော့မည်လော? ဤသည်မှာလည်း စဉ်းစားသင့်သော အချက်တစ်ရပ်ပင် ဖြစ်သည်။

တစ်ဖန် သမုဒယသစ္စာတရားတို့တွင် တဏှာသည် ပြဇာန်းလျက် ရှိ၏။ လက်ရှိ ပစ္စုပ္ပန်ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ အကြောင်းရင်း သမုဒယသစ္စာ တဏှာကား အတိတ်က ဤဘဝ ခန္ဓာငါးပါး ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့ကို ဖြစ်စေမည့် ကံကို ပြုစုပျိုးထောင်ခဲ့စဉ်က ဖြစ်ခဲ့၏။ တစ်ဖန် ဤဘဝ၌ ပြုစုပျိုးထောင်လိုက်သော သမုဒယသစ္စာ တဏှာကား နောင်အနာဂတ်ခန္ဓာငါးပါး ဒုက္ခသစ္စာတရားတို့၏ အကြောင်းရင်းသာ ဖြစ်၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ တို့တွင် ယင်းသမုဒယသစ္စာလည်း ပါဝင်လျက် ရှိ၏။ ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိအောင် ရှုရမည့်တရား ဖြစ်၏။ ကြောင်း-ကျိုး ဆက်ဆက်နွယ်မှု = ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်းတွင် ပါဝင်၏။

သဠာယတနကြောင့် ဖဿဖြစ်ပုံ၊ ဖဿကြောင့် ဝေဒနာဖြစ်ပုံ၊ ဝေဒနာကြောင့် တဏှာဖြစ်ပုံ စသည့် ကြောင်း-ကျိုး ဆက်နွယ်မှု သဘောကို ယောဂီဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်အောင် ရှုရမည် ဖြစ်၏။

ထိုသို့ ရှုရာ၌ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်ဘက်က ယောနိသော မနသိကာရကို ရွှေသွားပြုထားသဖြင့် ဝေဒနာ ကြောင့် တဏှာ မဖြစ်ခဲ့သော် ရွှေသို့ ဆက်လက်၍ မရွှေသေးဘဲ တဏှာဖြစ်သည်တိုင်အောင် ထိုင်၍ စောင့် နေရဦးမည်လော? စဉ်းစားသင့်လှပေ၏။ စဉ်းစားထိုက်လှပေ၏။

ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံအာရုံ တရားမှန်ပါက၊ ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်ကလည်း ရှု၍ရနိုင်သည့် တရားမှန် ပါက မည်သည့်တရားကို မဆို အချိန်မရွေး ဝိပဿနာရှု၍ရအောင် ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်ဘက်က ကြိုးစားထား သင့်သည်သာ ဖြစ်သည်။ မိမိ ရရှိထားပြီး ဈာန်တရားမှန်ခဲ့လျှင်လည်း အချိန်မရွေး ဝိပဿနာရှု၍ ရနိုင်အောင် ကြိုးပမ်းထားသင့်၏။ အရိယမဂ်တရားဖြင့် မပယ်ရှားရသေးသော ကိလေသာမှန်ခဲ့လျှင်လည်း အချိန်မရွေး ဝိပဿနာ ရှု၍ ရနိုင်အောင် ကြိုးပမ်းထားသင့်သည်သာ ဖြစ်၏။

အထက်တွင် ဖော်ပြခဲ့သော စိတ္တာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်ပါဠိတော် (မ-၁-၇၆။)နှင့် မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန် အဋ္ဌကထာ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)တို့၏ ညွှန်ကြားထားတော်မူချက်ကိုပင် ပြန်လည်၍ ဖတ်ရှုကြည့်ပါ။

- ၁။ ရံခါ အဇ္ဈတ္တ၌ သရာဂစိတ် စသော (၁၆)မျိုးသော စိတ်ကို၊
- ၂။ ရံခါ ဗဟိဒ္ဓ၌ သရာဂစိတ် စသော (၁၆)မျိုးသော စိတ်ကို၊
- ၃။ ရံခါ အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ၌ သရာဂစိတ် စသော (၁၆)မျိုးသော စိတ်ကို

အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုရန် ညွှန်ကြားထားတော်မူ၏။ စိတ်ကို အဦးမူ၍ နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းပြီးလျှင် အကြောင်းတရားတို့ကို ရှုဖွေလျက် အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော ယင်း နာမ်ရုပ်တို့ကို ဝိပဿနာ ရှုပွားသုံး သပ်ရန်သာ ညွှန်ကြားထားတော်မူသော ဒေသနာတော်တို့သာ ဖြစ်ကြ၏။ ထို့ကြောင့် ယင်းပါဠိတော်နှင့် အဋ္ဌ- ကထာအဖွင့်တို့သည် ပညတ် ပရမတ် မခွဲဘဲ ရှုချင်ရာကို ရှုချင်သလို မပြတ်ရှုမှတ်ရန် ညွှန်ကြားနေသော ဒေသ- နာတော်များ မဟုတ်ကြသည်ကိုကား စိတ်ချယုံကြည်စွာဖြင့် ရှိသေစွာ နာယူမှတ်သားလေရာသည်။

သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးလုံး၌ ဒုတိယဆင့် အောင်မြင်ပြီ

ဤတွင် -

- ၁။ အဇ္ဈတ္တ၌ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၂။ ဗဟိဒ္ဓ၌ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း၊
- ၃။ အဇ္ဈတ္တ-ဗဟိဒ္ဓ၌ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မတို့ကို သိမ်းဆည်းခြင်း -

ဟူသော သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးလုံး၌ ဒုတိယဆင့် ကျင့်စဉ်ကား အောင်မြင်ပြီးဆုံးပြီ ဖြစ်ပေသည်။ ကာယာ- နုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်တွင် အကျုံးဝင်သော အာနာပါနဿတိသမာဓိကို ဝိပဿနာ၏ အခြေပါဒကပြု၍ ရုပ် နာမ်တို့ကို အဇ္ဈတ္တ ဗဟိဒ္ဓ နှစ်ဌာနတို့၌ သိမ်းဆည်းပုံ အစီအရင်ပင် ဖြစ်ပေသည်။

ယခုအခါ အသင်သူတော်ကောင်းသည် အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းကို အစီအစဉ်တကျ တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့် ပွားများ အားထုတ်ခြင်းဖြင့် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော သတိ၏ တည်ရာ ဝိပဿနာဉာဏ်၏ တည်ရာ အာရုံလေးမျိုးကို = သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးကို သိမ်းဆည်း ရှုပွားခြင်း ကိစ္စလည်း အကျုံးဝင်သွားပြီ ဖြစ်သည်ကို သဘောပေါက်သင့်လောက်ပေပြီ။

သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ် တတိယဆင့်

ယခုတစ်ဖန် အသင်သူတော်ကောင်းသည် ရွှေသို့ ဆက်လက်၍ ကျင့်ရမည့် သတိပဋ္ဌာန် လေးပါးလုံး၌ တတိယဆင့်ကို ဆက်လက် တင်ပြပေအံ့။

၁။ သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ ဝိဟရတိ၊
ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ ဝိဟရတိ၊
သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၁။)

၂။ သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ၊
ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ၊
သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၂။)

၃။ သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ စိတ္တသ္မိံ ဝိဟရတိ၊
ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ စိတ္တသ္မိံ ဝိဟရတိ၊
သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ စိတ္တသ္မိံ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၆။)

၄။ သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဓမ္မေသု ဝိဟရတိ၊
ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဓမ္မေသု ဝိဟရတိ၊
သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဓမ္မေသု ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၇-၇၈။)

၁။ ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း၌ (တစ်နည်း ရူပကာယ နာမကာယ၌) ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း၌ (တစ်နည်း ရူပကာယ နာမကာယ၌) ပျက်ကြောင်းတရား = ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ပျက်ခြင်းသဘော = ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ရူပကာယ = ရုပ်တရားအပေါင်း၌ (တစ်နည်း ရူပကာယ နာမကာယ၌) ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ (မ-၁-၇၁။)

၂။ ဝေဒနာတို့၌ ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ဝေဒနာတို့၌ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ဝေဒနာတို့၌ ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ (မ-၁-၇၂။)

၃။ စိတ်၌ ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ စိတ်၌ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ စိတ်၌ ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ (မ-၁-၇၆။)

၄။ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍မူလည်း နေ၏။

(မ-၁-၇၇-၇၈။)

အဋ္ဌကထာ-ဒီကာ အပ္ပင်္ဂမုဒါ

သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါတိ ယထာ နာမ ကမ္မာရဘတ္တဉ္စ ဂဂ္ဂရနာဠိဉ္စ တဇ္ဇဉ္စ ဝါယာမံ ပဋိစ္စ ဝါတော အပရာပရံ သဉ္စရတိ။ ဧဝံ ဘိက္ခုနော ကရဇကာယဉ္စ နာသပုဋ္ဌဉ္စ စိတ္တဉ္စ ပဋိစ္စ အဿာသပဿာသကာယော အပရာပရံ သဉ္စရတိ။ ကာယာဒယော ဓမ္မာ သမုဒယဓမ္မာ၊ တေ ပဿန္တော “သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ” ဝိဟရတိ”တိ ဂုစ္စတိ။ **ဝယဓမ္မာနုပဿီ** ဝါတိ ယထာ ဘတ္ထာယ အပနီတာယ ဂဂ္ဂရနာဠိယာ ဘိန္ဒာယ တဇ္ဇေ စ ဝါယာမေ အသတိ သော ဝါတော နပ္ပဝတ္တတိ။ ဧဝမေဝ ကာယေ ဘိန္ဒေ နာသာပုဋ္ဌေ ဝိဒ္ဓဿေ စိတ္တေ စ နိရုဒ္ဓေ အဿာသပဿာသကာယော နာမ နပ္ပဝတ္တတိတိ ကာယာဒိနိရောဓာ အဿာသပဿာသနိရောဓောတိ ဧဝံ ပဿန္တော “ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ကာယသ္မိံ” ဝိဟရတိ”တိ ဂုစ္စတိ။ **သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ** ဝါတိ ကာလေန သမုဒယံ၊ ကာလေန ဝယံ အနုပဿန္တော။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၄-၂၅၅။)

သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ - (၁) ပန်းပဲသမား၏ သားရေဖားဖို၊ (၂) မီးရှူးပြွန်ဝ = လေပြွန်ချောင်း၊ (၃) ထိုလေ ဖြစ်ခြင်းအား လျော်သော လုံ့လ ဝီရိယ - ဤ (၃)မျိုးကို အစွဲပြု၍ ပန်းပဲသမား၏ ဖားဖိုမှ လေသည် တပြောင်း ပြန်ပြန် ကောင်းစွာ ဖြစ်သကဲ့သို့ ဤဥပမာအတူပင် -

၁။ ကရဇကာယ အမည်ရသော ကံ-စိတ်-ဥတု-အာဟာရဟူသော အကြောင်းတရား လေးပါးကြောင့် ထင်ရှား ဖြစ်ပေါ်လာရသော ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်ကိုလည်းကောင်း၊ **(ကရဇကာယော နာမ ဓတ္တာရိ မဟာဘူတာနိ ဥပါဒါရူပဉ္စ။ မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၄။)**

၂။ နှာခေါင်းဖုကိုလည်းကောင်း၊

၃။ စိတ် (= ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေကို ဖြစ်စေသောစိတ်)ကိုလည်းကောင်း

အစွဲပြု၍ အဿာသ ပဿာသ = ဝင်သက်လေ ထွက်သက်လေသည် တပြောင်းပြန်ပြန် ကောင်းစွာ ဖြစ်၍ နေ၏။ ယင်း ကရဇကာယ အမည်ရသော စတုသမုဋ္ဌာနိက ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်၊ နှာခေါင်းဖု၊ စိတ်ဟူသော သုံးမျိုးသော တရားတို့ကား အဿာသပဿာသတို့၏ ဖြစ်ခဲ့ရာ အကြောင်းတရားတို့တည်း။ ယင်း (၃)မျိုးသော တရားတို့ကို ရှုမြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို ကာယဉ္စ (အဿာသ ပဿာသ ကာယဉ္စ) သမုဒယ = ဖြစ်ကြောင်းတရားကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုနေ၏ဟု ဆိုအပ်၏။ သမုဒယဓမ္မာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ် ဟုလိုသည်။

ဝယဓမ္မာနုပဿီ - (၁) သားရေဖားဖိုကို ပယ်အပ်ပြီးသော်လည်းကောင်း၊ (၂) မီးရှူးပြွန်ဝကို ဖျက်အပ် သော်လည်းကောင်း၊ (၃) ထိုလေဖြစ်ခြင်းအားလျော်သော လုံ့လဝီရိယသည် မရှိသော်လည်းကောင်း ထိုဝင်လေ ထွက်လေသည် မဖြစ်သကဲ့သို့ ဤဥပမာအတူပင်လျှင် -

၁။ ကရဇကာယသည် ပျက်သွားသော်လည်းကောင်း၊

၂။ နှာခေါင်းဖုကို ဖျက်ဆီးအပ်သော်လည်းကောင်း၊

၃။ စိတ်သည် ချုပ်သော်လည်းကောင်း

အဿာသပဿာသကာယ မည်သည် မဖြစ်နိုင်တော့ပေ။ ယင်းကရဇကာယ စသည်တို့၏ ချုပ်ခြင်းကြောင့် အဿာသ ပဿာသ၏ ချုပ်ခြင်းသည် ဖြစ်ပေါ်လာ၏။ ဤသို့ရှုမြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို အဿာသ ပဿာသကာယဉ္စ ချုပ်ကြောင်းတရား = ဝယဓမ္မာကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှု၍ နေ၏ ဟုဆိုအပ်၏။ ဝယဓမ္မာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ် ဟုလို သည်။

သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ - ရံခါ သမုဒယ သဘောကို၊ ရံခါ ဝယ သဘောကို ရှုမြင်သော ပုဂ္ဂိုလ်ကို သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ခေါ်ဆိုအပ်၏။ (မ-၁-၂၅၄-၂၅၅။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုချက်ကား အဿာသပဿာသကာယ အမည်ရသော စိတ္တဇ သဒ္ဓနဝက ကလာပ် ရုပ်တရားတို့အတွက်သာ ရည်ညွှန်း၍ ဖွင့်ဆိုထားသော ဖွင့်ဆိုချက် ဖြစ်ပါသည်။ အာနာပါနဿတိ သမာဓိပိုင်းမှ စ၍ ရှေးတွင် အကြိမ်ကြိမ် ရှင်းလင်းတင်ပြခဲ့သည့်အတိုင်း အာနာပါနကမ္မဋ္ဌာန်းကို စီးဖြန်းသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် အာနာပါနကျင့်စဉ်မှ ဥပစာရသမာဓိသို့ ဆိုက်အောင် သို့မဟုတ် စတုတ္ထဈာန်သမာဓိသို့ ဆိုက်အောင် သမာဓိကို အဆင့်ဆင့် ထူထောင်ပြီးသောအခါ -

- ၁။ အဿာသပဿာသကာယဟူသော စိတ္တဇသဒ္ဓနဝက ကလာပ် ရုပ်တရားများ၊
- ၂။ ကရဇကာယဟူသော ဘူတရုပ် ဥပါဒါရုပ်၊
- ၃။ နာမကာယဟူသော နာမ်တရားအပေါင်း -

ဤ ရူပကာယ နာမကာယတို့ကို ဆက်လက်၍ သိမ်းဆည်း ရှုပွားရ၏။ ထိုတွင် အဿာသပဿာသ ကာယ၏ အကြောင်းတရားများကို အထက်ပါ အဋ္ဌကထာက ဖွင့်ဆိုထား၏။ ကရဇကာယ နာမကာယတို့၏ အကြောင်းတရားကိုကား အောက်ပါအတိုင်း ကြိုတင်၍ ယင်းအဋ္ဌကထာ၌ပင် ဖွင့်ဆိုထား၏။

ဈာနကမ္မိကောပိ “ဣမာနိ ဈာနင်္ဂီနိ ကိ နိဿိတာနိ၊ ဝတ္ထု နိဿိတာနိ။ ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယောတိ ဈာနင်္ဂီနိ နာမံ၊ ကရဇကာယော ရူပ”န္တိ နာမရူပံ ဝဝတ္ထပေတွာ တဿ ပစ္စယံ ပရိယေသန္တော အဝိဇ္ဇာဒိပစ္စယာကာရံ ဒိသ္မာ “ပစ္စယပစ္စယုပန္နဓမ္မတ္ထမေဝေတံ၊ အညော သတ္တော ဝါ ပုဂ္ဂလော ဝါ နတ္ထိ”တိ ဝိတိဏ္ဏကင်္ခေါ သပ္ပစ္စယ- နာမရူပေ တိလက္ခဏံ အာရောပေတွာ ဝိပဿနံ ဝမေန္တော အနုတ္တမေန အရဟတ္တံ ပါပုဏာတိ။ ဣဒံ ဧကဿ ဘိက္ခုနော ယာဝ အရဟတ္တာ နိယျာနမုခံ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၄။)

အာနာပါနစတုတ္ထဈာန်တိုင်အောင် ဈာန်ကို ရရှိထားသော ယောဂါဝစရပုဂ္ဂိုလ်သည် ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိစခန်းသို့ တက်လှမ်းရာ၌ ဈာန်အင်္ဂါတို့က စ၍ နာမ်ရုပ်တို့ကို သိမ်းဆည်းခဲ့သော် ယင်းပုဂ္ဂိုလ်မျိုးကို ဈာနကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ အဿာသပဿာသ ရုပ်တရားတို့က စ၍ ရုပ် နာမ်တို့ကို သိမ်းဆည်းခဲ့သော် အဿာသပဿာသ- ကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ခေါ်ဆို၏။ ယင်းပုဂ္ဂိုလ် နှစ်မျိုးလုံး၌ ရုပ်နာမ်ကို သိမ်းဆည်းပုံ အခြင်းအရာ စသည်တို့ကား တူညီလျက်ပင် ရှိ၏။ ဤ၌ သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ စသည်ကို သဘောပေါက်စေရန်အတွက် ဈာနကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ် အကြောင်းကို ဖော်ပြအပ်ပါသည်။

ဈာနကမ္မိကပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်း ဤဈာန်အင်္ဂါတို့သည် အဘယ်ကိုမှီ၍ ဖြစ်ကုန်သနည်းဟု ဉာဏ်ဖြင့် စူးစမ်း ဆင်ခြင်ကြည့်လတ်သော် ဤဈာန်အင်္ဂါတို့သည် ဝတ္ထုရုပ်ကို မှီကုန်၏ဟု သိ၏။ ဝတ္ထု မည်သည် ကရဇကာယ တည်း။ ကရဇကာယ မည်သည် မဟာဘုတ်လေးပါးတို့နှင့် ဥပါဒါရုပ်တည်း။ ဈာန်အင်္ဂါတို့ကား နာမ်တရား၊ ကရဇကာယကား ရုပ်တရားတည်း။ ဤသို့ နာမ်ရုပ်ကို အသီးအသီး ပိုင်းခြားမှတ်သားပြီး၍ ထိုနာမ်ရုပ်၏ အကြောင်းတရားကို ရှာဖွေလတ်သော် အဝိဇ္ဇာ အစရှိသော ကျေးဇူးပြုပုံ အခြင်းအရာရှိသော ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောတရားကို ဉာဏ်ဖြင့် သိမြင်၍ - “ဤနာမ်ရုပ်သည် အကြောင်းတရားနှင့် အကျိုးတရားမျှသာတည်း၊ အကြောင်း-အကျိုးမှ အခြားတစ်ပါးသော သတ္တဝါသည်လည်းကောင်း ပုဂ္ဂိုလ်သည်လည်းကောင်း မရှိ” - ဤသို့ ယုံမှားခြင်း ဝိစိကိစ္ဆာတရားကို ကျော်လွှားလွန်မြောက်သည် ဖြစ်၍ အကြောင်းတရားနှင့် တကွသော နာမ်ရုပ်၌ လက္ခဏာရေးသုံးတန်သို့ တင်၍ ဝိပဿနာဉာဏ်ကို တိုးပွားစေသည်ရှိသော် အစဉ်သဖြင့် အရဟတ္တဖိုလ်သို့ ဆိုက်ရောက်၏။ ဤကား ဈာနကမ္မိက အမည်ရသော တစ်ဦးသော ယောဂါဝစရ ရဟန်းတော်၏ အရဟတ္တဖိုလ် တိုင်အောင်သော သံသရာဝဋ်မှ ထွက်မြောက်ကြောင်း နိယျာနိက လမ်းကြောင်းပင်တည်း။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၄။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာ၏ ဖွင့်ဆိုတော်မူချက်နှင့် အညီ -

၁။ (က) အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းကြောင့် ရူပကာယ နာမကာယဟူသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊

(ခ) ယင်း ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ဖြစ်မှု ဥပါဒ်ကိုလည်းကောင်း -

ရှုမြင်ခဲ့သော် **သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ** = ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်သူဟူ၍ ဆို အပ်၏။

၂။ (က) အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ အရဟတ္တမဂ်ကြောင့် ချုပ်ငြိမ်း သွားသောအခါ ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ချုပ်ငြိမ်းပုံကိုလည်းကောင်း၊

(ခ) ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ပျက်မှု တင်ကိုလည်းကောင်း၊ ရှုမြင်နိုင်ခဲ့သော် **ဝယဓမ္မာနုပဿီ** = ချုပ်- ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို ရှုမြင်သူဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

၃။ ရံခါ သမုဒယဓမ္မကို၊ ရံခါ ဝယဓမ္မကို ရှုမြင်နေလျှင် **သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ** ပုဂ္ဂိုလ်ဟူ၍ ဆိုအပ်၏။

တစ်ဖန် ကုရိယာပထပိုင်း စသည်တို့၌လည်း ဤသို့ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူ၏။

သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါတိအာဒိသု ပန “အဝိဇ္ဇာသမုဒယော ရူပသမုဒယော”တိအာဒိနာ နယေန ပဉ္စ- ဟာကာရေဟိ ရူပက္ခန္ဓဿ သမုဒယော စ ဝယော စ နိဟရိတဗ္ဗော။ တဉ္စိ သန္ဓာယ ကုဓ “သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ”တိအာဒိ ဝုတ္တံ။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၅၇။)

သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါတိ ဧတ္ထ ပန “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ဝေဒနာသမုဒယော”တိအာဒိဟိ ပဉ္စဟိ ပဉ္စဟိ အာကာရေဟိ ဝေဒနာနံ သမုဒယဉ္စ ဝယဉ္စ ပဿန္တော သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ၊ ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိ၊ ကာလေန သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ၊ ကာလေန ဝယဓမ္မာနုပဿီ ဝါ ဝေဒနာသု ဝိဟရတိတိ ဝေဒိတဗ္ဗော။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၃-၂၈၄။)

သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီတိ ဧတ္ထ ပန “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ဝိညာဏသမုဒယော”တိ ဧဝံ ပဉ္စဟိ ပဉ္စဟိ အာကာရေဟိ ဝိညာဏဿ သမုဒယော စ ဝယော စ နိဟရိတဗ္ဗော။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၈၅။)

သမုဒယဝယာ ပနေတ္ထ “အဝိဇ္ဇာသမုဒယာ ရူပသမုဒယော”တိအာဒိနံ ပဉ္စသု ခန္ဓေသု ဝုတ္တာနံ ပညာဿာယ လက္ခဏာနံ ဝသေန နိဟရိတဗ္ဗော။ (မ-ဋ္ဌ-၁-၂၉၁။)

ဤအထက်ပါ အဋ္ဌကထာစကားတို့ကား ပဋိသမ္ဘိဒါမဂ်ပါဠိတော် (၅၃)၌ လာရှိသော ခန္ဓာငါးပါး၌ ဥဒယ ဉာဏ် (၂၅)ပါး၊ ဝယဉာဏ် (၂၅)ပါး ဟူသော ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် (၅၀)တို့ကို ရည်ညွှန်း၍ ဖွင့်ဆိုထားတော်မူသော စကားတို့ ဖြစ်ကြ၏။ ယင်းအဋ္ဌကထာ၏ ဆိုလိုရင်းမှာ ဤသို့ ဖြစ်၏။

၁။ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ခြင်းကြောင့် ကာယ- ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော အကျိုးဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံကိုလည်းကောင်း၊ အကျိုးဥပါဒါနက္ခန္ဓာ ငါးပါးတို့၏ ဖြစ်မှုဥပါဒ်ကိုလည်းကောင်း ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ခဲ့သော် သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ = သမုဒယဓမ္မကို = ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုနေသူ မည်၏။

၂။ **အဝိဇ္ဇာနိရောဓော ရူပနိရောဓော**တိ အဂ္ဂမဂ္ဂဉာဏေန အဝိဇ္ဇာယ အနုပ္ပါဒနိရောဓတော အနာဂတဿ ရူပဿ အနုပ္ပါဒနိရောဓော ဟောတိ ပစ္စယာဘာဝေ အဘာဝတော။ (မဟာဋီ-၂-၄၂၁။)

အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ အရဟတ္တမဂ်ကြောင့် နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်း၍သွားခြင်းကြောင့် ပရိနိဗ္ဗာနစုတိ၏ နောက်ဆွယ်ဝယ် အနာဂတ်ဖြစ်သော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော ဥပါဒါန်ကုဋ္ဌာငါးပါးတို့၏ နောင်တစ်ဖန် မဖြစ်သော ချုပ်ခြင်းဖြင့် ချုပ်ငြိမ်း ပုံကိုလည်းကောင်း၊ ယင်း ဥပါဒါန်ကုဋ္ဌာငါးပါးတို့၏ ချုပ်ခြင်း = ပျက်ခြင်း = ဘင်ကိုလည်းကောင်း ဝိပဿနာ ဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ခဲ့သော် ဝယဓမ္မာနုပဿီ = ဝယဓမ္မကို = ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုနေသူ မည်၏။

၃။ ရံခါ သမုဒယဓမ္မကို၊ ရံခါ ဝယဓမ္မကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ဝိပဿနာဉာဏ်ဖြင့် ရှုမြင်ခဲ့သော် သမုဒယ-ဝယဓမ္မာနုပဿီ = သမုဒယဓမ္မ ဝယဓမ္မကို = ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ဖြစ်ခြင်းသဘော၊ ချုပ်ကြောင်းတရားနှင့် ချုပ်ခြင်းသဘောကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုနေသူ မည်၏။

ဤကား အထက်ပါ အဋ္ဌကထာစကားရပ်တို့၏ ဆိုလိုရင်းသဘောတည်း။ ဤအပိုင်းတွင် ဘုရားရှင်သည်-

- ၁။ ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ်၊
- ၂။ သမ္မသနဉာဏ်၊
- ၃။ ဥဒယဗ္ဗယဉာဏ် -

ဤဉာဏ် (၃)ပါးတို့ကို စုပေါင်း၍ ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။ ယင်းဉာဏ် (၃)ပါးတို့ကို ရရှိအောင် ဆက်လက် ကြိုးစားအားထုတ်ရမည့် ကျင့်စဉ်အရပ်ရပ်ကို တစ်ဆင့်ပြီး တစ်ဆင့် ဆက်လက်၍ ဖော်ပြမည် ဖြစ်ပါသည်။ ထိုသို့ မဖော်ပြမီ သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်နှင့် ပတ်သက်၍ မျက်ကြောမပြတ်စေရန် ရှေ့ဆက်လက် ကျင့်ရမည့် ကျင့်စဉ်ကို မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်တွင် ဘုရားရှင်ကိုယ်တိုင် ဟောကြားထားတော်မူသည့်အတိုင်း အကျဉ်း ချုပ်၍ ကြိုတင် ဖော်ပြအပ်ပါသည်။ မိမိကျင့်ရမည့် သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်ကို ကြိုတင်၍ သဘောပေါက်ထားရန် အတွက် ဖြစ်ပေသည်။

သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ် စတုတ္ထဆင့်

“အတ္ထိ ကာယော”တိ ဝါ ပနဿ သတိ ပစ္စုပ္ပိတာ ဟောတိ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ ပဋိဿတိမတ္တာယ။ အနိဿိတော စ ဝိဟရတိ၊ န စ ကိစ္ဆိ လောကေ ဥပါဒိယတိ။ ဧဝမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ကာယေ ကာယာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၁။)

“အတ္ထိ ဝေဒနာ”တိ ဝါ ပနဿ သတိ ပစ္စုပ္ပိတာ ဟောတိ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ ပဋိဿတိမတ္တာယ။ အနိဿိတော စ ဝိဟရတိ၊ န စ ကိစ္ဆိ လောကေ ဥပါဒိယတိ။ ဧဝမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဝေဒနာသု ဝေဒနာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၅-၇၆။)

“အတ္ထိ စိတ္တ”န္တိ ဝါ ပနဿ သတိ ပစ္စုပ္ပိတာ ဟောတိ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ ပဋိဿတိမတ္တာယ။ အနိဿိတော စ ဝိဟရတိ၊ န စ ကိစ္ဆိ လောကေ ဥပါဒိယတိ။ ဧဝမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု စိတ္တေ စိတ္တာနုပဿီ ဝိဟရတိ။ (မ-၁-၇၆။)

“အတ္ထိ ဓမ္မာ”တိ ဝါ ပနဿ သတိ ပစ္စုပ္ပိတာ ဟောတိ ယာဝဒေဝ ဉာဏမတ္တာယ ပဋိဿတိမတ္တာယ။ အနိဿိတော စ ဝိဟရတိ၊ န စ ကိစ္ဆိ လောကေ ဥပါဒိယတိ။ ဧဝမ္ပိ ခေါ ဘိက္ခဝေ ဘိက္ခု ဓမ္မေသု ဓမ္မာနုပဿီ ဝိဟရတိ ပဉ္စသု နိဝရဏေသု။ (ပဉ္စသု ဥပါဒါနကုဋ္ဌေသု။) (မ-၁-၇၈။)

ထိုပြင် -

- ၁။ “ရုပ်တရားအပေါင်းသည်သာလျှင် ရှိ၏”
- ၂။ “ဝေဒနာတရားသည်သာလျှင် ရှိ၏”
- ၃။ “စိတ်တရားသည်သာလျှင် ရှိ၏”
- ၄။ “ဓမ္မသဘောတရားတို့သည်သာလျှင် ရှိကုန်၏”

ဤသို့လျှင် ထိုယောဂီဝစရ ရဟန်းအား သတိသည် ရှေးရှုထင်၏။ ထိုသတိသည် အဆင့်ဆင့် ဝိပဿနာ ဉာဏ်၏ တိုးပွားခြင်းငှာသာ ဖြစ်၏။ အဆင့်ဆင့် ဝိပဿနာဉာဏ်နှင့် ယှဉ်တွဲလျက်ရှိသော သတိ၏ တစ်ဖန်တိုးပွားခြင်းငှာသာ ဖြစ်၏။ ထိုရဟန်းသည် ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မဟူသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါးတို့၌ တဏှာ-ဒိဋ္ဌိတို့ဖြင့် “ငါ-ငါ့ဥစ္စာ”ဟု မမှီတွယ်မှု၍လည်း နေ၏။ ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသော ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ-ငါးပါးတည်းဟူသော လောက၌ တစ်စုံတစ်ခုသော တရားကိုမျှလည်း “ငါ-ငါ၏ဥစ္စာ”ဟု စွဲလည်း မစွဲလမ်း။

ရဟန်းတို့ . . . ဤသို့လည်း ရဟန်းသည် -

- ၁။ ရုပ်တရားအပေါင်း၌ ရုပ်တရားအပေါင်းကို၊
 - ၂။ ဝေဒနာတို့၌ ဝေဒနာတို့ကို၊
 - ၃။ စိတ်၌ စိတ်ကို၊
 - ၄။ ဓမ္မသဘောတရားတို့၌ ဓမ္မသဘောတရားတို့ကို အဖန်ဖန် အထပ်ထပ် ရှုလေ့ရှိသည် ဖြစ်၍ နေ၏။
- (မ-၁-၇၁-၇၅-၇၆-၇၈။)

ဤအပိုင်းတွင် ဘုရားရှင်သည် ဘင်္ဂဉာဏ်ပိုင်းမှ စ၍ အရိယမဂ်ဉာဏ်သို့တိုင်အောင်သော ဝိပဿနာ ဉာဏ် မဂ်ဉာဏ်တို့ကို စုပေါင်း၍ ဟောကြားထားတော်မူပေသည်။

ဤတွင် သတိပဋ္ဌာန်လေးပါးကျင့်စဉ် အကျဉ်းချုပ်ကို တင်ပြပြီးလေပြီ။ ယခုအခါတွင် ထိုသတိပဋ္ဌာန် လေးပါးကျင့်စဉ်တွင် အကျိုးဝင်သော - သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ - ဟူသော ဘုရားရှင်၏ ညွှန်ကြားထားတော်မူသော ဒေသနာတော်နှင့် အညီ အဝိဇ္ဇာ-တဏှာ-ဥပါဒါန်-သင်္ခါရ-ကံ စသော အကြောင်းတရားတို့၏ ထင်ရှား ဖြစ်ခြင်းကြောင့် ထင်ရှားရှိခြင်းကြောင့် အကျိုးတရားများ ဖြစ်ကြသော ကာယ-ဝေဒနာ-စိတ္တ-ဓမ္မ အမည်ရသည့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာငါးပါး ရုပ်နာမ်တရားတို့၏ ထင်ရှားဖြစ်ပုံ အခြင်းအရာဟူသော **ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ်ပိုင်း**ကို ရှုပုံနည်း စနစ်များနှင့် တကွ တင်ပြပေအံ့။

ဖားအောက်တောရဆရာတော်
စိတ္တလတောင်ကျောင်း
ဖားအောက်တောရ

နိဗ္ဗာနဂါမိနိပဋိပဒါ - ဒုတိယတွဲ
မှတ်သားပွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ	အက္ခရာစဉ်	စာမျက်နှာ
[အ]		အတ္တသမ္မာပဏိမိ သမ္ပတ္တိစက်	46, 47
အက္ခရာစဉ်	320	အတ္တ	164, 519
အက္ခရာစဉ်	371	အတ္တပညတ်	168
အက္ခရာ အသံ - တစ်လုံးရှိသော သဒ္ဒါရုံ	261	အတ္တိပစ္စယသတ္တိ	179, 398
အကလျာဏမိတ္တတာ	247	အတိပရိတ္တာရုံ	52, 127
အကိရိယဝါဒ	126	အတိပိယသဟာယ	519
အကုပ္ပဓမ္မ	J	အတိမဟန္တာရုံ	40, 127, 184
အကုသလသာဓာရဏ စေတသိက် (၄) လုံး	84	အတိဟရဏ	384
အကုသိုလ်ကား မည်းညစ်သောတရားတည်း	512	အတိတ်အခွန်ကာလ	27
အကုသိုလ်စေတသိက်	81, 83	အတိတ် အနာဂတ် ပစ္စုပ္ပန်	22
အကုသိုလ်စိတ် (၁၂) မျိုး	66	အတိတ်၌ ဒေါမနဿဖြစ်ပုံ	487
အကုသိုလ်ဇော	121, 128, 131	အတိတ်၌ သောမနဿဖြစ်ပုံ	484
အကယ်၍ နာမ်တရားများ မထင်ရှားခဲ့သော်	117	အတွေ့အထိ - ဖောဠဗ္ဗာရုံလှိုင်း	267
အကြားအမြင်	163	အဒ္ဓါကထာ	24
အဂ္ဂသာဝကဗောဓိဉာဏ်	161	အဒ္ဓါပစ္စုပ္ပန်	25, 94
အဂ္ဂိဝေဿနအနွယ်	476	အဒိန္နာဒါန	204, 551
အဂဟိတဂ္ဂဟဏနည်း	97	အဒုက္ခမသုခ	471
အစ္စန္တနိရောဓ	326, 544, 545	အဒေါသ	89
အစ္စန္တဝိရာဂ	544	အဓမ္မကို အဓမ္မ	A
အစိတ်မှ လွတ်သော အပေါင်းအစု	212	အဓမ္မကို ဓမ္မ	A
အဇ္ဈတ္တ ခန္ဓာငါးပါး	573	အဓိဂမအန္တရဓာန	B
အဇ္ဈာသယဓာတ်	162	အဓိဂမသာသနာ	B
အညတြ အဘိနိပါတမတ္တာ	285	အဓိဂမသုတ	163
အညမညသတ္တိ	398	အဓိမောက္ခ	82, 221, 229
အညသမာန်း	82	အဓိဝါသနဝီရိယ	461
အညာဏ	497	အခေါက်မဝါတ	421, 423
အညာဏုပေက္ခာ	496, 497	အခွန် အဒ္ဓါ၏ အစွမ်းဖြင့်	27
အညွှန်းသိုက်စာ	L	အန္တကောဋ္ဌာသ	422
အတ္တကိလမထာနုယောဂ	539	အနတ္တ	122
အတ္တစွဲ နှစ်မျိုး	85	အနတ္တလက္ခဏသုတ္တန်	25
အတ္တဒိဋ္ဌိစွဲ	86	အနတ္တာနုပဿနာဉာဏ်	126
အတ္တပစ္စက္ခဉာဏ်	25	အန္တေဝါသိက	408

အန္တပုထုဇန်	211, 496	အပ္ပနာသမာဓိ	J
အနန္တရပစ္စည်း အကြောင်းတရား	397	အပ္ပမညာ စေတသိက်	91, 207, 209
အနန္တရူပနိဿယအကြောင်းတရား	397	အပ္ပိစ္ဆ ကထာ	446
အနဘိဇ္ဈာ	4	အပရိဇာနနသုတ္တန်	1, 8
အနာဂတ်အဓွန့်ကာလ	27	အပရေဝါဒ	17
အနာဂါမိမဂ်ဉာဏ်	535	အပုညာဘိသင်္ခါရ	539
အနိစ္စ	122	အဗဒ္ဓသည်းခြေ	423
အနိစ္စတာ	246	အဗျာကတ	75, 82
အနိစ္စာနုပဿနာဉာဏ်	126	အဗျာပါဒသင်္ကပ္ပ	549
အနိဋ္ဌ	235	အဘိက္ကန္တေ - ပဋိက္ကန္တေ	356
အနီးကပ်ဆုံးသော အတိတ်	21	အဘိဇ္ဈာ	4
အနုတ္တရစိတ်	73, 77	အဘိညေယျတရား	402
အနုတ္တရရိမောက္ခ	488	အဘိညာဉ်ဉာဏ်	127
အနုပဒေမ္မဝိပဿနာနည်း	13	အဘိညာဏ်	B, 174
အနုပဒေမ္မဝိပဿနာနှင့် ကလာပဝိပဿနာ	18	အဘိဓမ္မနိဒ္ဒေသနည်း	155
အနုပဒသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	12	အဘိဓမ္မဘာဇနီယနည်း	543
အနုပုန္န အကုသိုလ်	553	အဘိဓမ္မာကို ပယ်သူဟူသည်	302
အနုပုန္န ကုသိုလ်	555	အဘိဓမ္မာဝတာရဋီကာ	186
အနုပ္ပါဒနိရောဓ	405, 407, 535	အဘိနိဝေသ	5
အနုပဿနာ (၄) ပါး	116	အမန္တာယုက	186
အနုပါဒိန္ဒြက	364	အမ္မဋ္ဌသုတ်	162
အနုပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်	F, 504	အမဟဂ္ဂတစိတ်	76
အနုပုဗ္ဗကိရိယာ	406	အမဟဂ္ဂုတ်စိတ်	73
အနုပုဗ္ဗပဋိပဒါ	406	အမာနုသီ	485
အနုပုဗ္ဗသိက္ခာ	406	အမည်နာမပညတ်	126
အနုဗောဓဉာဏ်	157, 455, 587	အမှတ် (ဂ) ဓမ္မာရုံလိုင်း ဇယား	271
အနုလောမ	96, 97, 137	အမှတ် (ဃ) ဓမ္မာရုံလိုင်း ဈာန်ပိုင်းဇယား	271
အနုလုံ	22	အယောနိသောမနသိကာရ	45, 121, 248
အနုဿတိ ဘာဝနာ	502	အယောနိသောမနသိကာရသုတ္တန်	79
အနုသယ	505	အရဟတ္တဖိုလ်	121
အနေသန	194	အရဟတ္တမဂ်	121, 535
အနောတ္တပ္ပ	84, 221, 229	အရဟန္တယာတကကံ	126
အနောဒိဿကမေတ္တာ	520	အရိယဖိုလ်ပုဂ္ဂိုလ်	I
အန္တယ်ဂေါတ္တပညတ်	126	အရူပကမ္မဋ္ဌာန်း	470
အပ္ပဓာန = မပြဓာန်းသောရုပ်	350	အရူပနိဗ္ဗတ္တိပဿနာကာရ	53
အပ္ပနာဇောစိတ္တက္ခဏ	104	အရူပ ပရိဂ္ဂဟ	11, 571

အရူပ လေးဘုံ	334
အရူပ သတ္တက ရှုနည်း	9
အရူပါဝစရ ကုသိုလ်စွာန်တရား (၄) မျိုး	71
အရူပါဝစရကြိယာစိတ်	3
အရူပေ အဘိနိဝေသ	6
အရိုး ကြွင်းစေ, အရေ ကြွင်းစေ	295
အရှင်အနုရုဒ္ဓါ မထေရ်	138, 209, 373
အရှင်အာနန္ဒာ မထေရ်	373
အရှင်ဥပါလိ မထေရ်	373, 525
အရှင်ဒီဃသောမ မထေရ်	345
အရှင်နန္ဒ မထေရ်	387
အရှင်ပုဏ္ဏ မထေရ်	373
အရှင်ဗာဟိယဒါရုစိရိယ မထေရ်	373
အရှင်မဟာကဿပ မထေရ်	373, 523
အရှင်မဟာမောဂ္ဂလ္လာန်	373, 580
အရှင်မဟာဗုဒ္ဓဃောသ နှစ်ခြိုက်သောဝါဒ	314
အရှင်ရာဟုလာ မထေရ်	373
အရှင်ရေဝတ မထေရ်	373
အရှင်သာရိပုတ္တရာ မထေရ်	13, 373
အလောဘ	89
အလံသာဋက ပုဏ္ဏား	522
အလွန်အကြူး အထူးသိ	285
အဝိဂတသတ္တိ	179, 398
အဝိဇ္ဇာပျောက် - ဝိဇ္ဇာဉာဏ် အလင်းပေါက်	505
အဝိဇ္ဇာသံယောဇဉ်	214, 216, 535
အဝိညာဏက အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်း	514
အဝိနာဘာဝနည်း	244, 392
အဝိဘူတာရုံ	127
အဝိမုတ္တစိတ်	73
အဝိဟိံ သာသင်္ဂယ	549
အဝုတ္တသမုစ္စည်း - စ - သဒ္ဓါ	177
အသင်္ခတဓာတ်	333
အသင်္ခါရိက	114, 123
အသညသတ်ဘုံ	334
အသညသတ် သတ္တဝါ	580
အသဒ္ဓမ္မသဝန	247

အသမပေက္ခန	497, 499
အသမ္ဘိန္ဒ	F
အသမ္မသနရုပ်	147
အသမ္မောဟဓုရ	441
အသမ္မောဟသမ္ပဇဉ်	58, 382, 389, 394
အသမာဟိတစိတ်	73
အဿဂုတ္တမထေရ်	520
အဿာသပဿာသကာယ	449
အသိစိတ်	220, 229, 464
အသိစိတ် = ဝိညာဏ် ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်	467
အသုဘ	122
အသုဘနိမိတ်	514
အသေဝိတဗ္ဗ	483
အသောဘဏ	82
အသံသဂ္ဂ ကထာ	446
အဟိရိက	84, 221, 229
အဟေတုကဝါဒ	126
အဟိတ် အကုသလဝိပါက်စိတ် (၇) မျိုး	67
အဟိတ် ကိရိယာစိတ် (၃) ပါး	69
အဟိတ် ကုသလဝိပါက်စိတ် (၈) မျိုး	68
အဟိတ်စိတ် (၁၈) မျိုး	67
အဟိတ်တဒါရုံ	131
အဟိတ် သန္နိရဏစိတ်	131

အာကာသဓာတ်	147, 245
အာဂန္တုက	389
အာဂန္တုကဘဝင်	142, 240
အာဂမသုတ	163
အာစရိယဓမ္မပါလ မထေရ်မြတ်	17
အာတာပီ = ဝီရိယ	557
အာဒိကမ္ဘိကဈာနဝီထိ	94
အာဒိကမ္ဘိက ပထမဈာနဝီထိ	95, 96
အာနန္တရိက = အနန္တရိယကံ	126
အာနာပါန စတုတ္ထဈာန်	449
အာနာပါနပဋိဘာဂနိမိတ်	21, 105, 106

အာနာပါနပထမဈာန် နာမ်တရားများ	99
အာနာပါနပဗ္ဗ	448
အာပေါဓာတ်	124, 245
အာဘူဇိတ	161, 259, 336
အာဘောဂ	169, 468
အာယ	286
အာယတန အမည်ရပုံ	286
အာယတန (၁၂) ပါး	116, 285, 291
အာယတနဒွါရ	3, 30, 453
အာယတန ပဗ္ဗ	213, 533
အာယူဟန	539
အာရဒ္ဓဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်	I, K
အာရမ္မဓာတ်	521
အာရမ္မဏ = အာလမ္မဏ	180
အာရမ္မဏပဋိပါဒက မနသိကာရ	46
အာရုံ (၆) ပါး	35, 109
အာရုံနှင့် ဝိပါက် သတ်မှတ်ပုံ	139
အာလောက	398
အာလောကိတေ	399, 431
အာဝဇ္ဇန်း	32, 45
အာဝဇ္ဇန	169
အာသဝက္ခယဉာဏ်	162
အာသဝေါတရားတို့၏ အာရုံ	543
အာဟာရဟတ္ထက ပုဏ္ဏား	522
အာဟာရဇ အဋ္ဌကလာပ်	462
အာဟာရဇရုပ်	532
အာဟာရသမုဋ္ဌာနိက ကာယ	347
အားလုံးကို သိမ်းဆည်းပါ	7

[အ]

ကုဋ္ဌမဇ္ဈတ္တ	131
ကုဋ္ဌာရုံ - အနိဋ္ဌာရုံ အယူအဆ	305
ကုဋ္ဌာရုံ အနိဋ္ဌာရုံ ခွဲပုံ	311
ကုဋ္ဌာရုံ၌ - မောဟမူလောနောင် တဒါရုံ	143
ကုတရိတရသန္တောသတရား	413
ကုတ္တိဘာဝရုပ်	124, 245

ကုဒ္ဓိဝိဓဉာဏ်	162
ကုန္တိယပစ္စယသတ္တိ	177
ကုန္တိယပရိပါကတော	167
ကုန္တိယသံဝရ	247
ကုန္တိယေသု ဂုတ္တဒွါရတာ	162
ကုန္တေ (၆)ပါး	516
ကုရိယာပထနှင့် သမ္ပဇညပိုင်း	347
ကုရိယာပထပဗ္ဗ	448, 449
ကုရိယာပထသုံးမျိုး ခွဲခြားသတ်မှတ်ပုံ	430
ကုရိယာပုထ်	172
ကုဿာ	87, 236
ကုဿာ၏ သဘော	239
ကုဿာသံယောဇဉ်	214, 215

[ဤ]

ဤကား ဒုက္ခအရိယသစ္စာတည်း	541
ဤကား နာမ်တရား	123
ဤခန္ဓာအတ္တဘော	494
ဤနာမ်တရားသည် အဘယ်ကို မှီ၍ ဖြစ်နေသနည်း	105
ဤရူပကာယ ခန္ဓာကိုယ်	451

[ဥ၊ ဇီး]

ဥက္ကဋ္ဌနိဒ္ဒေသနည်း	260
ဥစ္ဆေဒအဘိနိဝေသ	539
ဥတ္တမပုရိသ	318
ဥတ္တမသမ္ပဇာနကာရီ	417
ဥတ္တရဝဗ္ဗမာနတောင် အရပ်၌ နေသော ဥပါသကာတစ်ဦး	201
ဥတုဇအဋ္ဌကလာပ်	462
ဥတုဇရုပ်	532
ဥတုဇသဒ္ဓနဝက ကလာပ်	577
ဥတုသပ္ပာယ်	454, 469
ဥတုသမုဋ္ဌာနိက ကာယ	347
ဥဒ္ဓိစ္စဗြာဟ္မဏ စသော အမည်ပညတ်	125
ဥဒ္ဓင်္ဂမဝါတ	422, 423

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

ဥဒ္ဓစ္စ	84, 221, 229
ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု (၁) ချက် (မောဟမူစိတ်)	224
ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု နာမ်တရားများကို ရှုပုံစနစ်	242
ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု ဝီထိစဉ် ဇယား	243
ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	524
ဥဒ္ဓစ္စ-ကုက္ကုစ္စ နိဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	523
ဥဒ္ဓရဏ	384
ဥဒ္ဓါမာတက	516
ဥပစယ	148, 245
ဥပစာ	22
ဥပစာရသမာဓိ	J
ဥပတ္တမ္ဘက	136
ဥပနိဿယသတ္တိ	576
ဥပနိဿယသမ္ပန္န	374
ဥပပတ္တိတော	166
ဥပပတ္တိဘဝ	390
ဥပ္ပန္န အကုသိုလ်	554
ဥပ္ပန္န ကုသိုလ်	555
ဥပ္ပါဒ်နိရောဓ	405, 407
ဥပလက္ခဏနည်း နိဒဿနနည်း	391
ဥပါဒါရုပ်	156
ဥပါဒိန္နက ကာယ	347
ဥပါသကာ	495
ဥပါယာသ	135
ဥပေက္ခာ	122, 131, 243
ဥပေါသထနတ်သွီး	233
ဥပါဒ်-ဌီ-ဘင်	591
ဥဿဒ ကိတ္တန ကထာ	318
ဦးနှောက်နှင့် အသိဉာဏ်	190

[ခ]

ဧကဂ္ဂတာ	81, 221, 229
ဧကဒေသျှူပစာရနည်းအားဖြင့်	288
ဧကနိရောဓ	81
ဧကဝတ္ထုက	81
ဧကာယန = တစ်ကြောင်းတည်းသောလမ်း	562

ဧကာလမ္ဗဏ	81
ဧကုပ္ပါဒ	81
ဧဝ- သဒ္ဓါ = သာလျှင်ဟူသော သဒ္ဓါ	467

[ဩ, အိမ်]

ဩကပ္ပနသဒ္ဓါ	528
ဩဇာရုပ်	124, 245
ဩတ္တပ္ပ	89, 163
ဩဒိဿကမေတ္တာ	519, 520
အိပ်ပျော်ခြင်းနှင့် နိုးလာခြင်း	435
အိပ်ပျော်ရာ၌ နိုးလာရာ၌ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်	434
အိပ်မက် မက်နေခဲ့သော်	436

[က]

ကဒ္ဓါ = ဝိစိကိစ္ဆာတရား	453
ကဒ္ဓါဝိတရဏဝိသုဒ္ဓိ	453
ကဋ္ဌတ္တာရုပ်	55
ကထာဝတ္ထုကျမ်း	D
ကထာဝတ္ထု (၁၀) ပါး	446
ကထာသမ္မာဝါစာ	194
ကဒါစိစေတသိက်	233
ကပ္ပဗိန္နု	E
ကပိမိဒ္ဓပရေတ	436
ကမ္မအာဟာရ	339
ကမ္မဇရုပ်	532
ကမ္မညတာ	148, 245
ကမ္မဋ္ဌာန်း နှစ်မျိုး	463
ကမ္မတော	166
ကမ္မဒွါရ	3
ကမ္မဿကတာသမ္မာဒိဋ္ဌိ	326, 327
ကမ္မာယတန	166
ကရဇကာယ	156, 449
ကရုဏာ	91, 207
ကရုဏာ ဝီထိစဉ် ရှုကွက် ဇယား	207
ကလမ္မဆိပ်ကမ်းကျောင်း၌ ဝါကပ်တော်မူကြသော ရဟန်းတော်များ	370

ကလ္လဂါမဇနပုဒ်	H	ကာရဏူပစာရအားဖြင့်	435
ကလာပသမ္ပသနဝိပဿနာ	19	ကာဠုဝလ္လိမဏ္ဍပ	369
ကလျာဏမိတ္တ	525	ကုက္ကုစ္စ	87, 238, 239
ကသိုဏ်းပဋိဘာဂနိမိတ်	21, 106	ကုက္ကုရဝတိက သုတ္တန်	234
ကသိုဏ်းပရိကံ	501	ကုဋေ (၅၀၀၀)ခန့်	460
ကာကမာသက ပုဏ္ဏား	522	ကုဋေတစ်သိန်းခန့်ပုံလျှင် တစ်ပုံခန့်	548
ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏ၏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	512	ကုဗ္ဗိထမင်း	344
ကာမစ္ဆန္ဒနီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	514, 516	ကုလဒူသန	193
ကာမဇော	128	ကုသလမူလတရား သုံးပါး	543
ကာမတဏှာ	542	ကုသိုလ်ကား ဖြူစင်သောတရားတည်း	512
ကာမရာဂသံယောဇဉ်	214, 535	ကုသိုလ်ဇော	121
ကာမသင်္ကပ္ပ	550	ကုသိုလ်နှင့် ဝိပါက် ဇယား	133
ကာမသုခလ္လိကာနုယောဂ	539	ကုသိုလ်ဖြစ်ဖို့ရန် အကုသိုလ်ဖြစ်ဖို့ရန်	
ကာမသုဂတိပဋိသန္ဓေ	136	သတ်မှတ်ပေးသောတရား	144
ကာမာဝစရ မနောဒွါရိက ဇောဝီထိ	128	ကုသိုလ်သာ ဖြစ်သည်	202
ကာမေသုမိစ္ဆာစာရ စေတနာ	204, 551	ကိရိယမနောဓာတ်	390
ကာယအကြည်ဓာတ်	124	ကိရိယမနောဝိညာဏဓာတ်	390
ကာယကမ္မညတာ	90	ကိရိယာ သမ္မာကမ္မန္တ	197
ကာယကမ္မဒွါရ	3	ကိလေသဒူရိဘာဝတော	167
ကာယဒသကကလာပ်	462	ကိလေသပရိနိဗ္ဗာန်	E
ကာယဒွါရ	3, 33	ကိလေသာစွမ်းအင် တစ်မျိုး	505
ကာယပဿဒ္ဓိ	89	ကေစိဆရာ	138
ကာယပသာဒ	33, 245	ကောင်းသော ည တစ်ည	8
ကာယပါဂုညတာ	90	ကောတူဟလမင်္ဂလာ	248, 250
ကာယမုဒုတာ	90	ကောသိယအနွယ်	495
ကာယလဟုတာ	89	ကံနှင့် အကျိုးတရားအပိုင်း	132
ကာယဝတ္ထု	33, 155	ကျီးလည်း မမည် ကြက်လည်း မဟုတ်	463
ကာယဝိညတ္တိနဝကကလာပ်	349, 409	ကျင်ကြီးစွန့်ရာ ကျင်ငယ်စွန့်ရာ၌ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်	427
ကာယဝိညတ္တိလဟုတာဒိဒ္ဓါဒသကကလာပ်	349	ကျင့်ဆဲ = သေက္ခ ပုဂ္ဂိုလ်	136
ကာယဝိညာဏ်	155	ကျုံ့သောစိတ်	76
ကာယဝိညတ်	148, 245, 347	ကြိယာစိတ်များ - သတိပြုရန်	3
ကာယာနုပဿနာ	569	ကြေးမုံ ဥပမာ	118
ကာယာနုပဿနာသတိပဋ္ဌာန်	116, 448, 470, 568	ကြိုတင်သိမှတ်ထားရန်	39
ကာယာနုပဿီ	569	ကွေးရာ ဆန့်ရာ၌ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်ဖြင့် ပြုလေ့ရှိ၏	402
ကာယုဇကတာ	90	ကျွဲကူးရေပါ	534
ကာရဏ	164	ကျွမ်းကျင်သော ပွတ်သမား	449

[ခ]

ခဏ၏ အစွမ်းဖြင့်	28
ခဏတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿန	546
ခဏနိရောဓ	407
ခဏပစ္စုပ္ပန်	25, 94
ခဏဘင်	545
ခဏိကနိရောဓ	407
ခန္ဓပဗ္ဗ = ခန္ဓာပိုင်း သတိပဋ္ဌာန် ရှုကွက်	531
ခန္ဓပရိနိဗ္ဗာန်	F
ခန္ဓသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	295
ခန္ဓာ-အာယတန-ဓာတ်	453
ခန္ဓာ (၅)ပါးနည်း	116, 229
ခန္ဓာငါးပါး = ရုပ် + နာမ် နှစ်ပါး	351
ခန္ဓာနှင့် ဥပါဒါနက္ခန္ဓာ	297
ခပေါင်းရေကြည်စေ့ ဥပမာ	118
ခယနိရောဓ	407, 544
ခယဝိရာဂ	544
ခိပ္ပါဘိည	373
ချမ်းသာသော သုခဝေဒနာကို ခံစားကုန်၏	457
ချွန်းချိတ်သဖွယ်	492
၆ x ၆ လီ - တရား	35
(၆) ဒွါရတို့၌ ရုပ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ	451
(၆) လိုင်းဇယား အချုပ် (ရုပ်ပိုင်း)	270

[ဂ]

ဂင်္ဂါရေနှင့် ယမုနာရေ ရောသကဲ့သို့	574
ဂင်္ဂါဝါလု သဲစုမက	346
ဂဏနပထံ ဝိတိဝတ္တာ	365
ဂတပစ္စာဂတိကဝတ်	366
ဂတေ	431
ဂန္ဓာရုံ	35
ဂန္ဓာရုံ = အနံ့လိုင်း	187, 266
ဂရု ဘာဝနိယ	519
ဂဟဏီ	364, 422
ဂါဝိဥပမာသုတ္တန်	10
ဂေဟ = ကာမဂုဏ်အိမ်	482

ဂေဟသီတ ဥပေက္ခာ = သာမိသ ဥပေက္ခာ	496
ဂေဟသီတ ဒေါမနဿဝေဒနာ	487
ဂေဟသီတ သောမနဿဝေဒနာ	482
ဂေါစရသမ္ပဇဉ်	361, 408, 415, 418, 428
ဂေါတမဟူသော အနွယ်ပညတ်	125
ဂေါတြဘူ	22, 96, 97, 137

[ဃ]

ဃနအတုံးအခဲ	460
ဃနပြိုမှ ပရမတ်သို့ ဉာဏ်အမြင်ဆိုက်မည်	578
ဃာနအကြည်ဓာတ်	124
ဃာနဒွါရ	33
ဃာနပသာဒ	33, 245
ဃာနဝတ္ထု	33, 155
ဃာနဝိညာဏ်	155

[င]

ငရဲသားတို့၏ အာဟာရ	339
ငါ၏ မွန်မြတ်သော ဈာန်တရားသည်	
ပျက်စီးပါပေါ့	141
ငါ-ငါ့ဥစ္စာ	599

[ဇ]

ဇက္ကန ဥပါသကာ	200
ဇက္ခါအကြည်ဓာတ် - ဓမ္မာရုံ - အာရုံ	110
ဇက္ခါဒသကကလာပ်	130
ဇက္ခါဒွါရ	33
ဇက္ခါပသာဒ	30
ဇက္ခါဝတ္ထု	33, 155
ဇက္ခါဝိညာဏ်	155, 159
ဇကားပြောရာ၌ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်	437
ဇကားမပြော ဆိတ်ဆိတ်နေရာ၌ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်	440
ဇဏ္ဍာလတိဿ	H
ဇတုက္ကနည်း	163
ဇတုပါရိသုဒ္ဓိသီလ	C
ဇတုသစ္စသမ္မာဒိဋ္ဌိ	326

စတုသမုဋ္ဌာနိကရုပ်	409, 449	စိတ်ပိုင်းဆိုင်ရာ သိမှတ်စရာ	65
စရုဏတရား (၁၅) ပါး	162	စိတ်ဖြစ်ပေါ်လာပုံ	48
စရုဏမျိုးစေ့	161		
စဝနကိစ္စ	173	[ဆ]	
စားရာ သောက်ရာ ခဲရာ လျက်ရာ	417	ဆဋ္ဌသင်္ဂီယနာ	L
စိတ္တက္ခဏ	349, 504	ဆန္ဒ	82, 221, 229
စိတ္တကမ္မညတာ	90	ဆီကြိတ်သည့် ဥပမာ	118
စိတ္တအဋ္ဌကလာပ်	462		
စိတ္တဇရုပ်	532	[ဇ]	
စိတ္တဇ သဒ္ဓနဝကကလာပ်	192	ဇနကကံ	136
စိတ္တနိယာမ လမ်းကြောင်း	121, 504	ဇနသင်္ဂဟတ္ထ	363
စိတ္တပဿဒ္ဓိ	89	ဇရတာ	245
စိတ္တပါဂုညတာ	90	ဇရာ	135
စိတ္တမုဒုတာ	90	ဇဝနပဋိပါဒကမနသိကာရ	46, 120
စိတ္တလတောင်ကျောင်း	458	ဇာဂရိတေ	431
စိတ္တလဟုတာ	90	ဇာဂရိယာနုယောဂ	163
စိတ္တဝိပလ္လာသ	311	ဇာဏုသောဏိ ပုဏ္ဏား	339
စိတ္တဝိသုဒ္ဓိ	405	ဇာတိ	135
စိတ္တသမုဋ္ဌာနိက ကာယ	347	ဇိဝါအကြည်ဓာတ်	124
စိတ္တာနုပဿနာ	72, 116, 470, 506, 569	ဇိဝါဒ္ဓါရ	33
စိတ္တာနုပဿီ	569	ဇိဝါပသာဒ	33, 245
စိတ္တုဇုကတာ	90	ဇိဝါဝတ္ထု	33, 155
စိဝရကုဋီ	408	ဇိဝါဝိညာဏ်	155
စူဠသောတာပန်	454	ဇီဝအတ္တဒိဋ္ဌိစွဲ	86
စေတနာ	81, 220, 229	ဇီဝိတ	82, 221, 229
စေတနာ-မနသိကာရ-ဝိတက်-အထူး	83	ဇီဝိတရုပ်	124, 245
စေတနာ သမ္မာကမ္မန္တ	197	ဇီဝိတိန္ဒြေ	204
စေတနာ သမ္မာဝါစာ	194	ဇီဝိတံ ပရိစ္စဇာမိ, န သိက္ခာပဒံ	202
စေတသိက် (၅၂) မျိုး	81	ဇော - ကို ဦးတည်၍ သိမ်းဆည်းခဲ့သော်	244
စေတသိက်ပိုင်းဆိုင်ရာ သိမှတ်စရာ	81	ဇောတိကသူဌေးအလောင်း	320
စေတောပရိယဉာဏ်	162	ဇောနှင့် အာရုံ	56
စေတောယုတ္တလက္ခဏာ	81	ဇောနှင့် တဒါရုံ သတ်မှတ်ပုံ	140
စဉ်းစားဖွယ်	173	ဇော ဟူသည်	42
စိတ်ဓာတ်၏ စွမ်းအင်	335		
စိတ်နှင့် ယှဉ်သော စေတသိက်တို့၏		[ဈ]	
လက္ခဏာ (၄) ပါး	81	ဈာနဓမ္မ	9

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

ဈာနလာဘီပုဂ္ဂိုလ်	2, 94
ဈာနသမ္မာဒိဋ္ဌိ	327
ဈာနသမာပတ္တိဝီထိ	20, 94, 98
ဈာနသမာပတ္တိ ဝီထိဇယား	106, 107
ဈာန်မရသော တိဟိတ် ပုထုဇန်ပုဂ္ဂိုလ်	65
ဈာန်ရသူတို့ အတွက်သာ	108
ဈာန်ရသော တိဟိတ် ပုထုဇန်ပုဂ္ဂိုလ်	65

[ဥ]

ဉာဏ	158
ဉာဏဝိပွယုတ်ကုသိုလ်	122
ဉာဏသမ္ပယုတ်	122, 166
ဉာဏသံဝရ	247
ဉာဏ် ထက်မြက် စူးရှမှု	576
ဉာတ	158
ဉာတပရိညာ	1, 379

[ဋ]

ဌာနူပစာ	350
ဌာနူပစာရ	34
ဌိတေ	431

[ဌ]

တဂ္ဂတိက သဘော	249
တတိယ မောဃဝါရ	48
တတြမဇ္ဈတ္တတာ	89
တတြမဇ္ဈတ္တပေက္ခာ	498
တတြဝဋ္ဋက ပုဏ္ဏား	522
တဒနုဝတ္တိက မနောဒွါရဝီထိ	152
တဒါရမ္ပဏဝါရ	48
တဒါရုံအကြောင်း သိကောင်းစရာ	125, 228, 243
တဒါရုံကျခွင့် မရသော ဝါရများ	141
တဒါရုံ မကျခြင်းအကြောင်း	145
တဒါရုံ ဟူသည်	43
တရုဏဝိပဿနာဇော	130
တာဝကာလိက	389

တိက္ခပုဂ္ဂိုလ်	96
တိပိဋကဓရ စူဠအဘယမထေရ်	312, 313
တိပိဋက မဟာသီဝမထေရ်မြတ်ကြီး၏ ဝါဒ	432
တိပဋိသင်္ကန်း	411
တိဟိတ်-ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ်	133
တိဟိတ် ဩမက ကုသိုလ်	137
တိဟိတ် - ဒွိဟိတ် - အဟိတ်	145
တိဟိတ်ပုထုဇန်	131, 246
တီရဏပရိညာ	1, 379
တေဘူမကဓမ္မ	281
တောင်မြို့ မဟာဂန္ဓာရုံဆရာတော်ဘုရား	152, 173
တစ်ခုသော ဓမ္မ၏ ကိစ္စ	571
တည့်တည့်ကြည့်ရာ စောင်းငဲ့ကြည့်ရာ	386
တန်ဖိုးမဖြတ်နိုင်သော ဖြတ်ထုံးတစ်ရပ်	280

[ဍ]

ထာမဂတ	100
ထိန	87, 265
ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	521, 522
ထိနမိဒ္ဓ နီဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	521
ထုလ္လစ္စဉ်းအာပတ်	C
ထင်ထင်ရှားရှား ချုပ်ပျက်ကုန်၏	15
ထင်ထင်ရှားရှား တည်ကုန်၏	15
ထိုင်ရာ၌ သမ္ပဇင်ဉာဏ်	434

[ဎ]

ဒက္ခိဏမလယ ဇနပုဒ်	H
ဒက္ခိဏဝိဘင်္ဂသုတ်	E, 345
ဒါန၏ စွမ်းအား	337
ဒါနပပတ္တိသုတ်	338
ဒန်ပူ	492
ဒွါရ၏ အစွမ်းဖြင့် ဣဋ္ဌ-အနိဋ္ဌ ခွဲပုံ	316
ဒွါရ (၆) ပါး	108
ဒွါရနှင့် အာရုံ	33
ဒွါရနှစ်ပါး၌ ထင်ပုံ - ဇောဖြစ်ပုံ	34
ဒွါရဝိမုတ်စိတ်	173

ဒွါရ ဟူသည်	32
ဒိဋ္ဌိ	84, 221, 230, 380
ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ် စိတ် (၄) မျိုး	253
ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် (၄) မျိုး	251
ဒိဋ္ဌိတရား	19
ဒိဋ္ဌိနှင့် မောဟ	215
ဒိဋ္ဌိယာ သုပ္ပဋိဝိဒ္ဓါ	164
ဒိဋ္ဌိဝိပလ္လာသ	311
ဒိဋ္ဌိဝိသုဒ္ဓိ	282, 405
ဒိဋ္ဌိ သံယောဇဉ်	214, 215
ဒိဋ္ဌေ ဒိဋ္ဌမတ္တံ	51, 375
ဒိဗ္ဗစက္ခုဉာဏ်	162
ဒိဗ္ဗသောတဉာဏ်	162
ဒိသာဖရဏမေတ္တာ	520
ဒီဃနခသုတ္တန် ကောက်နုတ်ချက်	475
ဒီဃာယုကာ ဟောထ	369
ဒုက္ကရစရိယာ	369
ဒုက္ခ	122, 135
ဒုက္ခ အရိယသစ္စာ	541
ဒုက္ခနိရောဓဂါမိနိ ပဋိပဒါ	552
ဒုက္ခသမုဒယ အရိယသစ္စာ	542
ဒုက္ခာနုပဿနာဉာဏ်	126
ဒုက္ကလစိဝရ	411
ဒုက္ခံ - သပိတ် - သင်္ကန်းကို ဆောင်ရာ	411
ဒုစရိုက်နှင့် ဒုရာဇိဝ	193
ဒုတိယ မဟန္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝီထိ	185
ဒုတိယ မောဃဝါရ	49
ဒုပ္ပရိဂ္ဂါဟ	9, 273
ဒုပဋိသင်္ကန်း	411
ဒုဿန	258
ဒုဿီလ	345
ဒေါမနဿဇော	131
ဒေါသ	87
ဒေါသ-ဣဿာ အုပ်စု ဝီထိစဉ် ဇယား	237
ဒေါသ-ဣဿာ အုပ်စု (၂) ချက်	218, 223, 236
ဒေါသ အုပ်စု	87, 218, 223, 234

ဒေါသ အုပ်စု ဝီထိစဉ် ဇယား	235
ဒေါသ-ကုက္ကုစ္စအုပ်စု ဝီထိစဉ် ဇယား	240
ဒေါသ-ကုက္ကုစ္စ အုပ်စု (၄) ချက်	218, 224, 238
ဒေါသကင်းသော စိတ်	73
ဒေါသဇော အုပ်စု ရှုပ်စနစ်	256
ဒေါသနှင့် တကွသော စိတ်	73
ဒေါသ-မစ္ဆရိယ အုပ်စု ဝီထိစဉ် ဇယား	238
ဒေါသ-မစ္ဆရိယ အုပ်စု (၂) ချက်	218, 224, 237
ဒေါသမူစိတ် (၂) မျိုး	66
ဒွိတိတ် ဥက္ကဋ္ဌ ကုသိုလ်	137
ဒွိတိတ် ဩမက ကုသိုလ်	138
ဒွေဓာ ဝဝတ္ထပေတိ	281
ဒွေပစ္စဝိညာဏ်	2

[•]

ဓမ္မကထာ	363
ဓမ္မကထိကမထေရ်မြတ်	K
ဓမ္မကို အဓမ္မ	A
ဓမ္မကို ဓမ္မ	B
ဓမ္မသဘောတရားတို့သည်သာလျှင် ရှိကုန်၏	599
ဓမ္မဿဝနသပ္ပါယ	454, 469
ဓမ္မသာမဂ္ဂီ	539
ဓမ္မာနုဂ္ဂဟ	363
ဓမ္မာနုပဿနာ ခန္ဓပဗ္ဗ ပထမဆင့်	530
ဓမ္မာနုပဿနာ ဗောဇ္ဈင်္ဂပဗ္ဗ ပထမဆင့်	535
ဓမ္မာနုပဿနာ သစ္စပဗ္ဗ ပထမဆင့်	541
ဓမ္မာနုပဿနာ သတိပဋ္ဌာန်	116, 470, 509, 569
ဓမ္မာနုပဿီ	569
ဓမ္မာရုံလိုင်း ကာမာဝစရ နာမ်တရားများ	110
ဓမ္မာရုံလိုင်း မနောဒွါရဝီထိ	
အကောင်းအုပ်စု	123, 147
ဓမ္မာရုံ (၆) မျိုး	35
ဓာတုအန္တရဓာန	B
ဓာတုကထာကျမ်း	D
ဓာတု = ဓာတ်	283
ဓာတုပရိနိဗ္ဗာန်	F

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

ဓာတုမနသိကာရပဗ္ဗ	448, 451
ဓာတုသာသနာ	B
ဓုတင်ကျင့်ဝတ်ပဋိပတ်	523
ဓာတ် - အာယတနတို့ကို သိမ်းဆည်းပုံ	292
ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်း	6
ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ်	6, 192
ဓာတ်ကမ္မဋ္ဌာန်းလမ်းစဉ်	452
ဓာတ် (၁၈)ပါးနည်း	116, 282, 289
ဓာတ်ပေါင်းစုရုပ်ရှင်တော်	G

[န]

နကုတောစိ သမုဋ္ဌာန်	579
နတ္ထိအကြောင်းတရား	397
နတ္ထိကဝါဒ	126
နဝသိဝထိကပဗ္ဗ	455
န သမာဒိယတိ	172
နာနာ - ကဒါစိ စေတသိက်များ	263
နာနာစေတသိက်	265
နာမရူပပရိစ္ဆေဒဉာဏ်	468
နာမရူပဝဝတ္ထာန = ရုပ်+နာမ်ကို ပိုင်းခြား	
မှတ်သားခြင်း	155, 279, 572, 584
နာမဝိရာဂဘာဝနာ	404
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျဉ်းသိမ်းဆည်းနည်း	268
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း အကျယ်သိမ်းဆည်းပုံ	272
နာမ်ကမ္မဋ္ဌာန်း သိမ်းဆည်းနည်း သုံးနည်း	4, 464
နာမ်ယန (၄)မျိုး	216
နာမ်တရားကို အာရုံယူ၍ ဖြစ်ပေါ်လာကြသော	
နာမ်တရားတို့ကို သိမ်းဆည်းရှုပွားပုံ	273
နာမ်တရား နာမ်တရားဟု ရှုပါ	273
နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	92, 115
နာမ်တရား (၃၄) လုံး	111
နာမ်တရား (၃၅) လုံး	196
နာမ်-ရုပ်ကို ပိုင်းခြား မှတ်သားပါ	299
နာမ်ရုပ် - သိမ်းဆည်းပါ	104
နိက္ကမဓာတ်	521
နိဇ္ဈာမာတက္ခိကပြိတ္တာ	341

နိဒဿနည်း	391
နိဒါနကထာ	A
နိဗ္ဗတ္တိလက္ခဏာ	532
နိဗ္ဗေဒဘာဂိယကုသိုလ်	374
နိယတမိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ	126
နိယတယောဂီ - အနိယတယောဂီ	263
နိယမိတ	160, 258, 336
နိယာမသို့ သက်ရောက်ခြင်း စသည်	174
နိယျာနိကတရားကောင်း	L, 596
နိရာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ	487
နိရာမိသ သုခ-ဒုက္ခ-ဥပေက္ခာဝေဒနာ	479, 484
နိရောဓ နှစ်မျိုး	544
နိရောဓသစ္စာ	544
နိရောဓာနုပဿနာ	545
နိဿယပစ္စယသတ္တိ	177
နိသိန္ဓေ	431
နီဝရဏ (၅)ပါး နည်း	116
နီဝရဏပဗ္ဗ ပထမဆင့်	510
နေက္ခမ္မ	501
နေက္ခမ္မသင်္ကပ္ပ	549
နေက္ခမ္မသိတ ဥပေက္ခာ	497
နေက္ခမ္မသိတဒေါမနဿ	488
နေက္ခမ္မသိတဝေဒနာ = သေဝိတဗ္ဗဝေဒနာ	500
နေက္ခမ္မသိတ သောမနဿဝေဒနာ	485
နေဝသညာနာသညာယတန	17, 549

[ပ]

ပကတိသာဝကဗောဓိဉာဏ်	161, 374
ပကိဏ္ဍက သင်္ခါရ	465
ပကိဏ်းစေတသိက်	81, 82
ပစ္စန္ဓဝါသီ	309
ပစ္စယအကြောင်း = ဥပတ္တမ္ဘကအကြောင်း	453
ပစ္စယတော ဥဒယဗ္ဗယဒဿန	545
ပစ္စယပရိဂ္ဂဟဉာဏ် - ဝိပဿနာဉာဏ်	469
ပစ္စဝေက္ခဏာဇော	127
ပစ္စုပ္ပန္နာရမ္မဏ	203

ပစ္စုပ္ပန်အခွန်ကာလ	27	ပထမဈာန် နာမ်တရား (၃၄) လုံး	100
ပစ္စုပ္ပန်တရား သက်သက်ကိုသာ	512	ပထမ ပရိတ္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝီထိ	185
ပစ္စုပ္ပန်သုံးမျိုး	94	ပထမ မဟန္တာရုံ စက္ခုဒွါရဝီထိ	184
ပစ္စေကဗောဓိဉာဏ်	161, 174, 374	ပဓာန = ပြဓာန်းသောရုပ်	350
ပဇာနာတိ = ကွဲကွဲပြားပြား သိပုံ	534	ပရက္ကမဓာတ်	521
ပဉ္စဒွါရ အကုသိုလ်ဇောဝီထိ		ပရစိတ္တဝိဇာနန အဘိညာဏ်	581
နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	246	ပရဒတ္တုပဇိဝိကပြိတ္တာ	341
ပဉ္စဒွါရဝီထိ နာမ်တရားများကို သိမ်းဆည်းပုံ	149	ပရမတ္ထ = ပရမအတ္တဒိဋ္ဌိစွဲ	86
ပဉ္စဒွါရာဝဇ္ဇန်း	2, 38, 69, 159	ပရမတ္ထဒီပနီ - ၏ အယူအဆ	143
ပဉ္စဒွါရိကဝိညာဏ်	169	ပရမတ္ထ သဘာဝ	222
ပဉ္စရာဇသုတ်	309	ပရိကပ္ပိတ	180
ပဉ္စဝိညာဏဓာတ်	284	ပရိကမ္မ-ဥပစာရ-အနုလောမ-ဂေါတြဘူ	96
ပဉ္စဝိညာဏ်၏ ကိစ္စ	68	ပရိကံ	22, 96
ပဉ္စဝေါကာရ	334, 392, 580	ပရိညာ (၃)မျိုး	1
ပညာဒသက	167	ပရိဏာမိတ	160, 258, 336
ပညာရှိသူတော်ကောင်းတို့ စဉ်းစားဖွယ်ရာ		ပရိတ္တာရမ္မဏ	146, 203
အချက်တစ်ရပ်	210	ပရိတ္တာရုံ	49, 127
ပညာကထာ	446	ပရိဒေဝ	135
ပညာရှိသော်လည်း သတိဖြစ်ခဲ့၏	304	ပရိနိဗ္ဗာနစုတိ၏ နောက်ဆွယ်	404
ပညိန္ဒြေ စေတသိက်	91	ပရိယတ္တိအန္တရဓာန	B
ပဋုဏ္ဏစိဝရ	411	ပရိယတ္တိသာသနာ	B
ပဋိက္ကန္တေ	431	ပရိယတ္တိသာသနာတော်	
ပဋိကူလမနသိကာရပဗ္ဗ	455	ကွယ်ခြင်းသည်သာလျှင် အရေးကြီးဆုံး	L
ပဋိယ	259, 518	ပရိယုဋ္ဌာနကိလေသာ	337
ပဋိယသံယောဇဉ်	214, 215, 535	ပဝိဝေက ကထာ	446
ပဋိစ္စသမုပ္ပါဒ် သဘောတရား	455	ပသာဒရုပ်	35
ပဋိပတ္တိအန္တရဓာန	B	ပသာရိတေ	431
ပဋိပတ္တိသာသနာ	B	ပဟာနပရိညာ	1, 381
ပဋိရူပ ဒေသဝါသ သမ္ပတ္တိစက်	47	ပဟာနသံဝရ	248
ပဋိဝေဓဉာဏ်	455	ပါစကတေဇောဓာတ်	422
ပဋိသန္ဓေကိစ္စ	54	ပါစိတ်အာပတ်	C
ပဋိသမ္ဘိဒါဉာဏ်	B, 127, 174, 461	ပါဏာတိပါတ စသည်၏ အာရုံ အယူအဆ	204
ပဋ္ဌပိယတေတိ ပဋ္ဌာနံ၊		ပါဏာတိပါတ	204, 551
သတိယာ ပဋ္ဌာနံ သတိပဋ္ဌာနံ	561	ပါတိမောက္ခသံဝရ	247
ပတိဋ္ဌာနတရား	539	ပါရမီဆယ်ပါး အပြားသုံးဆယ်	533
ပတိရူပဒေသဝါသ	161	ပါရမီဉာဏ်	174

ပါရာဇိကလေးပါး	C
ပါရိဟာရိယကမ္မဋ္ဌာန်း	362, 363
ပိင်္ဂလဗုဒ္ဓရက္ခိတ မထေရ်	201
ပိတ္တကောဋ္ဌာသ	423
ပိတုဃာတကကံ	126
ပိသုဏဝါစာ	197, 551
ပိဟတရား	488
ပိဟာ ခေါ်သော သိမ်မွေ့သော လောဘတရား	489
ပီတိ	82, 221, 229
ပုဂ္ဂလသပ္ပိယ	454, 469
ပုဂ္ဂလိကဒါန	E
ပုဂ္ဂိုလ် သတ္တဝါ ဇီဝ အတ္တ မရှိ	585
ပုညာဘိသင်္ခါရ	539
ပုဏ္ဏ	234
ပုတ္တမံသုပမာ	371
ပုဗ္ဗဘာဂပဋိပဒါ	J
ပုဗ္ဗေ ကတ သညာ	195
ပုဗ္ဗေ ကတ ပုညတာ	46, 161
ပုဗ္ဗေ စ ကတပုညတာစက်၏ စွမ်းအင်	161
ပုဗ္ဗေနိဝါသာနုဿတိဉာဏ်	162
ပုဗ္ဗေဟေတု	319
ပုမ္မာဝရုပ်	124
ပုရိသဘာဝရုပ်	124, 245
ပုရေဇာတပစ္စယသတ္တိ	177
ပူတာတံတင်း	279
ပေါရာဏကဘိက္ခု	364
ပေါရာဏဋ္ဌကထာစရိယဝါဒ	314
ပံသုကူလိက	H
ပုံကြီးချဲ့ကိရိယာ	286
ပုံစံတူရူရန် ရုပ်အစစ်များ	124
ပုံစံတူရူရန် ရုပ်အတု (၉) မျိုး	148
ပယ်ရှားရမည့် တရားနှစ်ပါး	559
ပျံ့လွင့်သောစိတ်	76
ပြိတ္တာတို့၏ ပြကတွေသော အစာအာဟာရ	340
ပြည့်စုံခြင်း = သမ္ပတ္တိ	305
ပြည့်စုံရမည့် တရားသုံးပါး	559

[ခ]

ဖရူသဝါစာ	197, 551
ဖလသမ္မာဒိဋ္ဌိ	327
ဖလူပစာရ စကား	32
ဖဿ	81, 220, 229, 464
ဖဿ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်	466
ဖဿပဉ္စမကတရား	7, 192, 468
ဖား-ဝါဒ မဟုတ်ပါ	406
ဖောဋ္ဌဗ္ဗဓာတ်	462
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ	35
ဖောဋ္ဌဗ္ဗာရုံ (= အတွေ့အထိ) လိုင်း	189
ဖိုလ်ဇော	127
ဖြစ်ကြောင်းတရားနှင့် ပယ်ကြောင်းတရား	534
ဖြစ်-တည်-ပျက်	589

[ခ]

ဗဟိဒ္ဓ ခန္ဓာငါးပါး	573
ဗဟိဒ္ဓ စတုသမုဋ္ဌာနိက	533
ဗဟိဒ္ဓသို့ ဉာဏ်ကို စေလွှတ်ပါ	575
ဗဟိဒ္ဓါရမ္မဏ	203
ဗဟုဗ္ဗိဟိသမာသ်	459
ဗဟုသုတ	163
ဗာဟုသစ္စ	163
ဗောဇ္ဈင်္ဂ = ဗောဇ္ဈင်	539
ဗောဇ္ဈင် (၇)ပါးနည်း	116
ဗျာပါဒ နိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	518, 519
ဗျာပါဒ နိဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	518
ဗျာပါဒ သင်္ကပ္ပ	550
ဗြဟ္မာမင်းစည်းစိမ်ကို ရရှိစေနိုင်ပုံ	338

[ဆ]

ဘဒ္ဒေကရတ္တသုတ္တန်	25
ဘယဘေရဝသုတ်	162
ဘဝတဏှာ	542
ဘဝင်ကို သတိပြုပါ	156
ဘဝင်မနောအကြည်ဓာတ်	121

ဘဝင်္ဂကိစ္စ	55	မနာယတန - ဓမ္မာယတန	287
ဘဝင်္ဂစလန	96	မနော ဧဝ ဝိညာဏံ မနောဝိညာဏံ	285
ဘဝင်္ဂမန	288	မနောဒွါရ အကုသိုလ်ဇောဝီထိ နာမ်တရားများ	220
ဘဝင်္ဂပစ္ဆေဒ	50, 96, 183	မနောဒွါရနှင့် ဟဒယဝတ္ထု	31
ဘဝရာဂသံယောဇဉ်	214, 535	မနောဒွါရာဝဇ္ဇန်း	69, 96, 103
ဘာဝဒသကကလာပ်	462	မနောဒွါရိကဇောဝီထိ	121
ဘာဝရုပ်	579	မနောဓာတ်	284
ဘာသိတေ သမ္ပဇာနကာရီ	439	မနောပဒေါသိက	324
ဘုတ္တဝမိတက ပုဏ္ဏား	522	မနောမယိဒ္ဓိဉာဏ်	162
ဘုရားအစရှိသော အတိက္ကဋ္ဌာရုံ	228	မနောဝိညာဏဓာတ်	2, 285
ဘုရားရှင်၏သာသနာတော်	B	မနောဝိညာဏ်	155
ဘုရားဟော မုခပါဌ်တော်ကြီးကို		မရဏ	135
ဦးထိပ်ရွက် ပန်ဆင်လျက်	282	မသေရာ အမြိုက်နိဗ္ဗာန်တရားတော်	N
ဘူတပုဗ္ဗဂတိကနည်း	J	မဟဂ္ဂတစိတ် = မဟဂ္ဂုတ်စိတ်	2, 73, 76
ဘူတရုပ်	156	မဟန္တာရုံ	48, 127
ဘေးအကင်းဆုံး စိတ်ဓာတ် မြင့်တင်ရေး		မဟာကုသိုလ်စိတ် (၈) မျိုး	69, 114, 123
လုပ်ငန်းရပ်ကြီး	121	မဟာကုသိုလ်ဇော	128
ဘောဇနသပ္ပာယ်	454, 469	မဟာကုသိုလ်ဇော စောရခြင်း၏အကြောင်းများ	160
ဘောဇနေမတ္တညူ	162, 516	မဟာကြိယာစိတ်	3, 123, 128
[မ]		မဟာဋီကာ၏ အဆုံးအဖြတ်	282
		မဟာဋီကာနှင့် အနုဋီကာတို့၏ ရှင်းလင်းချက်	178
မကောင်းအုပ်စု အကုသိုလ်ဇောဝီထိများ	213	မဟာထေရဝတ္ထု	408
မဂ္ဂင်္ဂ	552	မဟာဒတ္တထေရ်	138
မဂ္ဂဗြဟ္မစရိယ	476	မဟာဓမ္မရက္ခိတမထေရ်	141, 243
မဂ္ဂသစ္စာ	547	မဟာနာဂမထေရ်မြတ်ကြီး	369
မဂ္ဂသမ္မာဒိဋ္ဌိ	327	မဟာပဓာနကျင့်စဉ်	369
မစ္ဆရိယ	87, 237	မဟာပဝါရဏာနေ့	493
မစ္ဆရိယ၏ သဘော	239	မဟာဖုဿဒေဝ မထေရ်မြတ်ကြီး	368
မစ္ဆရိယ သံယောဇဉ်	214, 216	မဟာဗောဓိမဏ္ဍိုင်	E
မဇ္ဇ ဝဏီဇာ	199	မဟာရာဟုလောဝါဒသုတ္တန်	464
မဇ္ဇတ္တ	519	မဟာဝိပါက်စိတ်	70, 131
မဇ္ဈိမာယုက	179, 186, 266	မဟာသကုလုဒါယိသုတ္တန်	155
မဏ္ဍလာရာမကျောင်း	H	မဟာသတိပဋ္ဌာနသုတ္တန်	213, 464
မန္တပုဂ္ဂိုလ်	96	မဟာသာဝကဗောဓိဉာဏ်	161, 374
မန္တယုက - အမန္တယုက - မဇ္ဈိမာယုက	186	မဟာသီဝမထေရ်	489, 490
မနသိကာရ	46, 82, 169, 221, 229	မဟာဟတ္ထိပဒေါပမသုတ္တန်	464

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

မာတုဃာတကကံ	126
မာန	84
မာနသံယောဇဉ်	214, 215, 535
မိဂပဒဝလဉ္ဇနနည်း	472
မိစ္ဆတ္တနိယတတရား	126, 127
မိစ္ဆာဂါဟ	586
မိစ္ဆာဇီဝ	194
မိစ္ဆာဒိဋ္ဌိ အကုသိုလ်ဇော	246
မိဒ္ဓ	88, 265
မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား မရှိသောစိတ်	77
မိမိထက် လွန်မြတ်သောတရား ရှိသောစိတ်	77
မီးများလျှင်မီးနိုင်, ရေများလျှင်ရေနိုင်	318
မုတ	19, 381
မုဒိတာ	91
မုဒိတာ စေတသိက် ရှုကွက်	208
မုဒုတာ	148, 245
မုယုန	258
မုသာဝါဒ	204, 551
မုသားစကား	197
မူဂပဗ္ဗတ	370
မူလဋီကာ အနုဋီကာ အဆို	50
မူလပရိညာ	57, 60, 389
မေတ္တာစေတောဝိမုတ္တိ	518
မောဟ	84, 221, 229
မောဟအုပ်စု	88, 256
မောဟ-ဥဒ္ဓစ္စ အုပ်စု	219
မောဟကင်းသော စိတ်	73
မောဟနှင့် တကွသော စိတ်	73
မောဟနှင့် ဒိဋ္ဌိ	87
မောဟမူစိတ် (၂) မျိုး	67, 241
မောဟ-ဝိစိကိစ္ဆာ အုပ်စု	219
မံသ ဝဏိဇ္ဇာ	199
မဂ်ဇော	127
မဂ်ပုဂ္ဂိုလ်	I
မဂ် ဖိုလ် နိဗ္ဗာန် ဓမ္မက္ခန္ဓ	345
မဂ်လေးတန် ဖိုလ်လေးတန် နိဗ္ဗာန်	127

မိုင်းခိုင်းဆရာတော်ဘုရားကြီး	183
မည်သည့် ကုရိယာပုထ်ကိုမျှ မဖြစ်စေနိုင်	171
မြဲရာ၌ သံပတ်, တင်းရာ၌ သပ်ပင်း	574
မှတ်သားစေလိုသော ရည်ရွယ်ချက်	139
မှီရာဝတ္ထုရုပ်များ	265
မှီ၍ ဖြစ်ခြင်း = နိဿယ	179

[ယ]

ယတြာချေမှု	330
ယထာဘူတဒဿနဉာဏ်	585
ယထာ ယထာ ဝါ ပနဿ ကာယော	
ပဏိဟိတော ဟောတိ၊	354
ယေ ဓမ္မာ အတိတာ နိရုဒ္ဓါ	24
ယေဘုယျဟူသာ မှတ်သားပါ	145
ယောဂလေးပါး	K
ယောနကတိုင်းသား	E
ယောနိသောမနသိကာရ	44, 121, 157, 248
ယံ ကိစ္စိ သမုဒယဓမ္မံ	19

[ရ]

ရဇန - ဒုဿန - မုယုန သဘော	258
ရသာရုံ	35
ရသာရုံ = အရသာလိုင်း	188, 267
ရာဂကင်းသော စိတ်	73
ရာဂနှင့် တကွသောစိတ်	73
ရာဇမတ်ကွက်ကန့် သံကွန်ချာဖြန့်သကဲ့သို့	M
ရူစိဝသေန	314
ရူပကာယ (၄) မျိုး	347
ရူပ ပရိဂ္ဂဟ	11, 571
ရူပါယတန	181
ရူပါယတနံ - ဟု ဟောတော်မူရာဝယ်	180
ရူပါရူပ ပရိဂ္ဂဟ	275, 277, 572
ရူပါရုံ	35
ရူပါရုံ (= အရောင်)လိုင်း အကောင်းအုပ်စု	150, 175
ရူပါရုံ အရောင်လိုင်း မကောင်းအုပ်စု	246, 257
ရူပါရုံကို အာရုံပြု၍ သံယောဇဉ်များဖြစ်ပုံ	213

ရူပါရုံကို သိပုံများ	168	လောကီ ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်	536
ရူပါဝစရ ကုသိုလ်ဈာန်စိတ် (၄) မျိုး	70	လောကီနိရောဓသစ္စာ	545
ရူပါဝစရ ကုသိုလ်ဈာန်စိတ် (၅) မျိုး	71	လောကီ ပဿဒ္ဓိ-ပီတိသမ္မောဇ္ဈင်	537
ရူပါဝစရကြိယာစိတ်	3	လောကီပိုင်း လောကုတ္တရာပိုင်း	560
ရူပါဝစရဘုံ	128	လောကီမဂ္ဂသစ္စာ	545
ရူပေ အဘိနိဝေသ	6	လောကီမဂ္ဂင် တရားကိုယ် (၈) ပါး	566
ရူပံ သဘာဝတော ပဇာနာတိ	532	လောကီ ဝီရိယ-သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်	537
ရေမီးအစုံအစုံသော တန်ခိုး ပြာဠိဟာ	G	လောကီ သတိသမ္မောဇ္ဈင်	536
ရောယှက် ရှုပ်ထွေးမှု ကင်းရန်	33	လောကုတ္တရာ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်	538
ရပ်ရာ၌ သမ္ပဇဉ်ဉာဏ်	433	လောကုတ္တရာတရား	127
ရုပ်အစစ် ရုပ်အတူ ရောနှောရှုရန်	153	လောကုတ္တရာ ဓမ္မဝိစယသမ္မောဇ္ဈင်	536
ရုပ်အစစ် (၁၀) မျိုး	245	လောကုတ္တရာ ပဿဒ္ဓိ-ပီတိ-ဝီရိယသမ္မောဇ္ဈင်	537
ရုပ်အတူကို အာရုံယူ၍ ရှုပ် ဇယား	147	လောကုတ္တရာ သမာဓိသမ္မောဇ္ဈင်	537
ရုပ်အတူ (၁၀) မျိုး	147, 245	လောကုတ္တရာ သတိသမ္မောဇ္ဈင်	536
ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်းကို သိမ်းဆည်းပြီးလတ်သော်	465	လောဘ	84, 221, 230
ရုပ်ကမ္မဋ္ဌာန်း နှစ်မျိုး	464	လောဘအုပ်စု စေတသိက် (၃) လုံး	84
ရုပ်တရား (၅၄) မျိုး	154	လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု	217, 229, 231
ရုပ်တုံး ရုပ်ခဲ ရုပ်ယန	451	လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု ရှုပ်စနစ်	225
ရုပ် - နာမ်ကို ပိုင်းခြားမှတ်သားပါ	291	လောဘ-မာန အုပ်စု	217, 222, 231, 232
ရုပ်ပရမတ်အစစ်	130	လောဘမူစိတ် (၈) မျိုး	66, 251
ရှေး အယူ	173	လောဘမူ ဒိဋ္ဌိဂတဝိပ္ပယုတ်စိတ် (၄) မျိုး	232
ရှေးထုံးကို မပယ်ပါနှင့်	20	လောဘမူ ဒိဋ္ဌိဂတသမ္ပယုတ်စိတ် (၄) မျိုး	230
ရွှေ - အာရုံ၌ လောဘ-ဒိဋ္ဌိ အုပ်စု	220	လောဘမူ ဒုတိယစိတ်	252
ရွှေပေလွှာတို့သာ ဖြစ်ကြပေသည်	302	လောဟိတုပ္ပါဒကကံ	126

[လ]

လက္ခဏာဟာရနေတ္ထိနည်း	392
လဟုတာ	148, 245
လိင်္ဂအန္တရဓာန	B
လိင်္ဂသာသနာ	B, E
လိနတရား	539
လေသင်ခုန်း	461
လေးသင်္ချေနှင့် ကမ္ဘာတစ်သိန်း	533
လောကသမညာအတ္တစွဲ	85
လောကီ ဥပေက္ခာသမ္မောဇ္ဈင်	538
လောကီကုသိုလ်စိတ်	74

[ဝ]

ဝစီဝိညတ်	148, 245, 262
ဝဇီရူပမဉာဏ်	320
ဝဇ္ဇနိသီတ	543
ဝဇ္ဇသစ္စာ	544
ဝဏ္ဏကသိုဏ်း	517
ဝဏာလေပနဥပမာ	371

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

ဝင်္ကဏသုတ္တန်	199	ဝိပရိဏာမဓမ္မ	496
ဝတ္ထုအရ တရားကိုယ် ကောက်ယူပုံ	154	ဝိပရိတသညာ	310, 311
ဝတ္ထုအာရမ္မဏာ	459	ဝိပလ္လာသတရားသုံးပါး	311
ဝတ္ထု နာမ ကရဇကာယော	155	ဝိပဿနာကမ္မိက	586
ဝတ္ထုနှင့် အာရုံ အယူအဆ	176	ဝိပဿနာစာရ	441
ဝတ္ထုနှင့် ဒွါရ	30	ဝိပဿနာဇောစေတနာ	134
ဝတ္ထုရုပ်၌ ဝိညာဏ်မှီပုံ	179	ဝိပဿနာဉာဏ်	162, 174
ဝဒန္တိဝါဒ	16, 517	ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ နာမ်တရား	1
ဝယဓမ္မာနုပဿီ	595	ဝိပဿနာဉာဏ်၏ အရှုခံ သစ္စာတရား	543
ဝရဇိန်လက်နက်	332	ဝိပဿနာဘိနိဝေသ	5
ဝါစာနာမဂ္ဂ	51, 260, 288	ဝိပဿနာရှုရမည့် နာမ်တရား	53
ဝါဒသုံးရပ်တို့၏ ထူးခြားမှု	314	ဝိပဿနာသမ္မာဒိဋ္ဌိ	327
ဝါယောဓာတုယာဝ ပဝိသတိ	421	ဝိပဿီဘုရားရှင်	320
ဝိက္ခမ္ဘနပဟာန်	338	ဝိပါက် အမှန် - ဇော အပြန်	131, 316
ဝိက္ခိတ္တစိတ် = ပျံ့လွင့်သောစိတ်	73, 76	ဝိပါက်မနောဓာတ်	390
ဝိဂတပစ္စည်းတရား	397	ဝိပါက်မနောဝိညာဏဓာတ်	390
ဝိစာရ	82, 221, 229	ဝိဘဝ တဏှာ	542
ဝိစိကိစ္ဆာ အုပ်စု	225, 241, 242	ဝိဘူတာရုံ	127
ဝိစိကိစ္ဆာဌာနီယဓမ္မ	526	ဝိမာနဝတ္ထု	233
ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏကို ပယ်ကြောင်းတရား	526, 527	ဝိမုတ္တစိတ်	73
ဝိစိကိစ္ဆာနိဝရဏ ဖြစ်ကြောင်းတရား	526	ဝိမုတ္တိ ကထာ	446
ဝိစိကိစ္ဆာ သံယောဇဉ်	214, 216	ဝိမုတ္တိဉာဏဒဿန ကထာ	447
ဝိဇယသုတ္တန်	514	ဝိမောက္ခတရား	489
ဝိဇ္ဇာဌာန	166	ဝိရတိ	200
ဝိဇ္ဇာမျိုးစေ့	161	ဝိရတိ အပ္ပမညာ	193, 209
ဝိဇ္ဇာ ရှစ်ပါး	162	ဝိရတိ၏ အာရုံကို ဆန်းစစ်ချက်	204
ဝိဇ္ဇာ သုံးပါး	162	ဝိရတိ စေတသိက်	90, 193
ဝိညာဏဓာတ် (၆)ပါး	36	ဝိရတိ တရားတို့၏ အာရုံ	203
ဝိညာတ	19, 381	ဝိရတိ သမ္မာအာဇီဝ	198
ဝိညာတေ ဝိညာတမတ္တံ	378	ဝိရတိ သမ္မာကမ္မန္တ	197
ဝိတဏှာဝါဒီ ဝါဒ	308	ဝိရတိ သမ္မာဝါစာ	194
ဝိတ္ထာရမနသိကာရ	464, 473	ဝိရတိသီလ	206
ဝိတက်	82, 221, 229	ဝိရာဂါနုပဿနာ	545
ဝိတက် - ဝိစာရ - ဝိတိ	106	ဝိလောကီတေ	399, 431
ဝိနယကုက္ကုစ္စ	C	ဝိဝဋ္ဌသစ္စာ	544
ဝိပ္ပယုတ္တပစ္စယသတ္တိ	177	ဝိသဘာဝအလောင်းကောင်	361

ဝိသယပ္ပဝတ္တိ (၆) ပါး	39
ဝိသ ဝဏိဇ္ဇာ	199
ဝိဟိံ သာသကိပ္ပ	550
ဝိတဒေါသစိတ် = ဒေါသကင်းသောစိတ်	75, 589
ဝိတမောဟစိတ် = မောဟကင်းသောစိတ်	76, 589
ဝိတရာဂစိတ် = ရာဂကင်းသောစိတ်	74, 589
ဝိတိက္ကမကိလေသာ	337
ဝိတိက္ကမိတဗ္ဗဝတ္ထု	205, 206, 209
ဝိတိဟရဏ	384
ဝိထိစဉ် သဘောပေါက်ရန်	221
ဝိထိပုံ-ဘုံစဉ်-ဆန်းပုံ-သိမ်ပုံ-ကျမ်း	183
ဝိထိ (၆) ပါး	37
ဝိရိယ	82, 163, 221, 229
ဝိရိယလွန်သော် ဥဒ္ဓစ္စ	461
ဝိရိယ သမ္မာအာဇီဝ	198
ဝိရိယာရမ္ဘကထာ	446
ဝုဋ္ဌာန	1
ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိ ဗလဝဝိပဿနာဇော	126
ဝုဋ္ဌာနဂါမိနိ ဝိပဿနာ	455
ဝုဋ္ဌော	159
ဝေဒနာ	81, 220, 229
ဝေဒနာအကြောင်း သိကောင်းစရာ	456
ဝေဒနာ၏ အစွမ်းဖြင့်	464
ဝေဒနာ၏ တည်ရာ အာရုံအကြောင်းတရား	460
ဝေဒနာချုပ်ပုံ သုံးမျိုး	404
ဝေဒနာ ထင်ရှားသော ပုဂ္ဂိုလ်	466
ဝေဒနာနုပဿနာ	116, 456, 470, 569
ဝေဒနာနုပဿီ	569
ဝေဒနာနှင့် အနုသယ	503
ဝေဒနာပရိဂ္ဂဟသုတ္တန်	477
ဝေရစေတနာ	205
ဝေရီ	519
ဝေသာရဇ္ဇဉာဏ်တော်မြတ် လေးပါး	303
ဝေါဿဇ္ဇန	384, 385
ဝေါဟာရ = သတ္တသညာ	85

[သ]

သဥတ္တရစိတ်	73, 77
သဥပါဒိသေသနိဗ္ဗာန်	E, F, 504
သကဒါဂါမိမဂ်ဉာဏ်	535
သကဝါဒီ	310
သင်္ခတလက္ခဏာ	130
သင်္ခတသုတ္တန် ဒေသနာတော်နှင့် အညီ	297
သင်္ခါရတရား အစုအပုံ	334
သင်္ခါရပဝတ္တ	126
သင်္ခါရာဝသေသသမာပတ်	20
သင်္ခါရုပေက္ခာဉာဏ်	136
သင်္ခေပမနသိကာရ	464, 473
သစ္စပဋိဝေဓဉာဏ်	136
သစ္စာဒေသနာနည်း	116, 164
သစ္စာနုလောမိက	249
သညာ	81, 220, 229
သညာဝိပလ္လာသ	310, 311, 315
သညာဝေဒယိတနိရောဓ	407
သတ္တ ဝဏိဇ္ဇာ	199
သတ္တသညာ	460
သတ္တ သဒ္ဓမ္မ = သူတော်ကောင်းတရား (၇)ပါး	163
သတ္တသမ္မောဟ	585
သတ္တာကာရံ ဝိဇဟိတွာ	578
သတိ	89, 163
သတိနှင့် ပညာ	559
သတိပဋ္ဌာန်ကျင့်စဉ်	572, 594, 598
သတိပဋ္ဌာန် ခွဲပုံ	470, 567
သတိပဋ္ဌာန်ဆိုတာ ဘာလဲ?	560
သတိပဋ္ဌာန်လေးပါး၏ စွမ်းအား	570
သတိပြုရန် အချက်တစ်ရပ်	148, 325, 575
သတိမာ - သတိနှင့် ပြည့်စုံခြင်း	558
သတိသံဝရ	247
သဒ္ဓလဟုတာဒိဒ္ဓါဒသက ကလာပ်	192
သဒ္ဓါယတန	447
သဒ္ဓါရုံ	35
သဒ္ဓါရုံ = အသံလှိုင်း	187, 266

မှတ်သားဖွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း

သဒ္ဓမ္မဿဝန	46, 47, 161	သမ္မာအာဇီဝ ဝီထိစဉ်	199, 200
သဒ္ဓါ	88, 163	သမ္မာကမ္မန္တ	90, 551
သဒ္ဓါ-ပညာအုပ်စု နာမ်တရားများ	149	သမ္မာကမ္မန္တ - ရှုကွက်	197, 198
သဒေါသစိတ် = ဒေါသနှင့် တကွသောစိတ်	75	သမ္မာဒိဋ္ဌိ	4, 547
သန္တတိ	245	သမ္မာပဋိပတ်	426
သန္တတိအမတ်ကြီး	552	သမ္မာဝါစာ	90, 194, 551
သန္တတိကထာ	24	သမ္မာဝါစာ - ရှုကွက်	196, 197
သန္တတိပစ္စုပ္ပန်	94	သမ္မာဝါယာမ	553
သန္တ = ထင်ရှားရှိသော	511, 512	သမ္မာ ဝိဟရေယျံ	I
သန္တိရဏ	159	သမ္မာသင်္ကပ္ပ	549
သန္တုဋ္ဌိ ကထာ	446	သမ္မာသတိ	556
သန္တိက္ခေပန	384, 385	သမ္မာသမ္မောဓိဉာဏ်	161
သန္တိရုဇ္ဈန	384, 385	သမ္မာသမာဓိ	564
သပ္ပါယသမ္ပဇဉ်	359, 408, 411, 414, 417	သမ္မုတိသစ္စာနယ်	222
သပ္ပရိသုပနိဿယ	46, 47, 161	သမယကထာ	24
သဗ္ဗစိတ္တသာဓာရဏစေတသိက်	81	သမာဒါနဝိရတိ	201, 206
သဗ္ဗညုတဉာဏ်	174	သမာဒါန စေတနာသီလ	206
သဗ္ဗ ဘိက္ခဝေ အဘိညေယျံ	7	သမာဓိ ကထာ	446
သဘာဝအတိက္ကဋ္ဌာရုံ	131	သမာဓိကမ္မိကဝိပဿကပုဂ္ဂိုလ်	K
သဘာဝက္ကဋ္ဌာရုံ	131	သမာနဝါဒ	138, 243, 305
သဘာဝအလောင်းကောင်	361	သမာပတ် (၈)ပါး	404
သဘာဝယုတ္တိဖြင့် နှိုင်းချိန်ရန်	130	သမာဟိတစိတ်	73
သမထယာနိက	8, 93	သမိဉ္ဇိတေ	431
သမနန္တရအကြောင်းတရား	397	သမိပစာရတ္တာ	97
သမ္ပဇညပဗ္ဗ	448	သမုစ္ဆေဒပဟာန်	338
သမ္ပဇာန	450, 557	သမုစ္ဆေဒဝိရတိ	202
သမ္ပဇဉ်လေးပါး	358	သမုဒယဓမ္မာနုပဿီ	595
သမ္ပဋိစိုင်း	2, 159	သမုဒယဝယဓမ္မာနုပဿီ	595
သမ္ပတ္တဝိရတိ	200	သမုဒါစာရ	160, 259, 336
သမ္ပတ္တိစက်တို့၏ စွမ်းအင်	46	သမောဟစိတ် = မောဟနှင့် တကွသောစိတ်	75
သမ္ပတိက သညာ	195	သရာဂစိတ် = ရာဂနှင့် တကွသော စိတ်	74
သမ္ပယုတ္တသတ္တိ	398	သရီရ = ခန္ဓာကိုယ်	586
သမ္ပပ္ပလာပ	197, 551	သဝိညာဏက အသုဘကမ္မဋ္ဌာန်း	514
သမ္ပတ္တနိယတဓမ္မ	127	သသင်္ခါရိက	87, 114, 123
သမ္ပသနစာရဓေတ	580	သဿတအဘိနိဝေသ	539
သမ္မာအာဇီဝ	90, 198, 552	သဟ-ကဒါမိ စေတသိက်	265

သဟဇာတသတ္တိ	398	သေနိယ	234
သဠာယတနဝိဘင်္ဂသုတ်	561	သောက	135
သာတ္ထကသမ္ပုဇ်ဉ်	386, 402, 411, 414	သောတအကြည်ဓာတ်	124
သာမညဖလသုတ္တန်	155, 468	သောတပသာဒ	33, 245
သာမိသ ဒုက္ခဝေဒနာ	486	သောတဒွါရ	33
သာမိသ သုခ - ဒုက္ခ - ဥပေက္ခာဝေဒနာ	479	သောတဝတ္ထု	33, 155
သာမိသ သုခဝေဒနာ	482	သောတဝိညာဏ်	155
သာဝကဗောဓိဉာဏ်	374	သောတာနုဂတသုတ္တန်	167
သာသနာကွယ်ခြင်းငါးမျိုး	B	သောတာပတ္တိမဂ္ဂဋ္ဌာန်ပုဂ္ဂိုလ်	J
သိက္ခာပုဒ်ဟူသည်	204	သောတာပတ္တိမဂ်ဉာဏ်	535
သီလ ကထာ	446	သောဘဏ္ဍစေတသိက်	81, 88
သီလဗ္ဗတပရာမာသ သံယောဇဉ်	214, 215	သောမနဿ	122, 131, 165, 243
သီလရနံ	496	သံခိတ္တစိတ် = ကျုံ့သောစိတ်	73, 76
သီလဝိသုဒ္ဓိ	405	သံဃဘေဒကကံ	126
သီလသံဝရ	162	သံဃာဋီ	411
သုက္ခဝိပဿက ရဟန္တာ	B	သံဃာဒိသေသ်	C
သုခသီလ	320	သံဃိကဒါန	E
သုခမရုပ်	35	သံဝေဂဉာဏ်	495
သုဇာ မည်သော အသုရာသတို့သမီး	495	သံယောဇဉ် (၁၀)ပါး	213
သုတ	19, 380	သွားရာ၌ သမ္ပုဇ်ဉ်ဉာဏ်	432
သုတ္တန္တနည်းပရိယာယ်	398		
သုတ္တန္တဘာဇနိယနည်း	7, 210		
သုဒ္ဓမ္မနောဒွါရဝိထိ	152, 261	[ဗ]	
သုဒ္ဓဝိပဿနာယာနိက	8, 93	ဟဒယဝတ္ထုရုပ်	121, 124, 155, 245
သုရာပါနစေတနာ	204	ဟသိတုပ္ပါဒ်စိတ်	3, 69
သုသီလျ သဘော	552	ဟသိတုပ္ပါဒ်ဇော	128
သုရိယကန္တ	48	ဟိရိ	89, 163
		ဟေတုအကြောင်း	453

မှတ်သားပွယ်ရာ အက္ခရာစဉ် အညွှန်း ပြီး၏။

